

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANA SANAT DALI

MALATYA BATTALGAZİ ULU CAMİİ SÜSLEMELERİ VE
ÖZGÜN TASARIMLAR

Ash Ümran ULAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2024

©2024-Aslı Ümran ULAŞ

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANA SANAT DALI

MALATYA BATTALGAZİ ULU CAMİİ SÜSLEMELERİ VE
ÖZGÜN TASARIMLAR

THE DECORATIONS OF MALATYA BATTALGAZİ GRAND
MOSQUE AND ORIGINAL DESIGNS

Hazırlayan

Aslı Ümran ULAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

KIRŞEHİR-2024

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı yüksek lisans öğrencisi, Aslı Ümran ULAŞ tarafından hazırlanan “*Malatya Battalgazi Ulu Camii Süslemeleri ve Özgün Tasarımlar*” adlı tez çalışması 08.02.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS** olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

Üye: Prof. Dr. Sema ETİKAN

Üye: Prof. Dr. Ebru ALPARSLAN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2024

(İmza)

Unvan, Adı-Soyadı

Enstitü Müdürü

Bu tez çalışması ..... tarafından ..... nolu proje ile desteklenmiştir.

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2024

Aslı Ümran ULAŞ

İmza

ÖZET

MALATYA BATTALGAZİ ULU CAMİİ SÜSLEMELERİ VE ÖZGÜN TASARIMLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Aşlı Ümran ULAŞ

Danışman: Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

2024 – 131 sayfa

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı

Jüri

Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

Prof. Dr. Sema ETİKAN

Prof. Dr. Ebru ALPARSLAN

Taş süslemeciliği, Anadolu Selçuklu Dönemi ve Erken Dönem Osmanlı mimarisinde görülen en önemli kültürel süsleme unsurlarından biri olmuş ve yüzyıllar boyunca önemini korumuştur. Türklerin Anadolu'ya gelişleriyle kullanmaya başladıkları bir yapı malzemesi olan taş, farklı kullanım alanları için inşa edilmiş tüm mimari yapılarda süsleme unsuru olarak da tercih edilmiştir. Bu tercihin ortaya çıkmasındaki en önemli faktör taşın Anadolu'nun jeolojik alt yapısına ilişkili olarak en çok bulunan doğal malzeme olmasıdır. Bu çalışmanın konusu Anadolu Selçuklu sanat tarihinde görülen en önemli kültürel eserlerden biri olan Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin süslemeleridir. Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin kitabesinden edinilen bilgilere göre; Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubad zamanında Mansur bin Yakub'un emriyle 1224 yılında yapılmıştır. Caminin duvar süslemelerinde kullanılan çiniler ilginç resim üsluplarıyla Anadolu Selçuklu sanat üslubunu yansıtan en zengin örneklerden oluşmaktadır.

Günümüzde caminin tezyinatında bulunan çoğu desenler ulaşılabilir durumdadır. Taş yüzeyi üzerinde görülen Selçuklu sanatının geometrik üsluplu süslemeleri, düzgün yıldız çokgenler ve çizim kuralları, duvar yüzeylerindeki turkuaz renkler ve desen uyumu, simetri ile oluşturulmuş bordürler, tuğla ve taş işçiliğindeki ustalığın sanata dönüşümü sanatsal açıdan doruk noktasındadır. Bu çalışmada Malatya Battalgazi Ulu Camii süslemelerinin bezeme üslubunun, malzeme ve teknik özellikleri açısından ayrıntılı olarak incelenmesi, tezhip sanatına uygun olan desenlerin seçilip geometrik ve tezyini açıdan analizinin yapılması ve analiz çalışmaları sonucunda çıkarılan desen eskizlerinin, tezhip sanatı ile özgün tasarımların üretilmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda bu alanda çalışan, araştırmacılara, tasarımcılara sanatçılara ve konuyla ilgili araştırmalara kaynak oluşturması ve alan yazına katkı sağlaması hedeflenmiştir. Bu amaçla çalışma, alan yazın taraması ve alan araştırması merkezli olmak üzere iki yöntemde yürütülmüştür. Malatya ili Battalgazi ilçesi sınırları içerisinde bulunan Battalgazi Ulu Camii süslemelerinin, tezyinat programında yer alan süslemelerin ve hangi kompozisyonlar kullanılarak oluşturulduğu araştırılmış ve bu çeşitliliğe sahip süslemelerin farklı disiplinlerde kullanmanın mümkün olduğu görülmüştür. Alan yazın taraması sonucunda caminin süslemeleri üzerine çeşitli çalışmaların yapılmış olduğu belirlenmiştir. Ancak bu çalışma caminin süslemelerinin tezhip sanatının ve tezyinat özelliklerinin ele alınarak süslemelerin yeniden yorumlanması açısından özgündür. Tarihinin ortak mirası olan cami

süslmelerinin tezyinî açıdan incelenmesi ve motif analizlerinin yapılması oldukça önemlidir. Dolayısıyla, bu tür tarihi eserlerin sadece mimari açıdan değil süsleme özelliklerinin de farklı yönlerden incelenmesi, değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışma ayrıca, yapılacak koruma ve onarım uygulamalarına rehberlik etme potansiyeli taşıması açısından da oldukça önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Malatya, Battalgazi, Cami, Selçuklu sanatı, mimari, süsleme, taş, tezhip.

ABSTRACT

THE DECORATIONS OF MALATYA BATTALGAZI GRAND MOSQUE AND ORIGINAL DESIGNS

M.A. Thesis

Preparer: Ashl Ümran ULAŞ

Advisor: Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

2024 – 131 Page

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Traditional Turkish Handicrafts Main art Branch

Jury

Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

Prof. Dr. Sema ETİKAN

Prof. Dr. Ebru ALPARSLAN

The decoration of stone has been one of the most significant cultural ornamentation elements seen in Anatolian Seljuk and early Ottoman architecture, maintaining its importance over centuries. Stone, a building material used by the Turks upon their arrival in Anatolia, was also preferred as a decorative element in all architectural structures constructed for different purposes. The most crucial factor leading to this preference is the abundance of stone as a natural material associated with the geological structure of Anatolia. This study focuses on the decorations of the Malatya Battalgazi Grand Mosque, one of the most important cultural monuments in Anatolian Seljuk art history. According to the inscription of the Malatya Battalgazi Grand Mosque, it was built in 1224 under the order of Mansur bin Yakub during the reign of Anatolian Seljuk Sultan I. Alaeddin Keykubad. The tiles used in the wall decorations of the mosque constitute some of the richest examples reflecting the Anatolian Seljuk art style with their intriguing painting styles. Most of the patterns found in the ornamentation of the mosque are accessible today. The geometric style decorations of the Seljuk art on the stone surfaces, regular star polygons, drawing rules, harmony of turquoise colors and patterns on wall surfaces, borders created with symmetry, and the transformation of brick and stone craftsmanship into art represent the peak of artistic perspective. In this study, it is aimed to analyze the ornamentation style, material, and technical features of the decorations of Malatya Battalgazi Grand Mosque in detail, select patterns suitable for illumination art, analyze them geometrically and ornamentally, and produce original designs with illumination art. Additionally, it aims to serve as a source for researchers, designers, artists, and studies related to the field, contributing to the literature. For this purpose, the study was conducted using two methods, literature review, and field research. The decorations of the Battalgazi Grand Mosque located within the borders of Battalgazi district of Malatya province were investigated, and it was observed that it is possible to use these decorations with various compositions. As a result of the literature review, various studies on the decorations of the mosque were determined. However, this study is original in terms of reinterpreting the decorations by considering the illumination art and ornamentation characteristics of the mosque's decorations. It is essential to examine and evaluate historical artifacts like mosque decorations not only from an architectural perspective but also from the perspective of their ornamentation features, as they are a common heritage of history. This

study is also crucial in terms of guiding conservation and restoration practices.

Keywords: Malatya, Battalgazi, Mosque, Seljuk art, architecture, ornamentation, stone, illumination.

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın planlanması, araştırılması, yürütülmesi konularında ve oluşumunun her aşamasında ilgisini ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübeleriyle bana daima yol gösteren, Sayın hocam Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ'e, sonsuz sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans öğrenimim boyunca, değerli bilgilerini paylaşan, yardımlarını esirgemeyen hocalarım, Sayın Prof. Dr. Sema ETİKAN ve Sayın Doç. Dr. Hande KILIÇARSLAN'a sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Yeni hayatımızın yolculuğunda ve her an bana bir evlattan daha fazlası oldukları için sevgili çocuklarım Ceylin ve Yiğit'e, Hayatımın her aşamasında olduğu gibi, eğitim hayatımda da maddi manevi desteklerini benden esirgemeyen babam Alaaddin EREN ve annem Gülay EREN'e ve kardeşlerim; Derya Revan, Utku Eren'e teşekkürü bir borç bilir, sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1
BÖLÜM I	3
1. İSLAM SANATINDA MİMARİNİN ÖNEMİ	3
1.1. İSLAM SANATINDA SÜSLEMENİN ÖNEMİ.....	3
1.1.1. İslam Mimarisinde Kullanılan Süsleme Türleri.....	4
1.1.1.1. Çini.....	4
1.1.1.2. Keramik.....	4
1.1.1.3. Alçı ve Stuko.....	4
1.1.1.4. Kalemîşi.....	5
1.1.1.5. Malakari.....	5
1.1.1.6. Ahşap Süsleme.....	5
1.2. ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ MİMARİSİNİN ÖZELLİKLERİ.....	5
1.3. ANADOLU SELÇUKLU SANATINDA SÜSLEME.....	6
1.3.1. Selçuklularda Cami Anlayışı.....	9
1.3.2. Cami Tezyinatı.....	12
BÖLÜM II	13
2. MALATYA İLİ BATTALGAZİ İLÇESİ VE MALATYA BATTALGAZİ ULU CAMİİ	13
2.1. MALATYA İLİ BATTALGAZİ İLÇESİ COĞRAFİ KONUM VE TARİHÇESİ.....	13
2.2. MALATYA BATTALGAZİ ULU CAMİİ.....	14
2.2.1. Yapım Tarihi ve Banisi.....	14
2.2.2. Planı.....	15
2.2.3. İç Mekan.....	18
2.2.3.1. Kubbe.....	18
2.2.3.2. Mihrap.....	22

2.2.3.3. Minber.....	25
2.2.3.4. Mahfil.....	27
2.2.4. Dış Mekan	27
2.2.4.1. Güney Kapısı	27
2.2.4.2. Doğu Kapısı	28
2.2.4.3. Batı Kapısı	28
2.2.4.4. Eyvan	31
2.2.4.5. Avlu	36
2.2.4.6. Minare	40
2.2.4.7. Kaysariye	41
2.3. MALATYA BATTALGAZİ ULU CAMİ'NİN SÜSLEME ÖZELLİKLERİ.....	43
BÖLÜM III	46
3. MALATYA BATTALGAZİ ULU CAMİİ SÜSLEMELERİNDEN YOLA ÇIKILARAK YAPILAN ÖZGÜN TASARIMLAR VE UYGULAMALARI.....	46
3.1. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Üzerinde Firuze Renkli Geometrik Onlu Yıldız Düzenleyimi.....	46
3.1.1. Malatya Battalgazi Ulu Cami Giriş Eyvanı Üzerinde Bulunan Firuze Taş İşlemeli Kitabe	52
3.1.2. Malatya Battalgazi Ulu Cami Sekizli Yıldız Motifi Düzenleyimi	55
3.1.3. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Taç Kapısı Düzenleyimi	60
3.1.4. Malatya Battalgazi Ulu Cami Onaltılı Yıldız Düzenleyimi	64
3.1.5. Malatya Battalgazi Ulu Cami Yedili Yıldız Düzenleyimi	67
3.1.6. Malatya Battalgazi Ulu Cami Girişik Bordür Düzenleyimi	71
3.1.7. Malatya Battalgazi Ulu Cami Avlu Revak Kemerleri Üzerinde Bulunan Yedili Yıldız Düzenleyimi	77
3.1.8. Malatya Battalgazi Ulu Camii Çarkıfelek Deseni Düzenleyimi	82
3.1.9. Malatya Battalgazi Ulu Cami Batı Cephe Taç Kapısı Portalında Bulunan Onlu Yıldız Düzenleyimi	87
3.1.10. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi	91
3.1.11. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Üzerinde Bulunan Yedili Yıldız Düzenleyimi	96
3.1.12. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Birbirinden Ayıran Ayakların Yüzeyinde Bulunan Dikey Hatlı Pano Düzenleyimi	100

3.1.13. Malatya Ulu Camii Kubbe Göbeği Düzenleyimi	105
3.1.14. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Eyvan Kapı Kemerinin Yan Sütunçede Kısmında Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi	109
SONUÇ VE ÖNERİLER	115
KAYNAKÇA.....	118
EKLER	122
ÖZ GEÇMİŞ	127

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1. Malatya Battalgazi İlçeleri Haritası (URL 6).....	13
Şekil 2.2. Malatya Ulu Cami Dış Cephe Görünümü (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023).....	15
Şekil 2.3. Malatya Battalgazi Ulu Camii (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023).....	16
Şekil 2.4. Malatya Battalgazi Ulu Camii Dış Cephe (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023).....	16
Şekil 2.5. Malatya Battalgazi Ulu Camii Eyvan, Mihrap Önü Kubbesi, İç Avlu Plan Şeması (URL 8).....	17
Şekil 2.6. Malatya Battalgazi Ulu Camii Planı (URL 8).....	17
Şekil 2.7. Malatya Battalgazi Ulu Camii Planı (URL 8).....	18
Şekil 2.8. Malatya Battalgazi Ulu Cami Mihrap Önü Kubbesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	19
Şekil 2.9. Malatya Battalgazi Ulu Cami Mihrap Önü Kubbesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	19
Şekil 2.10. Malatya Battalgazi Ulu Camii Mihrap Önü Kubbe Eteği Ayet Kitabesi Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	20
Şekil 2.11. Malatya Battalgazi Ulu Camii Mihrap Önü Kubbesi Sanatçı Kitabesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	21
Şekil 2.12. Malatya Battalgazi Ulu Camii Mihrap Önü Kubbesi Trompları (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	21
Şekil 2.13. Malatya Battalgazi Ulu Camii Mihrap Önü Kubbe Göbeği Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	22
Şekil 2.14. Malatya Battalgazi Ulu Camii Güney Harim Mihrabı Ve Minberin Eyvan Kapısından Görünümü (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	22
Şekil 2.15. Malatya Battalgazi Ulu Camii Güney Harim Mihrabı Ve Minberin (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	23
Şekil 2.16. Malatya Battalgazi Ulu Camii Kuzey Harim Mihrabı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	24
Şekil 2.17. Malatya Battalgazi Ulu Cami Güney Harimi Kemerleri (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	24
Şekil 2.18. Malatya Battalgazi Ulu Cami Kuzey Harimi Kemerleri (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	25

Şekil 2.19. Malatya Battalgazi Ulu Cami Minberi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).	26
Şekil 2.20. Malatya Battalgazi Ulu Cami Minberi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).	26
Şekil 2.21. Malatya Battalgazi Ulu Cami Güney Kapısı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).	27
Şekil 2.22. Malatya Battalgazi Ulu Camii Doğu Cephe Taç Kapısı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).	28
Şekil 2.23. Malatya Battalgazi Ulu Cami Batı Cephe Taç Kapısı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).	29
Şekil 2.24. Malatya Battalgazi Ulu Cami Batı Cephesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).	30
Şekil 2.25. Malatya Battalgazi Ulu Cami Batı Cephe Taç Kapısı Kitabesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).	30
Şekil 2.26. Mihrap Önü Kubbesinden Avluya Açılan Eyvan Kapısı Görünümü (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)	32
Şekil 2.27. Malatya Battalgazi Ulu Camii Eyvanı ve Tonozları (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)	33
Şekil 2.28. Malatya Battalgazi Ulu Camii Eyvanı ve Tonozları (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)	33
Şekil 2.29. Malatya Battalgazi Ulu Camii Eyvanı ve Tonozları Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)	34
Şekil 2.30. Malatya Battalgazi Ulu Camii Eyvan Kemerli Avluya Açılan Kapısı Görünümü (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	35
Şekil 2.31. Malatya Battalgazi Ulu Camii Eyvan Kemerli Avlu'ya Açılan Kapı Kemerli (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	36
Şekil 2.32. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Çıkış Kapısı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)	37
Şekil 2.33. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Revaklar, (Doğu Revak) (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)	37
Şekil 2.34. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Revak 1. Kemerinde bulunan Al-i İmran suresi ayetleri(Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)	38
Şekil 2.35. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Revak 2. Kemerinde Bulunan Tevbe Suresi Ayetleri (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)	38
Şekil 2.36. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Batı Revağı Kemerleri, (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)	39

Şekil 2.37. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlusu Doğu- Batı Revakları (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	40
Şekil 2.38. Malatya Battalgazi Ulu Cami Minaresi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	41
Şekil 2.39. Malatya Battalgazi Ulu Cami Kaysariyesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	42
Şekil 2.40. Malatya Battalgazi Ulu Cami Kayseriye Kitabesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).....	43
Şekil 3.1. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Üzerinde Firuze Renkli Geometrik Onlu Yıldız (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)	47
Şekil 3.2. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Üzerinde Firuze Taş İşlemeli Geometrik Onlu Yıldız Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)	48
Şekil 3.3. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Üzerinde Firuze Taş İşlemeli Geometrik Onlu Yıldız Detayı (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	48
Şekil 3.4. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Firuze Taş İşlemeli Geometrik Onlu Yıldız Desen Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	48
Şekil 3.5. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Firuze Taş İşlemeli Geometrik Onlu Yıldız Desen Analizinin Tezhip Sanatı İle Yorumlanması Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya, 2023).....	49
Şekil 3.6. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Firuze Taş İşlemeli Geometrik Onlu Yıldız Analizinin Tezhip Sanatı ile Yorumlanması.....	51
Şekil 3.7. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Yan Kemer Üzerinde Bulunan Firuze Taş İşlemeli Kitabe (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, 2023)	52
Şekil 3.8. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Yan Kemer Üzerinde Bulunan Firuze Taş İşlemeli Kitabe Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)	53
Şekil 3.9. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Yan Kemer Üzerinde Bulunan Firuze Taş İşlemeli Kitabe Detayı Eskiz Uygulaması (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya 2023)	54
Şekil 3.10. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avluya Giriş Eyvanı Yan Kemer Üzerinde Bulunan Firuze Taş İşlemeli Kitabenin Tezhip Sanatı ile Yorumlanması (Aslı Ümran Ulaş, Malatya, 2023).....	54
Şekil 3.11. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Eyvanı Sütun Süslemesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023).....	56
Şekil 3.12. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Sekizli Yıldız Sütun Süslemesi Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023).....	57

Şekil 3.13. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Sekizli Yıldız Sütün Süslemesi Detayının Analizi Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya 2023).....	57
Şekil 3.14. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Sütün Süslemesi Detayının Tezhip Uygulaması Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya 2023).....	58
Şekil 3.15. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Sütün Süslemesi Detayının Tezhip Uygulaması (Aslı Ümran Ulaş, Malatya, 2023)	59
Şekil 3.16. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Taç Kapısı (Aslı Ümran Ulaş arşivi, Malatya Battalgazi, 2023).....	61
Şekil 3.17. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Taç Kapısı Mukarnas Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023).....	61
Şekil 3.18. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Taç Kapısı Eskiz Çizimi Detayı (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya, 2023).....	62
Şekil 3.19. Malatya Battalgazi Batı Ulu Camii Taç Kapısı ile Oluşturulan Eskiz Çizimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş Malatya, 2023)	62
Şekil 3.20. Malatya Battalgazi Ulu Camii Taç Kapısı Özgün Tasarımı (Aslı Ümran Ulaş, Malatya, 2023)	63
Şekil 3.21 Malatya Battalgazi Ulu Camii On Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023).....	64
Şekil 3.22. On Altılı Yıldız Düzenleyimi Eskizi (Çizen, Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	65
Şekil 3.23. ŞİMAL Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023).....	66
Şekil 3.24. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri (Aslı Ümran Ulaş arşivi, Malatya Battalgazi, 2023).....	67
Şekil 3.25. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023).....	68
Şekil 3.26. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023).....	69
Şekil 3.27. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Yedili Yıldız Detayı Eskiz Çizimi (Çizen, Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	69
Şekil 3.28. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Yedili Yıldız Detayı ile Oluşturulmuş Minyatür Sanatı Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	70
Şekil 3.29. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Eyvan Kapısı Sağında Bulunan Girişik Bordür (Aslı Ümran Ulaş arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)	72
Şekil 3.30. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Eyvan Kapısı Sağında Bulunan Girişik Bordür (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	73

Şekil 3.31. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Eyvan Kapısı Sağında Bulunan Girişik Bordür Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023).....	74
Şekil 3.32. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Eyvan Kapısı Sağında Bulunan Girişik Bordür Eskizi (Çizen. Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023).....	74
Şekil 3.33. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Eyvan Kapısı Sağında Bulunan Girişik Bordür Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023).....	75
Şekil 3.34. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Revak Kapısı Sağında Bulunan Girişik Bordür Deseni ile Oluşturulmuş Tezhip Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	76
Şekil 3.35. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)	78
Şekil 3.36. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Yedili Yıldız Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)	78
Şekil 3.37. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Yedili Yıldız Detayı Eskiz Çizimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	79
Şekil 3.38. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Detaylı Tezhip Düzenleyimi Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	80
Şekil 3.39. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Detaylı Tezhip Düzenliyimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023).....	81
Şekil 3.40. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avluya Açılan Mihrap Karsı Kemerı Üzerinde Bulunan Çarkıfelek (Fırıldak) Deseni (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)	83
Şekil 3.41. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avluya Açılan Mihrap Karsı Kemerı Üzerinde Bulunan Çarkıfelek Deseni Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	84
Şekil 3.42. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avluya Açılan Mihrap Karsı Kemerı Üzerinde Bulunan Çarkıfelek Deseni Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	84
Şekil 3.43. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avluya Açılan Mihrap Karsı Kemerı Üzerinde Bulunan Çarkıfelek Deseni Detayı Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	85
Şekil 3.44. Malatya Battalgazi Ulu Camii Çarkıfelek Deseni Detayı Özgün Tasarımı Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	85
Şekil 3.45. Malatya Battalgazi Ulu Camii Çarkıfelek Deseni Detayı ile Oluşturulan Tezhip Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023).....	86
Şekil 3.46. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Cephe Taç Kapısı Portalında Bulunan Onlu Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023).....	87

Şekil 3.47. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Cephe Taç Kapısı Portalında Bulunan Onlu Yıldız Düzenleyimi Detayı((Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)	88
Şekil 3.48. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Cephe Taç Kapısı Portalında Bulunan Onlu Yıldız Düzenleyimi Eskiz Çizimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	88
Şekil 3.49. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Cephe Taç Kapısı Portalında Bulunan Onlu Yıldız Düzenleyimi Eskiz Tasarımı (Çizen, Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	89
Şekil 3.50. Malatya Battalgazi Ulu Camii Onlu Yıldız Tezhipli Levha Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	90
Şekil 3.51. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	92
Şekil 3.52. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Üzerinde Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	93
Şekil 3.53. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Üzerinde Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	93
Şekil 3.54. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Üzerinde Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	94
Şekil 3.55. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Üzerinde Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	95
Şekil 3.56. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Üzerinde Bulunan Yedili Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	96
Şekil 3.57. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Üzerinde Bulunan Yedili Yıldız Düzenleyimi Detayı(Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	97
Şekil 3.58. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Üzerinde Bulunan Yedili Yıldız Detayı Eskiz Çizimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	97
Şekil 3.59. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Üzerinde Bulunan Yedili Yıldız Detayı Eskiz Çizimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	98
Şekil 3.60. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Yedili Yıldız Tezhip Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Malatya Battalgazi, 2023)	99
Şekil 3.61. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Birbirinden Ayıran Ayakların Yüzeyinde Bulunan Dikey Hatlı Pano (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)	101

Şekil 3.62. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Birbirinden Ayıran Ayakların Yüzeyinde Bulunan Dikey Hatlı Pano Detayı Eskiz Çizimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023).....	102
Şekil 3.63. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Birbirinden Ayıran Ayakların Yüzeyinde Bulunan Dikey Hatlı Pano Detayı Eskiz Çizimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023).....	102
Şekil 3.64. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Birbirinden Ayıran Ayakların Yüzeyinde Bulunan Dikey Hatlı Pano Detayı ile Oluşturulmuş Tezhipli Levha Düzenleyimi Eskiz Çizimi	103
Şekil 3.65. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Birbirinden Ayıran Ayakların Yüzeyinde Bulunan Dikey Hatlı Pano Detayı ile Oluşturulmuş Tezhipli Levha Düzenleyimi	104
Şekil 3.66. Malatya Battalgazi Ulu Camii Kubbe Göbeği(Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	105
Şekil 3.67. Malatya Battalgazi Ulu Camii Kubbe Göbeği Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	106
Şekil 3.68. Malatya Battalgazi Ulu Camii Kubbe Göbeği Detayı İle Oluşturulmuş Düzenleyim Eskizi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023).....	107
Şekil 3.69. Malatya Battalgazi Ulu Camii Kubbe Göbeği Detayı Tezhip Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)	108
Şekil 3.70. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Eyvan Kapı Kemerinin Yan Sütunçede Kısmında Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	109
Şekil 3.71. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Yan Sütunçede Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	110
Şekil 3.72. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Yan Sütunçede Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	111
Şekil 3.73. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Yan Sütunçede Bulunan Altılı Yıldız Eskiz Düzenleyimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	112
Şekil 3.74. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Yan Sütunçede Bulunan Altılı Yıldız Tezhipli Levha Düzenleyimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)	113

GİRİŞ

İnsanın korunma, barınma ve mahremiyet ihtiyacıyla beraber ortaya çıkan mimari yapılara gereksinimi bulunmaktadır. Mimari gelişimin ve yerleşimin ilk örneklerini gördüğümüz Anadolu toprakları en önemli merkezlerdendir. Anadolu'da her yerleşim yerinde bulunan camiler, kutsal ibadet mekânlarındandır. Tarihte camiler, her dönemde farklı mimari ve süsleme unsurları ile inşa edildiğinden bugüne kadar kültürel birer belge niteliği taşıyarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Coğrafi koşullara ve doğada bulunan mevcut malzemeye göre şekillenen mimari uygulamaların sosyokültürel gelişmelerden de etkilenerek, mimaride ve süslemede üslup zenginliğinin oluşmasına katkıda bulunduğu söylenebilir.

Bu tür dini mimari yapı türlerinin inşa edildiği yerlerden birisi de Malatya ilinin Battalgazi ilçesinde bulunan Malatya Battalgazi Ulu Cami'dir. Cami Malatya'nın yaklaşık 8 km kuzeyinde, eski Malatya Ulu Camii mahallesinde, surların içerisinde bulunmaktadır. Caminin yapılış tarihi itibarıyla, Selçuklu Dönemi cami örneklerinden bir tanesi olduğu bilinmektedir. Yapının ilk inşasından kısa bir süre sonra başlayıp sonraki dönemlerde de devam eden onarım ve ilavelerle, orijinal haline ek önemli değişiklikler yapılarak günümüze kadar gelebilmiştir.

Malatya Battalgazi Ulu Cami, sanatsal açıdan Anadolu Selçuklu mimari üslubu ve geometrik süsleme üslubunun da kullanılan işçiliğinin en güzel örneklerini barındırması nedeniyle araştırma konusu olarak seçilmiştir.

Bu çalışmanın genel amacı; Malatya Battalgazi Ulu Cami süslemelerinin de yer alan unsurlarının çözümlenerek incelenmesidir. Alan yazında adı geçen cami ile ilgili olarak tezhip sanatı, tezyinatı ve motifleri açısından değerlendirilmiş bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Tarihinin ortak mirası olan caminin geometrik taş işçiliğinin tezyinî açıdan incelenmesi ve motif analizlerinin yapılması gerekmektedir. İlk yapıldığı günden bugüne geçirdiği değişimler göz önüne alındığında, bu eserlerin günümüz koşullarında incelenmesi ve değerlendirilmesi elzemdir. Bu çalışma, yapılacak koruma ve onarım uygulamalarına rehberlik etme potansiyeli taşıması açısından oldukça önemlidir.

Bu çalışmada Malatya Battalgazi Ulu Cami süslemelerinin bezeme üslubunun, malzeme ve teknik özellikleri açısından ayrıntılı olarak incelenmesi, tezhip sanatına uygun olan desenlerin seçilip geometrik ve tezyinî açıdan analizinin yapılması ve analiz çalışmalarını sonucunda çıkarılan desen eskizlerinin, tezhip sanatı ile özgün tasarımların

üretilmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda bu alanda çalışan, araştırmacılara, tasarımcılara sanatçılara ve konuyla ilgili araştırmalara kaynak oluşturması ve alan yazına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

BÖLÜM I

1. İSLAM SANATINDA MİMARİNİN ÖNEMİ

İslam Medeniyetleri İslamiyet'in yayılması ile fethettikleri toprakların üzerinde bulunan kültürel mirası devralarak, bunu kendi ihtiyaçlarına ve anlayışlarına göre, en uygun şekilde kullanmış ve bugünkü muhteşem sanat eserlerini ortaya koymuşlardır. Bu eserlerden en önemlileri ise mimari eserlerdir.

Mimari, çevre koşullarının etkilerini en iyi yansıtan sanattır ve İslam dünyasında sosyal, ekonomik, coğrafi şartlarla birlikte gelişim gösterir. Farklı çağlar ve üsluplar arasında büyük farkların olduğu bilinmektedir. Mimarinin ele aldığı konulardan bir tanesi de dinin baş sembolü olan camilerdir. Camiler, inşa edildikleri yerleşim merkezlerinin farklı gelenekleri ve çevre koşullarıyla farklı biçimlerde gelişme göstermektedirler (Kuban, 1982a: 10).

İslam mimarisi temel olarak dinî bir sanattır ve bu sanatın ağırlık merkezini camiler oluşturmaktadır. Bunun dışında ağırlıklı olarak yapılan mimari eserler; medrese, mescit, kervansaray, kümbet, kale, hamam ve şifahanedir (Sağlam, 2020: 11).

Bu yapı türleri ile birlikte süsleme anlayışının da geliştiği bilinmektedir. İslam sanatı ile birlikte gelişen süsleme unsurları da bulunmaktadır.

1.1. İSLAM SANATINDA SÜSLEMENİN ÖNEMİ

İslam'ın kabulünden sonra getirilen çeşitli kısıtlamalar, sanatın oluşumunu ve gelişimini engellememiş, aksine ihtişamlı, görkemli ve eşsiz bir sanat ortaya çıkmıştır. Sanatçı artık güzelliği yaratan değil, güzelliği keşfeden konumundadır. Çünkü güzellik zaten eşi benzeri olmayan bir şekilde Yaratıcı tarafından yaratılmıştır (Yıldırım, 2015: 60).

İslamiyet'i kabul eden Türkler ve buna Selçuklular da dâhil olmak üzere hem Allah'a duydukları hissi yansıtmışlar hem de ibadetlerini yaptıkları mabetleri son derece titizlikle işlemişlerdir. Aslında cami ve mescitlerdeki bu işçilik, tezyinat ve yazı unsurları, onları Allah'a yaklaştıran bir yol konumundadır (Özbenim, 2021: 5).

İslam'ın sanat alanında beti kullanımına getirdiği kısıtlamalar, İslam Sanatında bazı süsleme unsurlarını öne çıkarmıştır. Bitkisel kaynaklı ve geometrik şekilli motifler ile çeşitli karakterdeki yazıların oluşturduğu bu süsleme unsurları, mimari süslemelerde taş işlemeciliği, çini süsleme, alçı süsleme, ahşap ve mermer işlemeciliği gibi alanlarda sıklıkla kullanılmıştır. Ayrıca, maden sanatı, kumaş ve halı dokumacılığı gibi birçok sanat

dalında da bu süslemeler görülür. Bu sanat alanlarında eserler oluşturulurken süsleme unsurları belli temel prensiplere bağlı kalınarak uygulanmıştır. Oluşturulan her ürün, sonsuzluk, soyutlama, simetri ve tekrar gibi prensipleri içermiştir. Ayrıca, girişik bezeme ve sınırlandırma da sıklıkla kullanılan teknikler arasındadır (Etikan, 2011: 87).

1.1.1. İslam Mimarisinde Kullanılan Süsleme Türleri

1.1.1.1. Çini

Türk süsleme sanatlarının en başarılı olduğu süsleme dallarından biri çini sanatıdır. Anadolu'da daha çok iç mekân süslemelerinde çini kullanılmıştır. Selçuklu Devri'nde mozaik çini tekniği son derece gelişmiş, cami medrese ve türbelerin süslenmesinde çok başarılı örnekler verilmiştir. Tek renkli çini levhaların, Osmanlı mimarisinin en erken devirlerinden itibaren kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Selçuklularda en geniş süsleme unsurları görülen mozaik çini tekniği; yüksek ısıya dayanıklı yaş çamur hamurun, çeşitli renklerde boyalara renklendirilmesi ve yüzeylerine renkli veya renksiz şeffaf sır sürülerek fırınlanması ile yapılan tekniktir. Süsleme, çini üzerini örten şeffaf sıranın kalınlığı altından görülmektedir (Demiriz, 1979: 18, 19).

1.1.1.2. Keramik

Keramik; terimi seramik terimi olarak da bilinmektedir. Turani'nin sanat terimleri sözlüğünde keramik kelimesi seramik kelimesi ile aynı anlamdadır (Turani, 1995: 69). Arseven'e göre ise, su ile hamur haline getirilen özlü bir toprağın sertleştirilen ürünleri ortaya çıkarmak için yapılan sanata keramik denmektedir (Arseven, 1983: 1027).

1.1.1.3. Alçı ve Stuko

Alçı, ansiklopedide, alçı taşının nispeten düşük sıcaklıkta pişirilip öğütülmesiyle elde edilen materyal ve bu materyalin su ile karıştırılmasından sonra katılaşması sonucunda oluşan bir madde olarak tanımlanmaktadır. Kolay elde edilmesi ve hızlı katılaşması nedeniyle yapı malzemesi olarak kullanılmaktadır (URL 32).

Stüko; kireç taşından elde edilen sönmüş kirecin, mermer tozu, hayvansal kökenli tutkal veya saç kılı ile karıştırılmasıyla oluşturulan bir tür sıvadır ve mimari süsleme için uygundur. Alçı ve kireç karışımı stükonun erken dönemlerden itibaren çeşitli mimari tarzlarda kullanıldığı gözlemlenmektedir. Alçı veya stüko ile yapılan süslemeler, Türklerin Anadolu'ya göçleriyle birlikte getirdikleri bir süsleme tekniğidir. Erken dönem Osmanlı

sanatında, taş işçiliğinin yanı sıra iç alçı ve stüdyo kullanımı da geniş ölçüde görülmektedir (Demiriz, 1979: 21, 22).

1.1.1.4. Kalem İşi

Tarihi süreçte ibadet mekânlarının tezyinatında alçı, taş, çini, sırlı tuğla ahşap veya renkli boya gibi malzemeler kullanılmıştır. Türk tezyinat sanatının bir parçası olan kalem işleri de, mimari yapılarımızın süslenmesinde öncelikle yer almıştır. Mimaride iç mekân süslemelerinde sevilerek tercih edilen kalem işi, “sivil ve dinî mimarimizin iç duvarlarını, kubbelerini ve tavanlarını sıva, ahşap, taş, bez ve deri gibi malzeme üzerine, renkli boyalar, bazen de altın varak kullanılarak ince “kıllı kalem” olarak tabir edilen fırçalarla yapılan nakışlardır (Baysal, 2018b: 23).

1.1.1.5. Malakari

Erken dönem Osmanlı yapılarında bulunan malakari sanatı, sıva tabakası üzerine alçı kullanılarak yapılan kabartma ve süslemelerin renklendirilmesi tekniğidir. Bu teknik, alçı süsü, kol ve kalem işinin birleşimiyle geliştirilmiştir (Demiriz, 1979: 22, 23).

1.1.1.6. Ahşap Süsleme

Ahşap, Anadolu-Türk işleme sanatlarının en erken dönemlerinden başlayarak çeşitli sanat eserlerinde karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak mimari öğelerde, kapılar, pencere kanatları, minberler, mihraplar, sütun başlıkları, kirişler gibi unsurlarda, ayrıca rahleler, Kur'an mahfazaları, sandıklar, sehpalarda kullanılmıştır. Ahşap, geniş kullanımı nedeniyle çeşitli tekniklerle işlenmiştir ve bu da kullanılan tekniklerin farklılıklar göstermesine neden olmuştur (URL 1).

1.2. ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ MİMARİSİNİN ÖZELLİKLERİ

XI. yüzyılın ortalarından itibaren Anadolu'ya yerleşmeye başlayan Türk boyları, Selçuklu Sultanı Alp Arslan'ın 1071'de Bizans ordularını mağlup etmesiyle birlikte her alanda ilerleyerek yeni bir kültür ve sanat ortamı oluşturmaya başlamış ve hüküm sürdükleri süre boyunca birçok sanat eserini ortaya koymuştur (Öney ve Çobanlı, 2007: 1).

Anadolu Selçukluları, Büyük Selçuklu sanatının etkisi altında yeni yurtlarında yapı tipi, malzeme, tasarım ve süsleme gibi birçok yenilikler getirmişlerdir. Özellikle XIII. yüzyılda yoğun bir mimari program izleyerek cami, mescit, medrese, türbe, kervansaray, hamam ve zaviye gibi birçok yapı türünü inşa etmişlerdir. Anadolu Selçuklu mimari süslemeleri ve el sanatları, İslam sanatı çerçevesinde incelendiğinde, büyük yenilikler

getirdikleri görülmektedir. Taş süsleme, betili kabartma ve heykel, çini, ahşap, halı gibi sanat dallarında kullandıkları malzemelerle yeni denemeler ve farklı işçiliklerle İslam sanatında yeni sayfalar açmışlardır. Alçı tuğla işçiliği, maden, seramik, kumaş gibi el sanatı dallarında İran Selçuklu sanatıyla karşılaştırıldığında, Anadolu Selçuklularının daha sınırlı malzemelerle bile en mükemmel örnekleri ürettiği görülmüştür. Cami ve medreselerin içinde, duvarlarda, kemerlerde, kubbelerde, kubbe geçişlerinde, eyvanlarda ve mihraplarda görülen firuze, patlıcan moru ve lacivert renkli sırlı tuğlalarla sağlanan geometrik düzenlemeler ve çini mozaik süslemeler, dönemin en zengin örneklerinden biridir. Sırlı tuğlalarda bulunan renklerle oluşturulan çini mozaik alanlar, bitkisel, geometrik veya yazı harfleri şeklinde kesilmiş küçük çini parçacıklarından oluşur ve bu tarz süslemeler ilk kez Anadolu Selçukluları döneminde gelişmiştir (Öney, 1992: 2).

1.3. ANADOLU SELÇUKLU SANATINDA SÜSLEME

Anadolu Selçuklu dönemi mimarisinde, Türklerin Anadolu'ya yerleşmeleriyle birlikte kendi kültür ve sanat anlayışlarını sürdürdükleri ve birçok alanda çeşitli eserler meydana getirdikleri bilinmektedir. Bu dönemde mimari, özellikle süsleme ve kompozisyon açısından dikkate değerdir. Anadolu Selçuklu mimarisi, kendine özgü bir tarz geliştirmiş ve dönemin estetik anlayışını yansıtmıştır. Anadolu Selçuklu mimarisinin önemli bir özelliği, birbirini takip eden ve devam eden süsleme tarzlarıdır. Bu süslemeler, genellikle geometrik motifler, bitkisel desenler ve geometrik hatlarla oluşturulmuştur. Mimari eserlerdeki bu süslemeler, yapıların duvarları, kapıları, kubbeleri ve minareleri gibi farklı bölümlerinde kullanılarak bütünlük sağlanmıştır. Aynı desenin farklı yapı bölümlerinde tekrarlanmasıyla birlikte yapılar estetik açıdan uyumlu bir görünüm kazanmıştır. Ayrıca, Anadolu Selçuklu mimarisinde çeşitli mimari tezyinat unsurları da sıklıkla kullanılmıştır. Bu unsurlar arasında geometrik desenlerin yanı sıra kabartma süslemeler, alınlıklar, mukarnaslar ve sütun başlıkları gibi detaylar bulunur. Bu detaylar, yapıların estetik ve sanatsal değerini artırmış ve mimari kompozisyonları zenginleştirmiştir. Anadolu Selçuklu dönemi mimarisi, sadece mimari bir ifade biçimi olmanın ötesinde, dönemin sanatçılarının estetik anlayışını, kültürel kimliğini ve dini inançlarını yansıtan bir sanat eseri olarak değerlendirilmiştir. Bu döneme ait mimari eserler, Türk mimarlık tarihinde önemli bir yer tutar ve Anadolu'nun kültürel mirasının önemli bir parçasını oluşturur (Önkol Ertunç, 2016b: 115).

Selçuklu geometrik sanatı; Anadolu Selçukluları ile Osmanlılar arasındaki kısa süren beylikler döneminde sanatın kesintiye uğramadığı ve temel unsurlar bakımından

farklı gelişmeler gösterdiği bilinmektedir. Selçuklu geometrik üslubu, anlaşılması zor bir dönem olarak kabul edilmektedir. Bazı araştırmacılar tarafından sanat bakımından kişisiz ve üslupsuz olarak nitelendirilen bu dönem, yeni arayışların olduğu, Selçuklu sanatından Osmanlı sanatına geçişi sağlayan bir özellik gösterdiği görülmektedir (Mülayim, 1991: 143).

Geometrik şekillerin belirli bir düzen içinde bir araya getirilmesiyle geometrik motifler oluşmaktadır. Geometrik motiflerin sistemli bir şekilde düzenlenmesinden çeşitli ağlar ortaya çıkmaktadır. Kapalı geometrik düzenlemede motif kendi sınırları içinde bitmiş ve bütünleşmiştir. Açık geometrik düzenlemede ise çizgiler sonsuza değin sürecek biçimdedir. Geometrik kurallarla kullanılan geçmeler ise belirli aralıklarla oluşturulan noktaların sistemli bir şekilde birleştirilmesiyle oluşan bordürlerdir (Düzaratoğlu, 1997: 24).

Geometrik düzenlemelerin kuruluşlarında yer alan temel düzenlere tarih boyunca çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Üçgen, manevi aşk ile beşeri aşk arasında bir bağlantı unsurunu veya bilinç ve estetiğin aracı olarak kabul edilmiştir. Kare, adaletin sembolü olarak kabul edilmiş ve ayrıca dört unsurla (ateş, hava, su ve yer) ilişkilendirilmiştir. Özellikle yeryüzünün değişmez sembolü olarak kabul edilmiştir. Dikdörtgen ise, din, ilim, adalet ve hakikati temsil etmiştir; sekizgen ise sonsuzluğu temsil etmiştir (Çaycı, 2017: 66, 70, 71).

Geometrik motifler, insanlık tarihinde oldukça eski bir geçmişe sahiptir. Paleolitik dönemden başlayarak neolitik döneme ve günümüze kadar, çeşitli kültürlerde üçgen, altıgen, spiral ve paraleller gibi geometrik şekillerin motif olarak kullanıldığı bilinmektedir. Özellikle Yakındoğu ve Anadolu'daki tarih öncesi kültürlerin, bu geometrik motifler konusunda zengin bir mirasa sahip oldukları görülmektedir. Bu motifler, mağara duvarlarından seramik süslemelerine, dokuma desenlerinden mimari süslemelere kadar geniş bir yelpazede kullanılmıştır. Geometrik motiflerin kullanımı, sadece estetik bir amaç taşımakla kalmamış, aynı zamanda kültürel sembollerin iletilmesinde ve belirli anlamların ifade edilmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle, geometrik motifler insanlık tarihindeki sanat ve kültürün önemli bir parçasını oluşturmuştur. Tarihin her döneminde kullanılan geometrik kompozisyonları, İslam mimarisinde geometrik süsleme ile doğrudan bağlantılı görmek imkânsızdır. İslam medeniyetleri mimarilerinde görülen geometrik süslemenin gelişmesi, öncü çevreler ve hendese (geometri) biliminin ileri bir düzeyde olması ile bağlantılıdır (Mülayim, 1982 : 67).

İslam sanatında geometrik süslemeler, tarih boyunca çeşitli dönemlerde geliştirilmiş ve zenginleştirilmiştir. Özellikle Emevi, Abbasi, Karahanlı, Gazneli, Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçukluları dönemlerinde, farklı coğrafi bölgelerde ve kullanılan malzemelere göre çeşitli geometrik kompozisyonlar üretilmiştir (Eryılmaz ve Selimgil, 2021: 201)

Yıldız formlu motifler, Türk süsleme kültüründe mimari form, halı-kilim süslemeleri, çini tasarımı ve ahşap süslemelerde yaygın olarak kullanılmıştır. Geometrik şekillerin bazı felsefi ve dini kavramları ifade ettiği pek çok yazarın birleştiği bir konudur. Türk süslemesinde gördüğümüz yıldızlar bazen İslam öncesine kadar uzanan bir inanç sisteminin ürünü bazen de, İslami inanç ve felsefeye bağlı olan kompozisyonlardır. Bu nedenle süslemeler İslam felsefesi ve toplumsal düzen konularına doğru kaydırılmıştır ve anlam olarak “*Allah ve insan bütündür. Hayat ve kainat ritmik bir düzen içindedir*” ifadesi anlatılmaktadır. Canlıların tasvirini yapmaktan kaçınma, Vahdet-i Vücut ve sosyal strüktürdeki düzen gibi farklı alanlarda genişleyen bu teorinin gerçekte doğru yönleri çok olmakla beraber henüz bilinmeyen tarafları da vardır (Mülayim, 1982: 68).

Geometrik süslemeler, birçok kültürde estetik ve sembolik bir rol oynamıştır. Özellikle İslam sanatında, geometrik desenlerin kullanımı oldukça yaygındır. Bu desenler, dini binaların iç ve dış dekorasyonunda, seramik işçiliğinde, el yazmalarında ve minyatür sanatında sıkça görülür. İslam sanatında geometrik desenler, soyut bir yaklaşımla kullanılarak doğanın yaratıcı gücünün sembolik bir ifadesi olarak da değerlendirilmiştir. Günümüzde yapılan araştırmaların ve çalışmaların çoğu bu kurallarla kompozisyonlara, çizim kurallarını tekniklerini uygulamaktır. Bu çizimler, geleneksel bir kompozisyonu kağıt üzerine taşıırken büyütme, küçültme ve ölçülerin sağlıklı taşınmasını amaçlamaktadır. Daha sonra motifler, ustaların ellerinde ya da belleklerinde bulunan örneklerle uygulanmaktadır (Demiriz, 1979: 28).

Geometrik kompozisyonlar, ilk bakışta desenin tamamı bir bütün olarak algılandığında da temelinde birbirini tekrarlayan birim bir motife dayanmaktadır. Her geometrik desenin başlama noktası tam bir dairedir. Tasarımcı, merkezde bulunan bu dairenin etrafına ikincil daireler ekler ve bunları yardımcı çizgiler ile birbirlerine bağlar. Çoğu zaman bir yıldız merkez olarak geliştirilen düzenlemeler, iki ya da dört yöne kesintisiz olarak devam ederek sonsuzluğa işaret ederler. Kompozisyonun temelini oluşturan birim motif kare, beşgen, altıgen ve bunların katlarından oluşmaktadır. Kare ve altıgenlerden oluşan birim motifler aynen tekrarlanarak dört yöne doğru sonsuza kadar katlanabilirler. Beşgen ve katlarından

oluşan motifler ise birer kapalı formdur. Bu motifler, aralarına gelen bağlayıcı çizgiler sayesinde birleştirilirler. Birim motifler simetrik olarak katlanabildiği gibi ters simetri uygulanarak da katlanabilirler. İslam sanatında bu şekilde bir yöntem izleyerek sanatçılar yüzlerce farklı örnek ortaya koymuşlardır. Anadolu'da Türk hakimiyetinin başladığı ilk dönemlerde tuğla süslemelerde daha çok ortaya çıkan geometrik düzenlemelere, zamanla taş, çini ve ahşapta da yoğun olarak yer verilmiş, Anadolu Selçukluları döneminde en ihtişamlı örnekler ortaya çıkarılmıştır. Beylikler devri mimarisindeki emsallerine bakılınca Selçuklu Devri örneklerinden ayırmanın zor olduğu geometrik tezyinat, Osmanlı Dönemi ile birlikte yerini daha çok natüralist süslemeye bırakmıştır (Eryılmaz ve Selimgil, 2021: 222).

1.3.1. Selçuklularda Cami Anlayışı

Arapça "*cem*" kökünden gelen ve "*toplayan, bütünleyen*" anlamına gelen "*câmi*" kelimesi, başlangıçta sadece cuma namazı kılınan büyük mescitler için kullanılan "*el-mescidü'l-câmi*" (cemaati toplayan mescit) kelimesinin kısaltılmış şeklidir. "El-Mescidü'l-câmi" tabiri, bazı rivayetlere göre Hz. Peygamber tarafından kullanılmıştır. Ayrıca, bazı hadislerde geçen ifadelerden, bu tabirin tarihin her döneminde kullanıldığını söylemek mümkündür. Ebû Ömer el-Kindî'nin "el-Vülât ve'l-Kudât"ında, kadınların mescitlerdeki hüküm verme faaliyetlerinden bahsederken "el-mescidü'l-câmi" tabirine yer verildiği, ancak zaman zaman sadece "el-câmi" ifadesinin geçmesinin, hicrî IV. (X.) yüzyılın başlarında "cami" kelimesinin tek başına kullanılmaya başladığını göstermektedir. İslâmiyet'in ilk dönemlerinde ibadethaneler için "mescit" terimi kullanılırken, cuma namazı kılınan ve minberi bulunan büyük mescitlere "camii" denilmiştir. (URL:2)

Tarihte ilk mescit, şüphesiz Hz. Peygamber'in yaptırdığı Küba Mescidi'dir. Medine Mescidi, yani "Mescid-i Nebevi", bundan sonra inşa edildiği bilinmektedir. Bu mescit daha sonraki mescitler için bir model oluşturmuş olup, İslam'ın ilk yıllarından itibaren mescitlerin sayısı artmıştır (Akın, 2016: 179-211).

İlk dönemlerde mescitlerin belirgin bir mimari özelliği yoktur ve genellikle sade, basit, üzeri açık, kerpiç duvarlı ve ağaç dallarıyla gölgelenmiş yapılar olarak bilinmektedirler. İslam medeniyetlerinin değişmez bir unsuru olan camiler ve mescitler, dinî mimari yapıların temelini oluşturur. Bu nedenle Müslümanlar, buldukları bölgelere, yerel inşa tekniklerine, coğrafi koşullara ve ihtiyaçlara göre farklılık gösteren, çeşitli büyüklüklerde ve farklı mimari tarzlarda camiler inşa etmişlerdir (Kazıcı, 1995: 10).

Müslümanlar, fetihlerle elde ettikleri topraklarını genişlettikçe, yerleşim yerlerine mescitler inşa etmeyi ve eski tapınakları "kılıç hakkı" adı altında, savaşta ele geçirdikleri yerleri mescide dönüştürmeyi bir gelenek haline getirmişlerdir. Emevi döneminde Şam'da yapılan Emeviyye Camii (el-Câmiu'l-Ümevî, Câmiu Benî Ümeyye) mimari özellikleri, süslemelerindeki göz alıcı detaylar ve sahip olduğu manevi değerlerle bütün İslam dünyasında önemli bir yere sahiptir (Yazıcı, 1995: 108).

Abbasiler döneminde, Samarra, Rakka ve Bağdat şehirlerinde yapılan camilerde tuğla, kireç, alçı ve mermer gibi malzemeler kullanılmaya başlanmıştır ve mimaride Türk-İran etkileri görülmeye başlanmıştır. Aynı dönemde, caminin iç ve dışında çeşitli ek unsurlar da ortaya çıkmıştır. Kible yönünü belirten mihrap, cuma ve bayram namazlarında hutbe okunan ve genellikle mihrabın sağ tarafında yer alan minber, mihrabın sol tarafında vaizlerin cemaate ders verdiği vaaz kürsüsü, müezzinlerin görev yaptığı ve büyük camilerde minbere yakın yerde bulunan müezzin mahfili, bayanların namaz kıldığı mahfil, camiye gelen halife veya padişahın namaz kıldığı, Arapların "maksûre", Türklerin "hünkâr mahfili" olarak adlandırdığı bölüm ile kare veya yuvarlak gövdeli minare, bahsedilen ek cami yapı elemanlarının en önemlileridir. Daha sonraki eserlere dış avlu, son cemaat mahalli, şadırvan ve eyvan da eklenmiştir (Akın, 2016: 179-211).

Mısır'da Tolunoğulları döneminde yapılan Tolunoğlu Camii, Semerra camii tipinde inşa edilmiştir. Kahire'deki bu caminin yapımında, Tolunoğulları İç Asya'dan usta mimarlar, heykeltıraşlar ve süslemeciler getirerek kendi ülkelerinden bazı yeni biçimler getirmişlerdir. Bu sanatçılar yeni üsluplar geliştirerek kendi dönemlerinde Mısır'ın Müslüman anıtlarında Türk sanatının etkisi görülmeye başlamıştır (Özkeçeci, 2006: 198, 199).

Karahanlılar döneminde, camiler mihrap önü kubbesi, alçı süslemeler, genişleyen mekânlar ve zarif minare tekniği ile kendinden sonraki dönemler için model olmuştur. Malzeme olarak kerpiç ve tuğla kullanılırken, plan ve mimaride gelişme ve yenilik görülmüştür. Memlükler döneminde ise, karışık bir üslup hâkim olmuş ve mimariye pek önem verilmemiş, süslemeler ön plana çıkmıştır (Merçil, 1991: 31).

Utbi'ye göre, Gazneli Sultan Mahmud'un Gazne'de yaptırdığı Arusü'l-Felek Camii, Hindistan'dan getirilen ağaç direklere çatı ile örtülü, kırmızı altın ve lacivert renkli taşlarla çok zengin renkli süslemelerle yapılmış bir yapıdır (Anonim, 2010: 11).

Gazneliler döneminin en önemli camisi, Afganistan'da bulunan "Leşker-i Bazar" sarayındaki camidir. Sur duvarına dayanan bu eser, mihrap duvarına paralel olarak, taşıyıcılarla ikiye bölünmüş bir salon sahiptir. Mihrap önü, iki salon boyunca bir kubbe ile örtülmüştür. Bu tip dışa açılma, eski Orta Asya mimarisinde görüldüğü gibi, Arapların "ordugâh tipi" camilerinde de görülür (URL 3).

XI. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya göç eden Türk boyları, 1071'de Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Bizans İmparatoru Romanos Diogenes'e karşı kazandığı Malazgirt zaferinden sonra kısa sürede Anadolu'ya hâkim oldular. Kutalmışoğlu Süleyman Şah, 1075'te İznik'i fethederek burayı merkez yapmıştır. Ancak oğlu Kılıçarslan döneminde, 1096'da Haçlı orduları İznik'i geri aldılar ve Konya ikinci bir merkez haline geldi. Buhanlı bir dönemin ardından oğlu Sultan Mesut, Selçuklu Devleti'ni ele alarak 40 yıllık hükümdarlığı döneminde Anadolu birliğini sağladı. Onun ardından gelen İkinci Kılıçarslan, 1155-1192 yılları arasında yeni bir dönem başlatarak ülkeyi Sakarya'dan Fırat'a kadar genişletti. 1176'da büyük bir orduyla Konya'ya yürüyen Bizans İmparatoru Manuel Komnenos'u ağır bir yenilgiye uğratarak Bizans'tan gelen son tehdidi de bertaraf etti. Bu şekilde, Anadolu Selçukluları XII. yüzyılın ortalarına kadar çeşitli mücadeleler ve karışıklıklar içinde geçen ilk dönemlerinde belirli bir sanat faaliyeti göstermemişlerdir (Aslanapa, 1984: 59).

Türk sanatı, Anadolu'da XII. yüzyıldan itibaren başlayarak sağlam temeller üzerinde geniş ve parlak bir gelişme göstermiştir. Uygurlar ve Karahanlılardan gelerek Büyük Selçuklular döneminde devam eden kubbe yapımı sorunu, Anadolu Türk mimarisinde eşsiz anıtsal sonuçlara ulaşmıştır. Bu gelişmeyi en canlı olarak cami mimarisinde görmek mümkündür (Aslanapa, 1984: 59).

Selçuklular, İran'da Türk mimarisinde daha önce başlayan gelişmeleri değerlendirerek büyük ölçüde anıtsal cami mimarisi tipini ve şemasını ortaya koymuşlardır. Bundan sonra İran ve Orta Asya'da bu plan fikri hâkim olmuştur. İlk Selçuklu camisi, en önemli bölümleri 1072-1092 yılları arasında Melikşah döneminde yapılmış olan İsfahan Mescid-i Cuması'dır. Kitabelere göre, büyük mihrap kubbesi, bunun tam karşısında avlunun dışında kuzeydeki küçük kubbeli mekân, dört eyvanlı avlu ve kubbeli revaklar, bütün ana hatlarıyla Selçuklular döneminde yapılmıştır. Büyük Selçuklu mimarisinde mihrap önü kubbesinin önemi ve çeşitliliği artmış, büyük boyutlu camiler inşa edilmiştir. Eyvanlı tip olarak adlandırılan cami tipi de bu dönemde uygulanmaya başlanmıştır (URL: 3).

1.3.2. Cami Tezyinatı

Tezyinat: Arapçada “ziynet” kelimesinden türemiş bir kelime olup, “donatmak, bezemek, süslemek” gibi anlamlara gelmektedir. Türk süsleme sanatının temelleri Orta Asya’ya uzanmakta olup Türklerin tarih sahnesine çıktıkları ilk devirden (M.Ö. 1050) günümüze kadar geçen zaman diliminde toplumlardaki değişik inançların ve düşüncelerin etkisiyle farklı süsleme unsurlarını üretmişlerdir (Kabakçı, 2013: 28).

İslam mimarisinde en önemli dini yapı türü sayılan camilerin, Büyük Selçuklular döneminde en muhteşem örnekleri barındırdığı bilinmektedir.

İslam medeniyetinde betili süslemenin hoş görülmemesi, Müslüman sanatkarları kendi kültürlerine uygun motifler ve desenler üretme anlayışına sevk etmiş ve ortaya motifler çıkmıştır. Beti özelliği taşımayan; varlık, birlik, sonsuzluk gibi konuları sembolize eden stilize motiflerden oluşan tasarımlar camilerin iç mekânlarını süslemiştir. Yazının İslam kültüründeki önemi göz ardı edilmemiş ve camiler dönemin estetik anlayışına göre en güzel yazı istifleriyle kuşatılmıştır (Baysal, 2018a: 180).

Camiler de süsleme ile cisim ve mekân sadelikten arındırılıp hareket kazandırılarak anlamlı hale getirilmiştir. Yapılan süslemelerde sanatçılar, Allah’a duyduğu his ve heyecanını dile getirmek, ibadetlerinin ruhani bir atmosferde daha anlamlı olmasını sağlamak amacıyla mabetlerini soyut işlemlerle süslemişlerdir. Uygulanan süslemeler, her devirde ve her bölgede bazı değişiklikler göstermekle birlikte en belirgin özellikleri, doğayı olduğu gibi taklit eden realizmden şiddetle kaçınılması, nesnelere soyutlaştırılarak ifade edilmesidir (Kabakçı, 2013: 29).

BÖLÜM II

2. MALATYA İLİ BATTALGAZİ İLÇESİ VE MALATYA BATTALGAZİ ULU CAMİİ

2.1. MALATYA İLİ BATTALGAZİ İLÇESİ COĞRAFİ KONUM VE TARİHÇESİ

Şekil 2.1.'de görüldüğü üzere Battalgazi ilçesi; Malatya ilinin kuzey doğusunda, Kuzey Yarımkürede 38-39° Doğu Meridyenleri ile 38-39° Kuzey Paralelleri arasında yer almaktadır. Doğusu: Elazığ ili (Bugünkü Karakaya Baraj Gölü) batısı Akçadağ Ovası (Dilek Kasabası) kuzeyi: Arguvan ilçesi, Tohma Çayı (Bugünkü Karakaya Baraj Gölü) güneyi: Malatya ili Hanımın Çiftliği Kasabası, Bahçebaşı Kasabası bulunmaktadır (URL: 5).

Şekil 2.1. Malatya Battalgazi haritası (URL 6)

1928 yılından 1987 yılına kadar Eski Malatya olarak bilinen Battalgazi İlçesi, Romalılar tarafından İmparator Titus döneminde, imparatorluk sınırlarına yakınlığı sebebiyle askeri bir karargâh olarak kurulmuştur (Darkot, 1988: 227; Eskici, 2013: 247).

Doğu Anadolu'nun en önemli garnizonları arasında yerini alan kent Fırat Nehri havzasında, her tarafı açık ve basık bir arazi üzerinde kurulmuş olup elverişli savunma

şartlarına sahip değildir (Hacıgökmen, 2011: 231). Zamanla kentte, nüfus artışı görülmesine rağmen savunma amaçlı farklı bir bölgeye taşınmak yerine burada kalınmış, karargâh çevresinde hendek ve çift surla çevrili kale inşa edilerek şehirleşmeye gidilmiştir (Anonim, 2003: 474; Eskici, 2013: 38).

İlk kurulduğu dönemlerden itibaren, Osmanlı hâkimiyetine girene kadar stratejik bir hudut/sınır kenti olarak varlığını sürdürmüş olan Eski Malatya adı ile bilinen Battalgazi ilçesi, Osmanlı hâkimiyetinden sonra sınır kenti özelliğini yitirerek, stratejik önemini kaybetmiştir. Kent hâkimiyeti ara ara küçük beyliklerin eline geçmiş olsa bile, Roma-Bizans Selçuklu-Osmanlı hâkimiyetlerden geçerek bugüne ulaşmıştır (Arslan, 2006:5).

Battalgazi yerleşim merkezi; 1928 yılında belediye, 1932 yılında nahiye statüsünde yer almıştır. Malatya kentinin 2014 yılında “büyükşehir” statüsüne getirilmesi ile Battalgazi İlçesi’ne bağlı mahalle sayısı 39’dan 205’e yükselmiştir (Çelebi ve Tuna, 2022: 372).

2.2. MALATYA BATTALGAZİ ULU CAMİİ

2.2.1. Yapım Tarihi ve Banisi

Malatya Battalgazi Ulu Cami, Malatya’nın yaklaşık 8 km kuzeyinde, surlarının içerisinde ve 33 x 50 metre büyüklüğünde dörtgen bir alanı kaplamaktadır (Yalvaç, 1966: 22) (Şekil 2.2). Malatya ili Battalgazi ilçesi Meydanbaşı mahallesinde yer alan Ulu Cami, 1224 yılında Anadolu Selçuklu hükümdarı I. Alaaddin Keykubad tarafından 35x50 metre ebatlarında yaptırılmıştır. Battalgazi Ulu Camii, Büyük Selçuklu İmparatorluğu camii mimari geleneğini Anadolu’da temsil eden tek örnek olarak önem kazanır. Ulu Cami ve etrafında bulunan yoğun mimari düşünüldüğünde XIII. Yüzyıl Anadolu coğrafyasında Malatya ilinin oldukça önemli bir merkez olduğu söylenebilir. Yapı, Anadolu’da Selçuklu dönemi mimari gelişiminin dışında kalarak, İran’daki Büyük Selçuklu Dönemi dört eyvanlı derinlemesine ulu camii geleneğini, Anadolu’da temsil eden tek örnek olarak önem kazanır (Arslan ve Tuncel, 2018: 2).

Şekil 2.2. Malatya Ulu Cami Dış cephe Görünümü (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Yapının orijinal yapımından kısa bir süre sonra başlayan ve sonraki dönemlerde ara ara devam eden restorasyon çalışmaları ve yapıya yapılan ilavelerle birlikte, caminin ilk inşa tarzında önemli değişikliklerin olduğu bilinmektedir.

2.2.2. Planı

Malatya Battalgazi Ulu Cami şehir surları içinde bulunmaktadır ve 34x55 metre boyutlarındadır. İki ayrı bölüm halinde planlanan caminin bölümlerden biri, orijinal eyvanlı ve iç avlulu ana kısım, diğeri ise sonradan eklenen ikinci bir cami olarak hizmet gören ek bir yapıdır. Şekil 2.3'te de görüldüğü üzere, yapıda mihrap önü kubbesi, buna bitişik eyvan ve bunun önündeki revaklı iç avlu planın temelini oluşturur. Yan kanatlar, mihrap eksenine paralel uzanan beşik tonozlu sahninlerle değerlendirilmiştir, yani doğu-batı doğrultusundadır. Yapı malzemesi olarak taş ve tuğla kullanılmış olup, Şekil 2.4'te görüldüğü gibi, caminin beden duvarları moloz taş ve iç mekandaki destek ayakları ve kemerler düzgün kesme taştan yapılmıştır. Örtü sistemi, tonozlarla desteklenen ana kubbe, eyvan tonozu, avlunun batı revak kısmı ve minaresi tamamen tuğladan inşa edilmiştir. Yapının dış cepheleri, sonradan yapılan onarımlar sırasında eklenen paydalarla desteklenmiştir (URL:7).

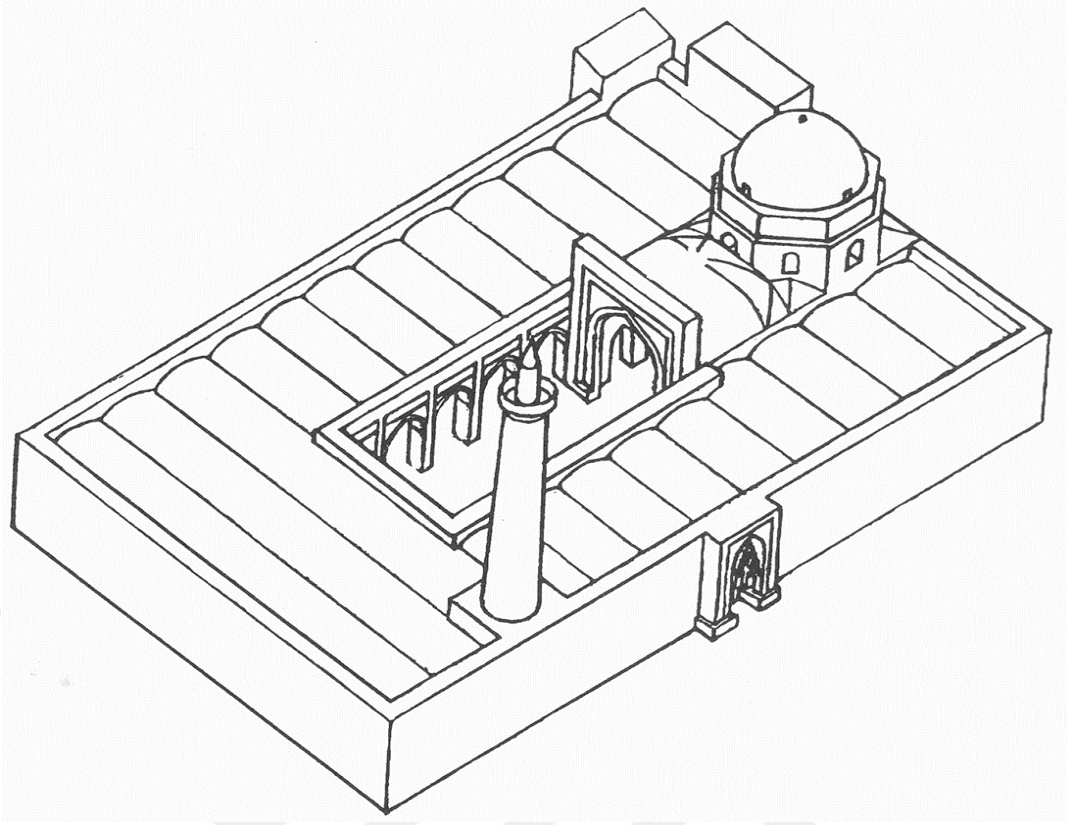

Şekil 2.3. Malatya Battalgazi Ulu Camii (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

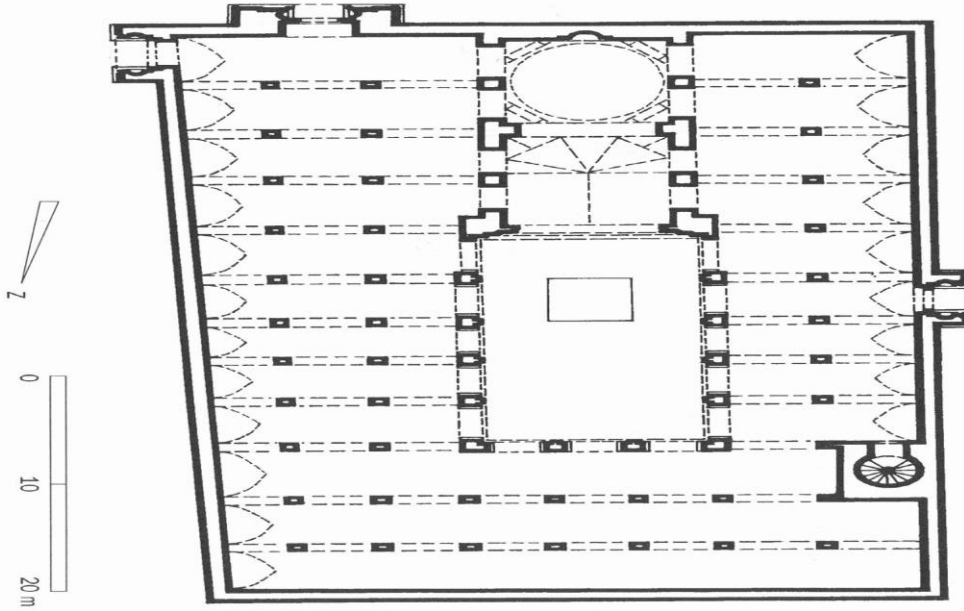

Şekil 2.4. Malatya Battalgazi Ulu Camii dış cephe (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin planları Şekil 2.5'te ve 2.6'da görüldüğü üzere; yapıda asıl planı oluşturan unsurlar, mihrap önündeki kubbesi, ona bitişik olan eyvan ve eyvanın önündeki 10x14 metre ebatlarında dikdörtgen planlı revaklı iç avludur. Eyvan ve kubbe, özellikle tuğla yapısı ve çini süslemeleriyle dikkat çekmektedir. Avlunun sadece batı revağı, orijinal durumunu kısmen korumuştur. Dışarıdan bakıldığında, caminin önceden düz toprak damla örtülü olduğu ancak Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından toprak damın kaldırılarak yerine kaplamalı çatı yapıldığı belirtilmektedir. Caminin üç kapısı bulunmaktadır; güney, doğu ve batı. Şu anda doğu ve batı kapıları hala ayakta ve kullanılmaktadır (Anonim; 2014: 278).

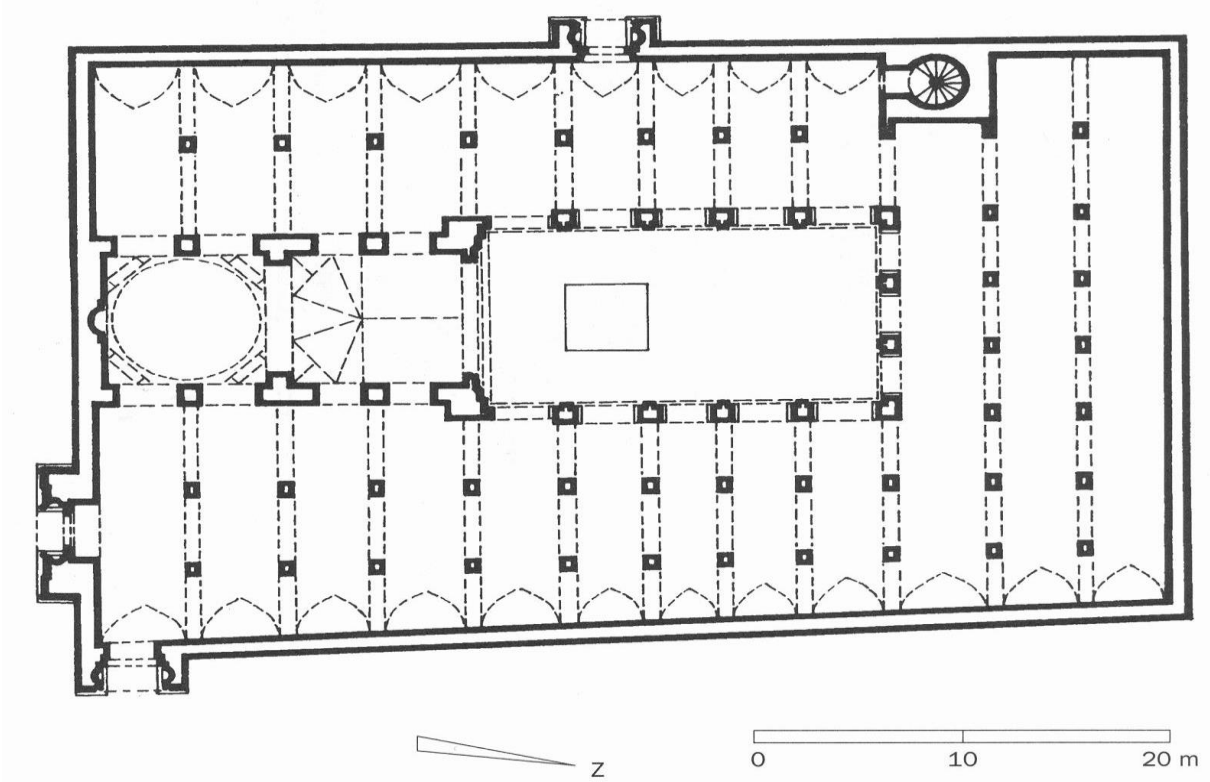

Şekil 2.5. Malatya Battalgazi Ulu Camii Eyvan, Mihrap Önü Kubbesi, İç Avlu Plan Şeması (URL 8)

Şekil 2.6. Malatya Battalgazi Ulu Camii Planı (URL 8)

Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin planı, Şekil 2.7'de görüldüğü gibi, Orta Asya - İran geleneğini yansıtan bir plan şeması olarak günümüze kadar korunmuştur (Eskici, 2013: 361).

Şekil 2.7. Malatya Battalgazi Ulu Camii Planı (URL 8)

Malatya Battalgazi Ulu Cami, iç mekan ve dış mekan olmak üzere şu bölümleri içermektedir: İç mekanda kubbe, mihrap, mimber ve mahfil yer alırken; dış mekanda ise güney kapısı, doğu kapısı, batı kapısı, eyvan, avlu, minare ve kaysariye bulunmaktadır. Bu bölümler, caminin ana yapısal ve işlevsel unsurlarını oluşturmaktadır.

2.2.3. İç Mekan

Malatya Battalgazi Ulu Cami, ulu cami plan tiplerinde görülen çok destekli grubun öncülerinden olan harim dikdörtgen payelerle doğu-batı yönünde sivri kemerli enine sekiz sahına ayrılmıştır. Yapının orta ekseninde, mihrap önünde L biçimli payeler, sivri kemerlerle, kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı bir iç avlu, güneyde kare planlı bir eyvan ve mihrap önü bölümünü oluşturmuştur (Arık, 1996: 142).

2.2.3.1. Kubbe

Şekil 2.8'de gösterilen Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin kubbesi, mihrabın önünde iki sahnin genişliğindeki kare alanı örter durumda ve güneyde duvara dayalı ayaklarla altı destekle sivri kemerle eyvana bağlanmıştır. Kubbe içi, yatay istif düzeninde sırsız tuğlaların arasına yerleştirilmiş kare kabartmalar şeklinde turkuaz sırlı birimlerle kaplanarak spiraller oluşturan bir örgü ile kaplanmıştır (Sönmez, 2013: 223).

Şekil 2.8. Malatya Battalgazi Ulu Cami Mihrap Önü Kubbesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

Şekil 2.9’da ve 2.10’da görüldüğü üzere, kubbenin iç yüzeyi, iki farklı renkte tuğla örgü ile kenarlara doğru spiral şekilde açılarak süslenmiştir.

Şekil 2.9. Malatya Battalgazi Ulu Cami Mihrap Önü Kubbesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

Şekil 2.10’da görüldüğü üzere, kubbenin zeminini oluşturan on altı bordür içinde, patlıcan moru renkli çini mozaikten nesih yazıyla Fetih Suresi’nin 1-5 ayetleri bulunmaktadır (Arslan ve Tuncel, 2018: 5).

Şekil 2.10. Malatya Battalgazi Ulu Camii Mihrap Önü Kubbe Eteği Ayet Kitabesi detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

Şekil 2.11’de ve 2.12’de görüldüğü üzere, kubbenin kuzeyde bulunan eyvana açılan kemerinin üzerinde, tromplarla aynı seviyede yer alan kısımda kufî yazıyla usta kitabesi mevcuttur. Burada “Amele Yakub bin Ebubekir el-Malati” yazılı olup, “Amele” kelimesinin altında ve üstünde nesih yazıyla “Ketbuhu Ahmed bin Yakub ” ismi ve ibaresi yazılıdır (Eskici, 2013: 362).

Şekil 2.11. Malatya Battalgazi Ulu Camii Mihrap Önü Kubbesi Sanatçı Kitabesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

Şekil 2.12. Malatya Battalgazi Ulu Camii Mihrap Önü Kubbesi Trompları (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

Şekil 2.13'te görülen Malatya Battalgazi Ulu Cami kubbe göbeğinde, mor ve firuze renkli çinilerle oluşturulmuş “Mührü Süleyman” motifi şeklinde dekoratif kufi yazıyla “Muhammed” ismi yazılmıştır.

Mührü Süleyman; “Birinin tepesi diğerinin tabanına geçirilmiş iki eşkenar üçgenin meydana getirdiği bir sembol olup Müslümanlar arasında “Hâtem-i Süleyman”, Yahudi ve Hristiyanlarca “Dâvûd yıldızı” olarak bilinen şekil olarak tanımlanmaktadır (URL 9).

Şekil 2.13. Malatya Battalgazi Ulu Camii Mihrap Önü Kubbe Göbeği Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi 2023).

2.2.3.2. Mihrap

Şekil 2.14'te görülen Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin mihrabı, Çobanoğlu'na göre "yarım yuvarlak planlı olup, mihrap nişinin orijinal olmadığını" belirtmektedir (Çobanoğlu, 2012: 109).

Şekil 2.14. Malatya Battalgazi Ulu Camii Güney Harim Mihrabı Ve Minberin Eyvan Kapısından Görünümü (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

Şekil 2.15'te görülen mihrap üzerindeki kitabeye göre mihrap, 1902 yılında yapılmıştır. Çobanoğlu, “1966 yılındaki kazı ve restorasyon çalışmaları sırasında, bu bölgede bulunan mukarnas ve bitkisel motifli taşlara dayanarak, orijinal mihrabın mukarnaslı kavsaralara ve en azından alçı süslemeli sınırlara sahip olabileceğini” şeklinde görüş bildirmektedir (Çobanoğlu, 2012: 109).

Şekil 2.15. Malatya Battalgazi Ulu Camii Güney Harim Mihrabı ve Minberin (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin kuzeyinde bulunan ikinci harim mihrabının, Şekil 2.16'da görüldüğü gibi, özgün durumda olmadığı ve daha sonraki restorasyon çalışmaları sırasında yenilendiği anlaşılmaktadır. Mihrabın yarı yuvarlak bir planı vardır ve yelpaze şeklinde bir mukarnasa sahiptir. Yenilenen kesme taşlar arasında, batı taç kapıda bulunan kırmızı renkli taşlar birlikte kullanılmıştır (Aslan, 2017: 980).

Şekil 2.16. Malatya Battalgazi Ulu Camii Kuzey Harim Mihrabı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

Şekil 2.17’de ve 2.18’de yer alan görseller, Malatya Battalgazi Ulu Cami güney kısmında bulunan ve camiye sonradan eklenen güney harimi kemerlerine aittir.

Şekil 2.17. Malatya Battalgazi Ulu Cami Güney Harimi Kemerleri (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi 2023).

Şekil 2.18. Malatya Battalgazi Ulu Cami Kuzey Harimi Kemerleri (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

2.2.3.3. Minber

Şekil 2.19’da ve 2.20’de görülen minber, oldukça gösterişli ve barok üslubunu yansıtan ahşap bir elemandır. 1930’lu yıllarda yapılmış olduğu bilinmektedir. Fakat bu minber caminin yapıldığı dönemdeki asıl minberi değildir. Asıl minberin 1932 yılına kadar caminin içinde bulunduğu ve bu tarihten sonra Ankara Etnografya Müzesi’ne nakledildiği bilinmektedir. (Eskici, 2013: 77).

Şekil 2.19. Malatya Battalgazi Ulu Cami Minberi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

Şekil 2.20. Malatya Battalgazi Ulu Cami Minberi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

2.2.3.4. Mahfil

Güney cephenin doğusundaki taç kapının karşısında bulunan alan, ilk olarak güneydeki taç kapıdan girilen bölümde küçük bir kubbe ile vurgulanmaktadır. Bu durum, buranın sultana mahsus bir alan olabileceği düşüncesini akla getirmekte ve dolayısıyla muhtemelen ahşaptan yapılmış bir “Hünkâr Mahfili” olarak düzenlenmiş olabileceğini düşündürmektedir (Aslan, 2017: 981)

2.2.4. Dış Mekan

Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin dış mekanını oluşturan bölümleri şu şekildedir: güney kapısı, doğu kapısı, batı kapısı, evvan, avlu, minare ve kaysariye.

2.2.4.1. Güney Kapısı

Caminin üç ana giriş kapısından birincisi, medrese ile bağlantıyı sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. İkinci giriş kapısı ise hükümdar girişi olarak nitelendirilebilir. Şekil 2.21'de görülen bu kapı, Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin güney tarafında, doğu ucuna yakın bir konumdadır. Caminin yapım tarihine dair en eski kitabenin bu kapıda bulunduğu söylenebilir. Şu anda Malatya Müzesi'nde bulunan 7 adet taş bloktan oluşan bu kitaba göre cami, H:621 / M:1224 yılında yapılmıştır. Kapı, iç mekândaki birinci enine sahnin doğu kanadında bulunan kubbeli bir bölmede yer almaktadır. Ayrıca, karşısındaki Şahabiyye-i Kübra Medresesi'nin günümüzde çok az bir kısmı ayakta kalmış olan portalı ile aynı eksende konumlanmıştır. Orijinalinde bu kapının özel bir konumda olduğu belirlenmektedir (Şentürk, 1992: 80).

Şekil 2.21. Malatya Battalgazi Ulu Cami Güney Kapısı (Aşlı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

2.2.4.2. Doğu Kapısı

Şekil 2.22'de görülen Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin doğu kapısı, doğu duvarının güney ucunda bulunmaktadır. Kapı üzerindeki kitabenin tarihi H:672 / M:1274 olarak belirtilmiştir. Bu kitabede, Tanrı'nın bir kulunun, kapının yenilenme tarihini ve tamiri sırasında açıldığını yazmaktadır. Ayrıca, bu tamirat işlemlerini gerçekleştiren mimarın adı olan Hüsrev'in adı da kitabede yer almaktadır. Kapının çoğu taş işleme tahrip olduğu için, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restorasyon sırasında değiştirilmiştir (Önkol Ertunç, 2016a: 119).

Şekil 2.22. Malatya Battalgazi Ulu Camii Doğu Cephe Taç Kapısı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

2.2.4.3. Batı Kapısı

Şekil 2.23'te görülen Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin batı kapısı, dokuz sıra mukarnaslı kavsaranın etrafındaki kuşatma kemeri yarım daire şeklinde geçmelerden oluşmaktadır. Bu bölümün etrafını günümüzde harap durumda olan geometrik örgülü geniş bir süsleme şeridi çerçevelemektedir. Kuşatma adı verilen kemerin alt kısımlarında, iç duvarlardan mihrabiye kısmının üstüne kadar devam eden geometrik desenli bir bölüm bulunmaktadır. Basık kemerli ana giriş kapısının kemer kısmında, rumi motifleri ve bitkisel motiflerden oluşan bir kompozisyonla süslenmiştir. Basık kemer ile kavsara

arasında kalan kısımda ise üç satırlık kitabe kuşağı yer almaktadır. Mihrabiye'lerde de mukarnaslı kavsara kullanılmıştır (Önkol Ertunç, 2016b: 113).

Şekil 2.23. Malatya Battalgazi Ulu Cami Batı Cephe Taç Kapısı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

Şekil 2.24'te görülen görselde, Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin Batı kapısı, batı duvarının orta kısmında bulunmaktadır. Kapının kitabesinde, Hicri olarak I. Rebiyyülevvel 645'te (Miladi 6 Temmuz 1247) yapıldığı belirtilmektedir. Kitabeye göre bu kapı, Keyhüsrev oğlu II. İzzettin Keykavus zamanında Emir Şahabeddin İlyas tarafından Üstad Hüsrev isimli bir usta tarafından yapıldığı bilinmektedir fakat bu kitabe günümüzde 6. Şubat depremi sebebi ile görülememektedir. Kızılkahve renkli taşlarla bazen bir, bazen iki sıra olmak üzere düzensiz sıralanmıştır. Diğer kapılara göre daha iyi korunabilmiş durumda olan portal, zamanla geçirdiği deprem sarsıntuları sonucunda taşlarını yerinden oynamıştır (Çobanoğlu, 2012: 108).

Şekil 2.24. Malatya Battalgazi Ulu Cami Batı Cephesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

Şekil 2.25'te, Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin batı taç kapısı üzerindeki kavsara'nın altında yer alan sülüs hatlı taç kapının inşasına dair kitabe Tevbe Suresi'nin 18. ayeti bulunmaktadır.

Şekil 2.25. Malatya Battalgazi Ulu Cami Batı Cephe Taç Kapısı Kitabesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023).

Tevbe Suresinin okunuşu şekildedir:

Amere bi-imareti haze'l-bab el-mübârek fi eyyam devlet es-sultan el-azam izz'ed-dünya ve'd-din

Ebi'l-feth Keykavus bin Keyhüsrev burhan emir'ül-mü'minin haladallahu mülkehu

El-abd'ül-zâ'if el-muhtac ila rahmeti rabbihi Şihab'ed-din İlyas bin Şihab bin Ebi Bekr ahsenallahu tevfikeyhu

Fi gurret rebi'ul-evvel seneti hamsin ve erbâine ve sittemie

El-mülküllillah el-vahid el-kahhar, Amele yed Üstaz Hüsrev el-benna

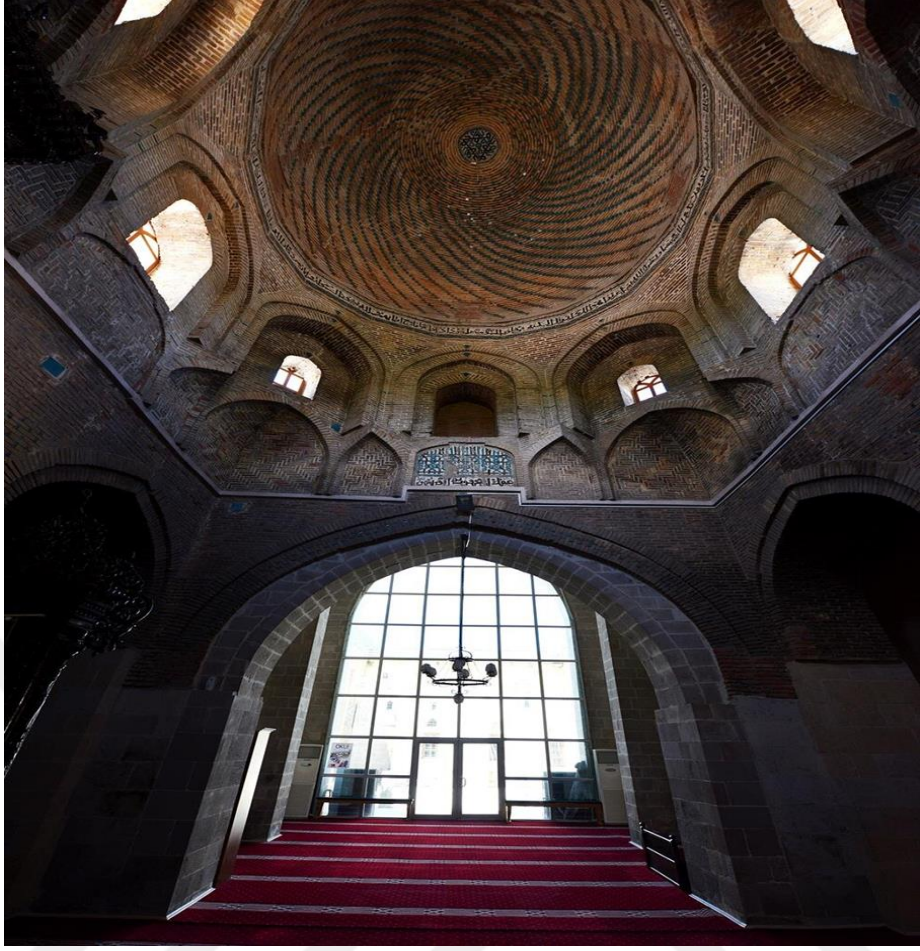
Yukarıda okunuşu verilen ayetin anlamı şöyledir:

Anlamı: Bu mübârek yapının kapısı büyük ve yüce sultan, din ve dünyanın izzetlisi, müminlerin emirinin yardımcısı, fetihler babası Keyhüsrev oğlu Keykavus'un saltanatı günlerinde -Allah mülkünü daim etsin- Aciz kul, Allah'ın rahmetine muhtaç Ebubekir oğlu Şihab oğlu Şihabeddin İlyas tarafından altı yüz kırk beş yılının Rebiülevvel ayında Mimar Hüsrev'e yaptırıldı.

Tevbe Suresi 18. Ayet: “Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar ederler. İşte hidayet üzere oldukları umulanlar bunlardır” (Bkz. Tevbe: 9/18; Yazır, 2020: 206).

2.2.4.4. Eyvan

Eyvan, iç avlu ile kubbe arasındaki alana verilen isimdir. Kubbenin kuzey kemerinden başlayarak, iç avluya bakan taç kemerin önüne kadar uzanır. Malatya Battalgazi Ulu Cami'de şekil 2.26'da görülen eyvan, yarım kubbeyi andıran bir şekle sahiptir. Kubbe ile eyvanı ayıran kemerin kuzey tarafında Reyhani hatla Al-i İmran suresi 18-19 ayetleri bulunmaktadır. Eyvanın taç kemerinin kavis tablası üzerinde ise Bakara Suresi'nin 255. ayeti yazılıdır (URL 10).

Şekil 2.26. Mihrap Önü Kubbesinden Avluya Açılan Eyvan Kapısı Görünümü (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

Şekil 2.27’de, 2.28’de ve 2.29’da Malatya Battalgazi Ulu Cami’nin iç avlu eyvanlarının tonozları görülmektedir. Bu tonozlar, avluya bakan yüzeylerinde özellikle sağdaki turkuaz renkli çinilerle kazıma tekniği ile işlenmiş geometrik bezemeler bulunmaktadır.

Şekil 2.27. Malatya Battalgazi Ulu Camii Eyvanı ve Tonzları (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

Şekil 2.28. Malatya Battalgazi Ulu Camii Eyvanı ve Tonzları (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

Şekil 2.29. Malatya Battalgazi Ulu Camii Eyvanı ve TonoZları Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

Şekil 2.30'da ve 2.31'de gösterilen görüntülerde, Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin dış avlu kapısı dikkat çekmektedir. Kapının sağ ve sol her iki tarafında yer alan sütunçeler, geometrik ve bitkisel desenlerle süslenmiştir.

Şekil 2.30. Malatya Battalgazi Ulu Camii Eyvan Kemerli Avluya Açılan Kapısı Görümümü (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

Şekil 2.31. Malatya Battalgazi Ulu Camii Eyvan Kemerli Avlu'ya Açılan Kapı Kemerli (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

2.2.4.5. Avlu

Şekil 2.32'de ve 2.33'te görülen görsellerde, Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin kuzeyindeki dikdörtgen planlı avlu görülmektedir. Avlu, caminin kubbe ve eyvan bağlantısının kuzeyinde yer alır. Doğu ve batı yönlerinde avluyu çevreleyen revaklar bulunmaktadır. Doğu revakı sonradan taş yapılarak düzenlenmiştir, ancak batı revakı, orijinal tuğla yapısı ve çini süslemelerinin bir kısmını korumaktadır. Revak kemerleri, güneyde eyvan cephesiyle ve kuzeyde "Kaysariya" olarak adlandırılan ek bölme duvarıyla birleşir. Bu kemerlerin bazılarının alınlıkları, dökülmemesi için levhalarla desteklenmiştir, ancak diğer kemerlerin alınlıkları dökülmüştür. Bu durum, avlu yapısının zamanla yaşadığı çeşitli depremlerin bir göstergesidir (Eskici, 2013: 55).

Şekil 2.32. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Çıkış Kapısı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

Şekil 2.33. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Revaklar, (Doğu Revak) (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

Şekil 2.34'te, Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin avlu batı revağında bulunan birinci kemer alınlığı görülmektedir. Bu kemer üzerinde, kufi hat yazı çeşidi ve çini mozaik tekniği ile yapılmış bir kitabe bulunmaktadır. Kitabede, Al-i İmran suresinin 19-20. ayetleri yer almaktadır.

Şekil 2.34. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Revak 1. Kemerinde bulunan Al-i İmran suresi Ayetleri(Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

Şekil 2.35'te, Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin avlu batı revağında bulunan ikinci kemerde ve kemerin üzerindeki alınlıkta, reyhanî hat yazı çeşidi ile yazılmış, Tevbe suresinin 18. ve 19. ayetleri görülmektedir.

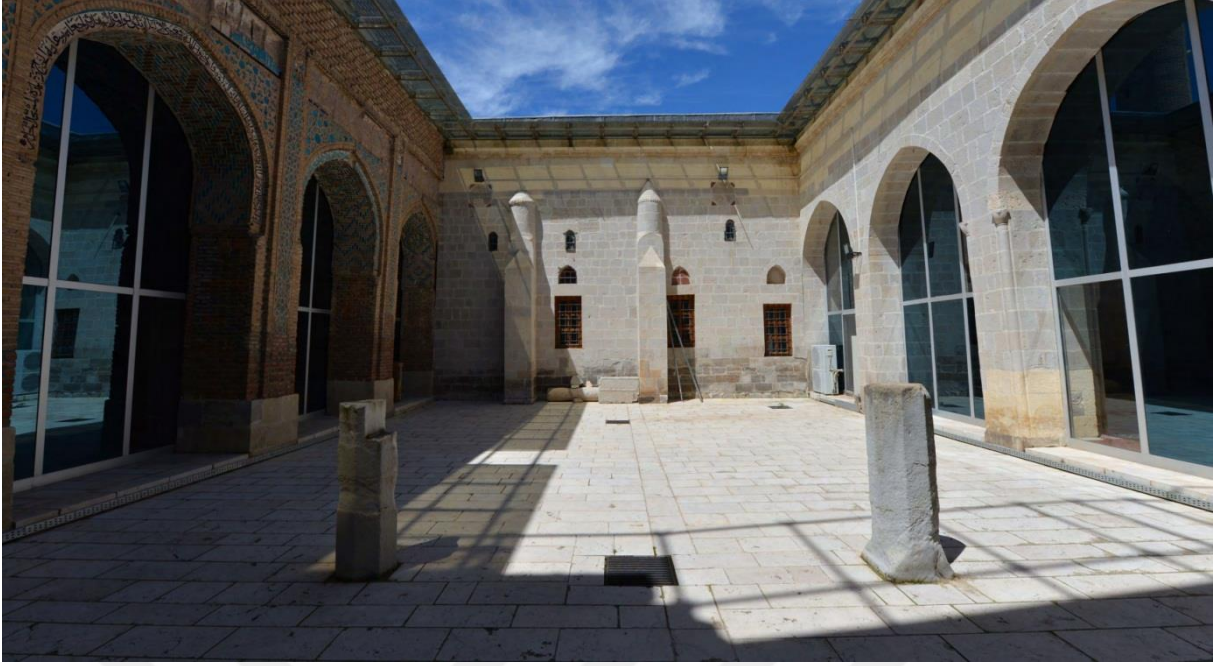
Şekil 2.35. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Revak 2. Kemerinde bulunan Tevbe Suresi Ayetleri (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

Şekil 2.36'da, Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin avlu kısmında bulunan kemerler görülmektedir. Bu kemerlerin üçüncüsünde, kufi hat çeşidiyle yazılmış olan besmele ile başlayıp İhlâs suresiyle devam eden bir sure bulunmaktadır. Dördüncü kemer ise bulunan yazı ise bölgede yaşanan depremlerin etkisi ile tamamen tahrip olmuş durumdadır.

Şekil 2.36. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Batı Revağı Kemerleri, (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

Şekil 2.37'de Malatya Battalgazi Ulu Cami avlusunun doğu ve batı revakları ile camiye sonradan eklenen kaysariye kısmının dış duvarları görülmektedir. Batı revaklarının kemerlerinde, caminin yapıldığı dönemden günümüze kadar gelebilmiş süslemeler bulunurken, camiye sonradan eklenen doğu revak kemerleri ise sade işçilikli ve desensiz bir durumdadır.

Şekil 2.37. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlusu Doğu- Batı Revakları (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

2.2.4.6. Minare

Şekil 2.38'de, Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin kuzeydeki ikinci harim kısmının batı duvarına bitişik olarak yükselen minaresi görülmektedir. Minare, kare düzenle sekizgen şeklinde yapılmış ve silindirik gövdelidir (Arslan, 2017: 977). Cami'nin ilk yapılışında minarenin olmadığı ve bugünkü tuğla minarenin, batı duvarları yeniden düzenlenirken (H.645-M.1247) buraya ilave edildiği düşünülmektedir (Arık, 1969: 143). Minarenin köşk bölümü bulunmamakla birlikte korkuluk kısmı ayaktadır. Taş kaidenin üzerinde tuğla yapısıyla sekizgen bir papuç ve silindirik gövde yükselmektedir. Kalın gövde, yukarıya doğru hafif daralmayla devam etmektedir (Arslan, 2017: 977).

Şekil 2.38. Malatya Battalgazi Ulu Cami Minaresi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

2.2.4.7. Kaysariye

"Kaysariye" terimi, satış yapan dükkanları, atölyeleri, depoları ve genel olarak hücreleri ile revaklı bir cami avlusu biçiminde dizilmiş resmi binaların genel ifadesi olarak tanımlanmaktadır (Anonim,1993: 482-483).

Şekil 2.39'da görülen Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin kaysariyesi; yapının kuzeyinde bulunmaktadır. İkinci bir cami şeklinde işlev gören bu ek bölüm avlunun kuzeyine örülen bir duvarla asıl camiden ayrılmıştır. Duvar kesme taş malzemeden yapılmıştır. Avluya bakan cephe yüzeyine, sivri külahı iki dayanma kulesi yerleştirilmiştir. Bu bölümün farklı yerlerinde çeşitli ölçülerde pencereler bulunmaktadır (URL 19).

Şekil 2.39. Malatya Battalgazi Ulu Cami Kaysariyesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

Şekil 2.40'ta görülen ve kaysariye'nin iki dayanma kulesi arasında kalan üstteki yüzeyine ait üç satırlık kitabe bulunmaktadır (URL 12).

Şekil 2.40. Malatya Battalgazi Ulu Cami Kaysariye Kitabesi (Ash Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi 2023)

Malatya Ulu Cami'nin iç avluya bakan kuzey duvarı üzerindeki kitabede,

1– Bismillahirrahmanirrahim enşâ hâze'l–kaysariye

2– El–mübâreketü'l–makarru“l–eşrefü“s–seyfi [kemisli“l–alemtâvî]

3– El–Nâ“bü“s–saltanatü“ş–şerife be–Malatyatü“l–mahrusa eazzellahu”

yazmaktadır. (Şekil: 2.40)

Anlamı

Zeki Oral'a göre bu kitabetin anlamı; “Esirgeyen ve bağışlayan Yüce Allah adıyla,

Muhafaza olunmuş Malatya kentinde yüksek saltanatın naibi (Valisi Mümessili) bulunan Allah onu Aziz eylesin. Eşref üs–Seyfi makam için bu mübarek kaysariye'yi yaptı...” şu şekilde okumuştur (Oral, 1948: 51).

2.3. MALATYA BATTALGAZİ ULU CAMİ'NİN SÜSLEME ÖZELLİKLERİ

Çini mozaiğin uygulandığı Malatya Battalgazi Ulu Cami, İran'daki Büyük Selçuklu İmparatorluğu cami geleneğini Anadolu'da temsil eden tek örnektir (Curaolta, 2010: 90).

Malatya Battalgazi Ulu Camii içerisinde yer alan geometrik süslemeler, düzgün yıldız çokgenler ve çizim kuralları, çinilerin renk ve dokusundaki ahenk, simetri ile oluşturulan uyum, bordürlerdeki ayetler, tuğla ve taş işçiliğindeki ustalığın sanata dönüşümü dikkate şayan bir güzelliktedir (Arslan ve Tuncel, 2018: 107).

Caminin süsleme unsurları; taş işçiliği, alçı, çini, mozaik, sırlı sırsız tuğla gibi malzemelerin bir arada veya tek başlarına kullanılması ile gerçekleştirilmiştir. Taş süslemesine doğu-batı portallerde ve mihrapta rastlanır. Kible tarafındaki kubbe ile avlunun batı revakında çini ve sırlı tuğla ile yapılmış süslemeler dikkati çekmektedir. Süslemeler geometrik ve bitkisel motiflerin yanı sıra yazı şeklinde de görülmektedir. Kullanılan renkler mor, turkuaz ve kobalt mavi renktedir (Mutlu, 2006: 297, 298).

Süsleme sanatlarında, desenin en önemli unsuru motiflerdir. Türk süsleme sanatlarında görülen motif çeşitliliği, Türk sanatçısının İslami düşüncenin etkisi altında kısıtlanarak, resim ve heykel alanlarında gösteremediği yeteneğini tamamen bezeme sanatlarında yoğunlaştırması sonucunda ortaya çıkardığı düşünülebilir. Bu durum, büyük ve son derece güçlü üslupların oluşmasına sebep olmuştur (Keskiner, 2002: 130).

Bezeme sanatları, özellikle mimaride İslam Sanatı'nın en önemli verisi ve İslam kültürünün sanat alanındaki en önemli ifadesi olarak kabul edilmektedir (Kuban, 1982a: 8).

Türk İslam bezemesi, diğer kültürlerin bezemelerinden oldukça farklı bir gelişim göstermiştir. İslam bezemesinin çoğunlukla bitkisel, geometrik ve yazı (hat) bezeme türleriyle şekillendirildiği bilinmektedir. Bezemeleri oluşturan temel unsurlar, bu geometrik şekillerdir. Anadolu Selçuklu süsleme programlarının oluşturulmasında özellikle bitkisel ve yazı bezemelerinde çember, çokgen, kare, dikdörtgen, üçgen gibi geometrik biçimler düzenlemeyi sağlar. Bir el yazması sayfası veya bir duvar parçası olsun, düzenleme genellikle dikdörtgen ve kare çerçevelerle oluşturulur. İslam bezemesinde bir diğer ilke ise yüzey boşluk doluluk ilişkisidir. Kapalı düzenlemelerin yerine açık ve sonsuz düzenlemelere gidilmiş ve birbirinin içine giren, girişik bezeme düzeni (arabesk) geliştirilmiştir. İslam bezemesinin en özgün ögesi mukarnas'tır. Yüzey bezemesindeki geometrik bezemenin üçüncü boyuta yansımaları olan mukarnas, dünya bezeme tarihine İslam mimarisinin önemli bir katkısıdır (Ödekan, 1998: 146).

Caminin doğu ve batısında bulunan portallerde, oldukça sade bir işçilik görülmektedir. Batı portalı, dokuz sıra mukarnas kavsaralı bir sivri kemerle çevrelenmiştir. Portal nişinin karşılıklı cephelerinde, yarım yuvarlak nişler ve istiridye biçimli kavsaralar

vardır. Nişin köşeliklerinde ise birer madalyon bulunmaktadır. Portal; farklı geometrik formlarda yıldız motiflerinin yanı sıra kıvrık dal, rumi, palmet ve çiçek motifleriyle bezelidir. Batı portalindeki geçme motifi ve renkli taş işçiliğinde Suriye etkilerini görülmektedir. Doğuda bulunan portalde ise dokuz sıra mukarnas kavsaralı bir sivri kemerle kuşatılmıştır. Portalde bulunan nişler; geometrik desenler, bitkisel desenler ve yıldız desenleri ile süslenmiştir. Nişler dışında portalde; ok ucu, çarkifelek, palmet, rumi ve yaprak motifleri yer almaktadır. Güneyde ise, üst seviyelerde bir taş üzerinde, altıgen ve sekiz kollu yıldız motifleri dikkat çekmektedir. Günümüzde doldurulmuş olan güney portalın parçalarında; iç içe yarım daire, sekiz kollu yıldız, palmet ve rumiler, altı-sekiz-on kollu yıldızlar görülmektedir. Özgün yapısını koruyan avlu revakı, eyvan ve mihrap önü kubbesi, zengin tuğla ve çini süslemelere sahiptir. Avluya büyük bir sivri kemerle açılan eyvan cephesinde, firûze ve patlıcan moru renkte mozaik çiniler, geometrik geçmelerden ve yıldızlardan oluşan süslemeler meydana getirmiş; eyvan kemerinde yazı, köşe sütunlarda zikzak düzenlemeler yapılmıştır. Eyvanın arkası, üçgenlerle sonlanarak kubbeli mekânla birleşmektedir. Eyvan tonozu, tuğlaların değişik dizilmesiyle meydana gelen ve sırlı tuğla kullanımıyla teşekkül eden iri geometrik şekillerle süslenmiştir (URL 13).

BÖLÜM III

3. MALATYA BATTALGAZİ ULU CAMİİ SÜSLEMELERİNDEN YOLA ÇIKILARAK YAPILAN ÖZGÜN TASARIMLAR VE UYGULAMALARI

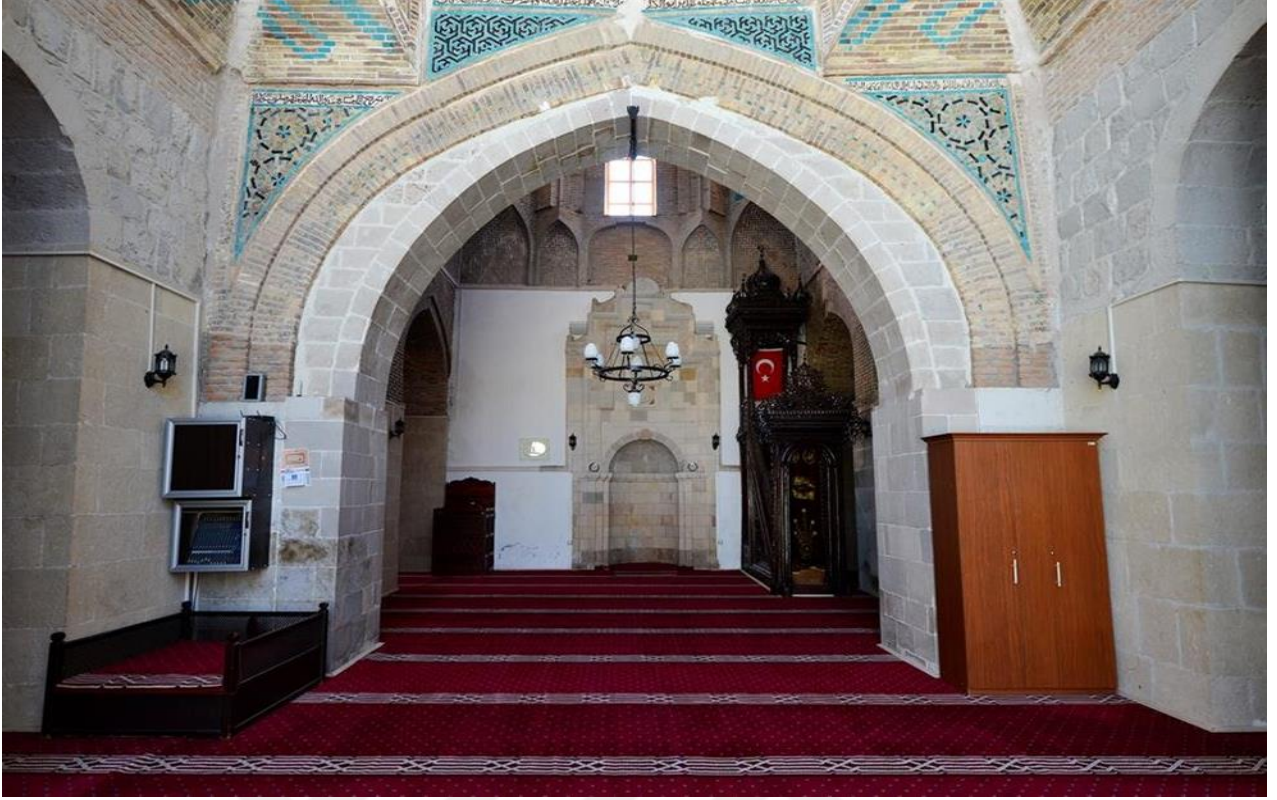
Tasarım, herhangi bir düşünceyi zihinde biçimlendirme, ve bu biçimlendirmeyi farklı materyallerle şekillendirerek yüzeylere aktarma sürecine verilen addır. Tasarım süreci, genellikle farklı materyaller, araçlar ve teknikler kullanılarak gerçekleştirilir. Bu materyaller arasında kağıt, kalem, eskiz gibi materyaller kullanılır. Tasarımın gerçekleştirilmesi sürecinde, fikirlerin somut bir biçimde ifade edilmesi ve görsel veya fiziksel olarak ortaya konulması gerekmektedir.

Bu çalışma bir uygulama çalışmasıdır. Malatya Battalgazi Ulu Cami Taş yüzeylerinde uygulanamış olan geometrik süslemelerin, analizleri yapılarak eskiz çizimleri yapılmıştır. Daha sonra bu eskizlerden yararlanılarak özgün tasarımlar yapılmıştır. Oluşturulan tasarımlar tezhip sanatı kapsamında eserlere dönüştürülmüştür.

Çalışma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Öncelikle yazılı ve basılı kaynaklar taranmıştır. Daha sonra, Malatya ili Battalgazi ilçesi sınırları içerisinde yer alan Malatya Battalgazi Ulu Cami mimari planı içerisindeki yüzey süslemeleri fotoğraf ile belgelenmiş, çizimlerdeki kompozisyonlar ve bezemelerin eskiz çizimleri yapılmış, yapılan çizimler bir araya getirilip yeniden yorumlanarak tezhip sanatı kuralları ile özgün tasarımlar oluşturulmuştur.

3.1. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Üzerinde Firuze Renkli Geometrik Onlu Yıldız Düzenleyimi

Şekil 3.1’de görülen görselde, Malatya Ulu Camii mihrabı karşısında bulunan eyvan kemerinin arka kısımda bulunan bölümün üst kısmı üçgenlerle sonlanarak kubbeli mekânla birleşmektedir. Mihrabın tam karşısında bulunan ve iç avluya açılan kemer üzerindeki desen Selçuklu geometrik desenleri’nden on kollu yıldız olarak adlandırılan desendir (Şekil 3.2.).

Şekil 3.1. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Üzerinde Firuze Renkli Geometrik Onlu Yıldız (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

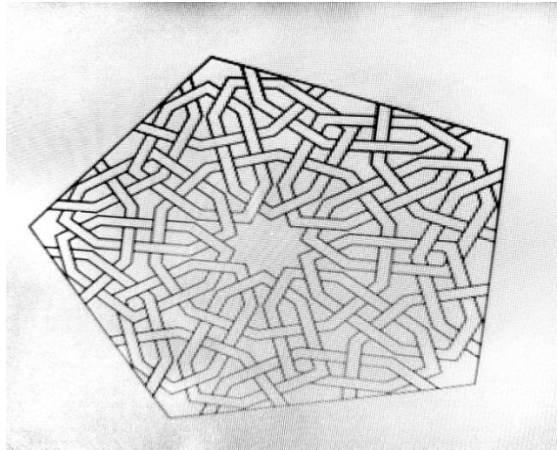
Şekil 3.2’de 3.3’te ve 3.4’te Malatya Ulu Camii mihrabının karşısında bulunan eyvan kemerinin arka üst yüzeyindeki onlu yıldız düzenlemesinin detayları ve eskiz çizimi görülmektedir. Selçuklu sanatında sıklıkla karşılaşılan desenlerden biri olan on kollu yıldız ve buna dayalı geometrik sistemler, bu düzenlemede kullanılmıştır. Bu tür desenler genellikle, on kollu yıldız elde etmek için bir dairenin çevresinin on eşit parçaya bölünmesi ve bu parçalar arasındaki noktaların birleştirilmesiyle oluşturulur. Büyük yıldız motiflerinin etrafında, kaydırılmış eksen üzerinde konumlandırılmış iri yıldızlar ve bunların arasında beş köşeli yıldızlar veya yarım yıldız olan çokgenler bulunur. Bu iri yıldızların çevresindeki yıldız sayısının değiştirilmesiyle, sonsuz sayıda tekrar elde edilebilir. Bu durumda, motifler örgü sisteminden oluşur (Demiriz, 1979: 30).

Şekil 3.2. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Üzerinde Firuze Taş İşlemeli Geometrik Onlu Yıldız Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

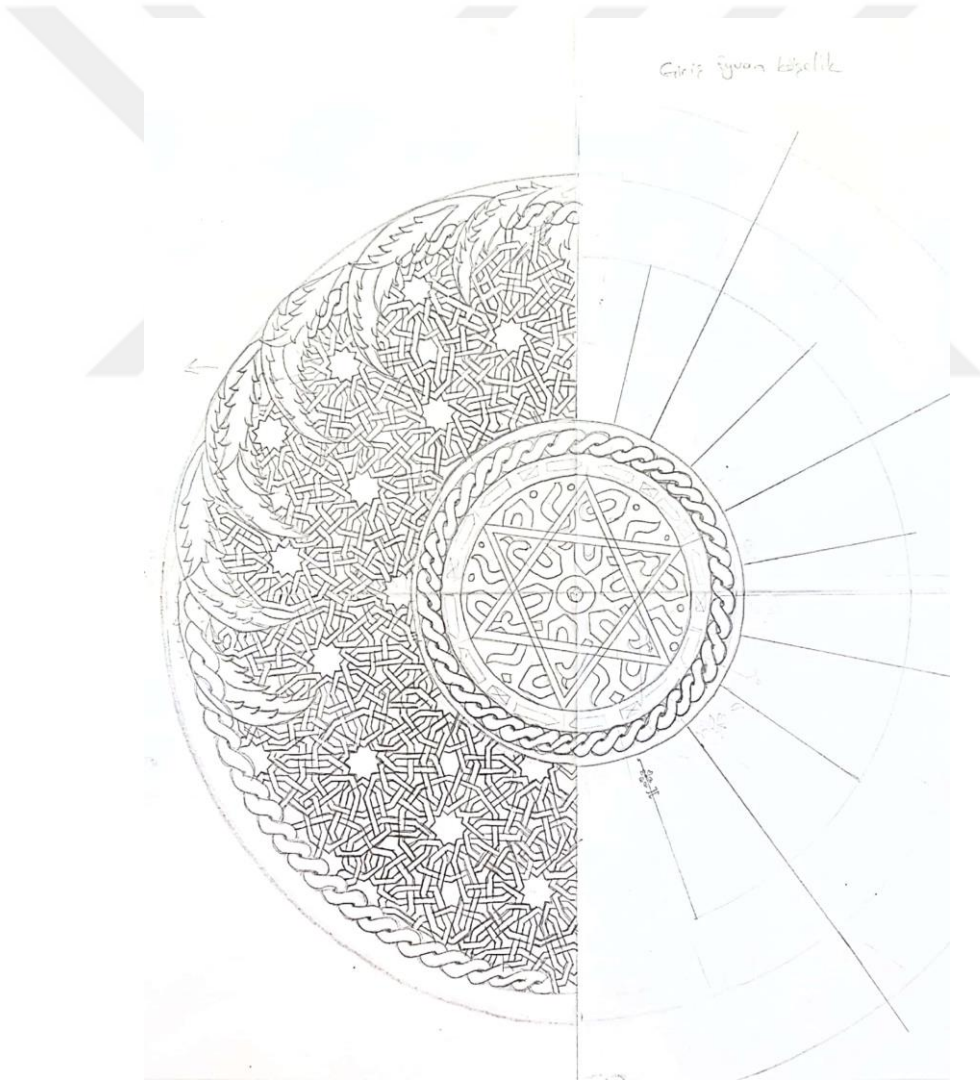

Şekil 3.3. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Üzerinde Firuze Taş İşlemeli Geometrik Onlu Yıldız Detayı (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

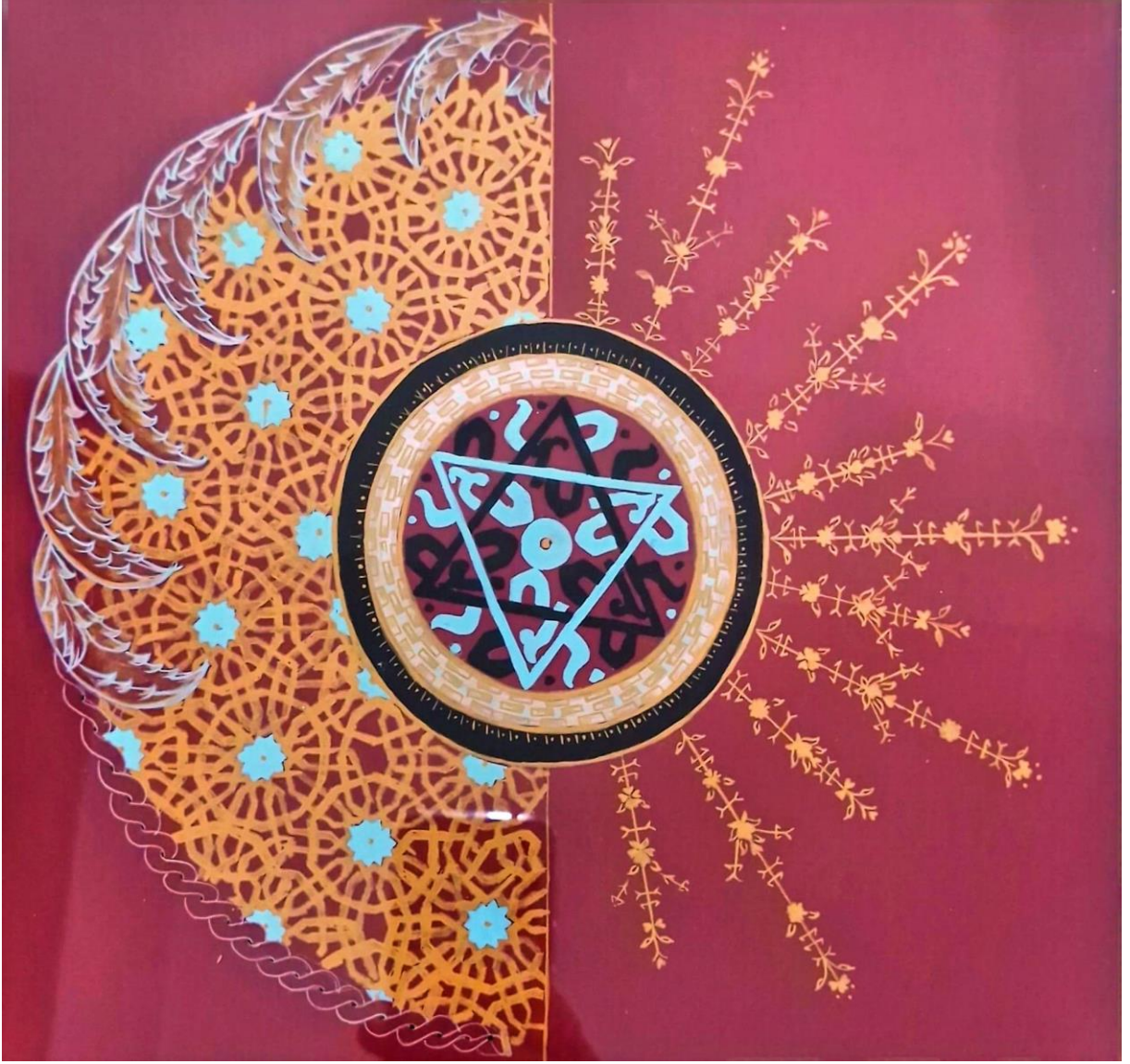
Şekil 3.4. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Firuze Taş İşlemeli Geometrik Onlu Yıldız Desen Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.5'te görülen düzenleyimde, ayrıca cami kubbe göbeğinde bulunan altı köşeli yıldız formu ile oluşturulmuş mor ve firuze renklerinden oluşan “Mührü Süleyman” motifi, kufi yazıyla “Muhammed” isminin yazılı olduğu motifin göbek kısmına uygulanmıştır. “Mührü Süleyman”, iki eşkenar üçgenin birinin tepesinin diğerinin tabanına geçirilmesiyle oluşturulan bir sembol olup, müslümanlar arasında “Hâtem-i Süleyman” olarak da adlandırılır. Bu sembol, İslam öncesi Doğu kültürlerinde madde ile mana, iyi ile kötü, güzel ile çirkin gibi karşıtlıkları temsil ettiği düşünülen bir sembol olarak kabul edilir. İslam inancında, "Kıyametten önce yer altından elinde Hz. Süleyman'ın mührü ve Mûsâ'nın asâsı olduğu halde bir dâbbe çıkacak ve asâsıyla müslümanların yüzünü aydınlatacak, mührüyle kâfirlerin yüzünü mühürleyecektir" şeklindeki hadis dolayısıyla önem kazanmıştır (URL 14).

Şekil 3.5. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Firuze Taş İşlemeli Geometrik Onlu Yıldız Desen Analizinin Tezhip Sanatı ile Yorumlanması Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.6'da görülen tezhipli düzenleyim, daire form içerisinde oluşturulmuştur. Onlu yıldız tertibi ile hazırlanan geometrik üslup formun yarısında tasarlanmıştır. Bu tertibin dış hattını oluşturan bölümde altı iri dişli yaprak, oval olarak yer almaktadır. Devamında iki kırık doğrunun birbirini kesmesiyle oluşturulan ve geçme zencerek adı verilen, genellikle teyzinî sanatlarda cetvel tarzında kullanılan desenle tamamlanmıştır. Düzenleyimin ortasında bulunan Mührü Süleyman motifi altı kollu yıldız formunda Malatya Battalgazi Ulu Caminin kubbe göbeğinde bulunmaktadır ve aslına uygun olarak bu tertibe yerleştirilmiştir. Ortada bulunan altılı yıldız formunun dış pervazının zencerek deseni yerleştirilmiştir. Bu kısmın sağ yarısının oluşturan kısımda, güneş ışınları şeklinde 11 tığ ile bitirilmiştir. Tığ deseni tezhip sanatında genellikle yardımcı eleman olarak desenleri süslemek amacı ile kullanılır. Yazma eserlerde ve tezhipli levhalarda genellikle tezhibin bitiş noktasında başlayarak ana tertibe bağlı paralel dışa doğru uzanan tezyinî unsurdur.

Şekil 3.6. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Firuze Taş İşlemeli Geometrik Onlu Yıldız Analizinin Tezhip Sanatı ile Yorumlanması (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi,2023)

Eser Adı: Namütenahi

Tezhip Uygulaması: Onlu yıldız motifinin simetrisi ve birbirine geçme bağlantılı örgüler ile oluşturulan düzenleyimde, tezhip kartonu üzerine serbest üslup saz yolu deseni kullanılmıştır. Bu desenin temelini iri dişli yapraklar oluştururken, genellikle levha tezhiplerinin dış bordür kısmında bulunan iki paralel doğrunun birbirini kesmesiyle oluşan zencerek deseni de kullanılmıştır. Zencerek deseni, beyaz guaj boya ve ince fırça ile tahrirlenerek düzenlemede yer almıştır. Geometrik onlu yıldız desenlerinin iç göbek kısmında bulunan turkuaz renk, Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin tezyinatında sıkça kullanılan renklere uygun olarak uygulanmıştır.

Düzenleyim, geleneksel tezhip sanatının öğelerini modern bir yaklaşımla birleştirerek, caminin estetik değerlerini yansıtmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, kullanılan motiflerin geometrik düzenlemesi ve renk seçimleri, caminin kültürel ve tarihi bağlamını vurgulamaktadır.

Boyut: 40 x 38 cm

Kullanılan Araç ve Gereçler: Tezhip kartonu, altın, guaj boya, tezhip fırçaları, mührer, cetvel, trilin

Renkler: Altın tozu, turkuaz, beyaz ve siyah

Eserin konusu: Cami eyvanında bulunan Onlu yıldız motifi ve cami kubbe göbeğinde bulunan Mührü Süleyman motifi kullanılarak tasarlanmış ve tezhip sanatı ile yeniden yorumlanmıştır. Eserin tasarımı özgün olmakla birlikte Malatya Battalgazi Ulu Camii desenlerinden iki tanesi bir arada kullanılarak oluşturulan ve düzenleyimin bitiminde kullanılan tığ desenlerinin sonsuzluğu çağrıştırmaktan dolayı düzenleyime bu isim verilmiştir. Düzenleyim, geleneksel tezhip sanatının öğelerini modern bir yaklaşımla birleştirerek, caminin estetik değerlerini yansıtmayı amaçlamaktadır.

3.1.1. Malatya Battalgazi Ulu Cami Giriş Eyvanı Üzerinde Bulunan Firuze Taş İşlemeli Kitabe

Şekil 3.7’de Malatya Battalgazi Ulu Camii avlu eyvanının batı tarafında bulunan ve revak kemerlerinin üst kısmında yer alan yazı kuşağında, kobalt mavisi çinilerle çerçevelenmiş sahte çini mozaik tekniği kullanılarak Kufi yazı türüyle Al-i İmran suresi ayetleri bulunmaktadır.

Şekil 3.7. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Yan Kemer Üzerinde Bulunan Firuze Taş İşlemeli Kitabe (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Malatya Battalgazi Ulu Camii avlusunda bulunan yazı; Al-i İmran suresinin 19. ve 20. Ayetleridir. Bu ayetlerin bir kısmı sadece günümüzde kadar gelebilmiştir (Şekil:3.7 ve 3.8).

Surenin Yazılışı

“ **ءَاسَلَّمْتُمْ وَالْأَمِينَ الْكِتَابَ فَإِنْ اهْتَدَوْا فَقَدْ اسَلَّمُوا** “ şeklindedir,

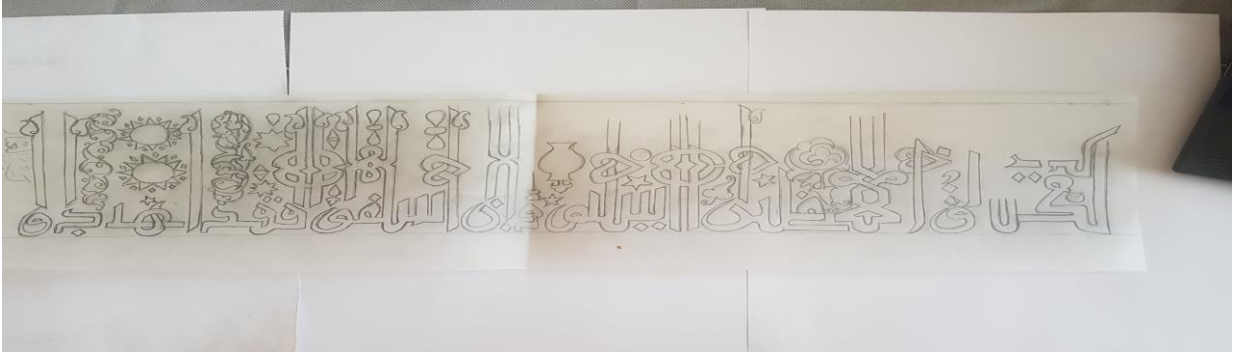
Anlamı;

Eğer seninle tartışmaya girerlerse de ki: “Bana uyanlarla birlikte ben kendimi Allah’a teslim ettim.” Ehl-i kitaba ve ümmîlere, “Siz de Allah’a teslim oldunuz mu?” de! Eğer teslim oldularsa doğru yolu buldular demektir. Yok eğer yüz çevirdilerse, sana düşen yalnızca bildirimde bulunmaktır. Allah kullarını çok iyi görmektedir (URL: 18).

Şekil 3.8. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Yan Kemer Üzerinde Bulunan Firuze Taş İşlemeli Kitabe Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.9’da görülen çizimde; Malatya Battalgazi Ulu Camii kitabelerinden Al-i İmran suresi, fotoğraflama yöntemi ile çekimi yapılarak aslına uygun şekilde desen eskizi çıkarılmıştır.

Şekil 3.9. Malatya Battalgazi Ulu Camii Giriş Eyvanı Yan Kemer Üzerinde Bulunan Firuze Taş İşlemeli Kitabe Detayı Eskiz Uygulaması (Çizen: Aşlı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.10. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avluya Giriş Eyvanı Yan Kemer Üzerinde Bulunan Firuze Taş İşlemeli Kitabenin Tezhip Sanatı ile Yorumlanması (Aşlı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Eser Adı: Gönül Etmek

Tezhip Uygulaması: Özgün tasarım dikdörtgen tuval üzerine yapılmıştır. Tezyini sanatlarda kullanılan yarı üsluplaştırılmış çiçek motiflerinden lale motifi ve hayvansal motif çeşitlerinden rumi motifi kullanılarak oluşturulan kompozisyonda, semazen ve cami desenleri ile minyatür sanatı ve tezhip sanatı ile birlikte kullanılmıştır. Özgün tasarıma ek olarak Malatya Battalgazi Ulu Cami avlusu giriş eyvanı yan kemeri üzerinde bulunan kufi yazı; “Ali İmran Suresi’nin 18. ve 19. ayetlerinin” bir kısmı tuval yüzeyine aslına uygun olarak guaj boya ile uygulanmıştır. Uygulama aşamasında ilk olarak tuvalin zemin rengi olan açık mor ve pembe renklerin karışımı ile boyanmıştır. Semazen betisi yine aynı renkler kullanılarak etek ve üst kısımlarını dış kısımları belli olacak şekilde tahrirlenmiştir. Bu betinin üst sağ köşesi bulut motifi ile tasarlanmış ve akıtma tekniği ile boyanmıştır. Düzenleyimde bulunan ayet desenin üst orta kısmında yer almaktadır. Bu kısmın alt bölümünde lale ve rumi motifleri serbest şekilde tasarlanmış ve yeşil, turkuaz ve mor guaj

boyalar kullanılarak boyanmıştır. Düzenleyimin sol üst kısmında Malatya Ulu Cami'nin tasviri minyatür sanatı kuralları ile cami formunda tasarlanmış ve guaj boya ile renklendirilmiştir. Cami tasvirinin üst kısmında yer alan güneş formu ve tuğlarla ışın görünümü verilmiş ve altın tozu ezilip boya haline getirilerek boyanmıştır.

Boyut: 125 x 45 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Tuval, Altın, guaj boya, tezhip fırçaları, mührer, cetvel, trilin

Renkler: Altın tozu, turkuaz, beyaz ve siyah, eflatun ve pembe tonları, yeşil

Eserin Konusu: "Gönül etmek", içtenlikle dualarla istenilen bir işin gerçekleşmesi veya gerçekleşmemesi için dilekte bulunmak ve bu iş için kalbin temizlenmesi anlamına gelir. Düzenlemede kullanılan semazen betisi, bu anlayıştan ilham alınarak tasarlanmıştır.

Bu ifade, insanın içsel duygularının ve dualarının dışa yansımalarıyla ilgili derin bir anlamı ifade eder. Semazen betisi, geleneksel sema ritüelinin sembolizmini taşıyarak, ruhsal bir arayışı ve içsel uyumu temsil eder. Tasarımın bu ögesi, insanın manevi yönünü ve içsel yolculuğunu yansıtarak, düzenleyime estetik açıdan derinlik kazandırma amacı ile kullanılmıştır.

3.1.2. Malatya Battal Gazi Ulu Cami Sekizli Yıldız Motifi Düzenleyimi

Şekil 3.11'de görülen sekizli yıldız deseni; belirli aralıklarla "V" biçiminde kırılan ilerleyen iki çapraz çizginin bir noktada kesişmesiyle yıldız-haç sistemi oluşur. Her kesişme, iki kırılmanın tam ortasında olduğundan her iki dandanın dışa doğru olan çıkıntıları sekizli bir yıldızın köşelerini, girintiler ise uçları sivri haçları meydana getirir. Tuğla işçiliği, taş işçiliği ve çinide görülen bu düzenleyimde, sekizli yıldız ve haç gibi zemin elemanları, genellikle ince detaylar içeren ve dikkatlice işlenmiş motiflerdir. Bu motiflerin etrafının kalın bir tahrirle boyanması, onların daha belirgin ve göze çarpar hale gelmesini sağlamaktadır. Bu da, mimari süslemenin estetik ve dekoratif değerini artırır ve izleyiciye motiflerin detaylarına daha kolay bir şekilde odaklanma imkanını sunar (Mülayim, 1982: 83).

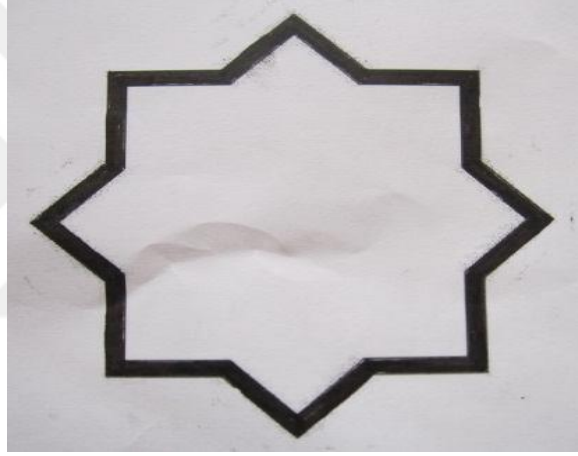
Şekil 3.11. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Eyvanı Sütun Süslemesi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.11’de ve 3.12’de görülen Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin avlu giriş eyvanı sütun bordüründe görülen sekizli yıldız deseninin, siyah ve turkuaz renkli çini mozaik tekniğiyle yapıldığı bilinmektedir. Bu motif, eyvanın avluya bakan cephesini çevreleyen bordürde tek sıra olarak yer almaktadır. Eyvan, avluya geniş bir kemerle açılmaktadır. Avluya açılan eyvan kapısının sağ tarafındaki bordürlerde ise sırlı tuğla tekniğiyle yapılmış çini mozaiklerde uzun bordürler şeklinde sekiz kollu yıldız motifleri ve bir zencerek motifi bulunmaktadır.

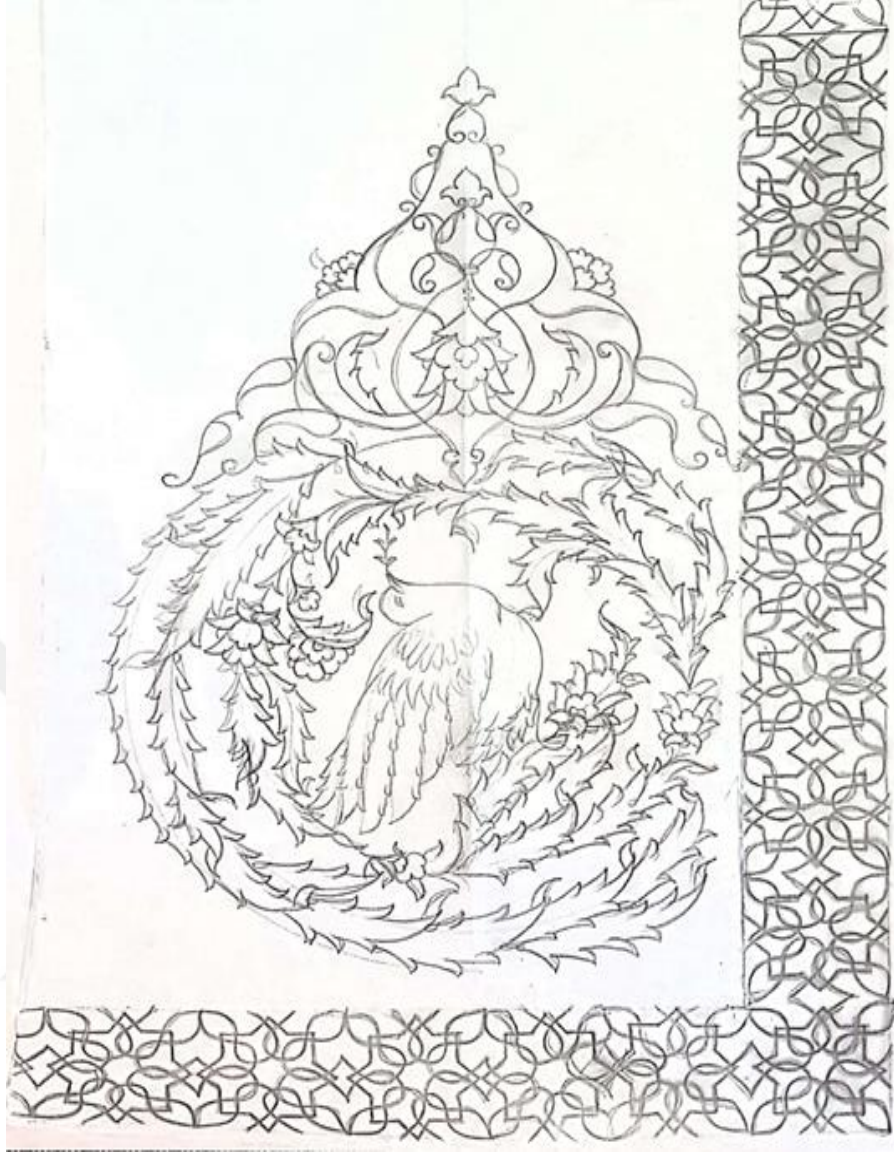
Siyah ve turkuaz renkler kullanılarak yapılan bordürde, siyah renkteki şeritlerin ardışık olarak sıralanmasıyla sekiz kollu yıldız motifleri oluşturulurken, turkuaz renkli şeritlerin düğümler oluşturarak kesiştiği geometrik kompozisyon ortaya çıkmıştır.

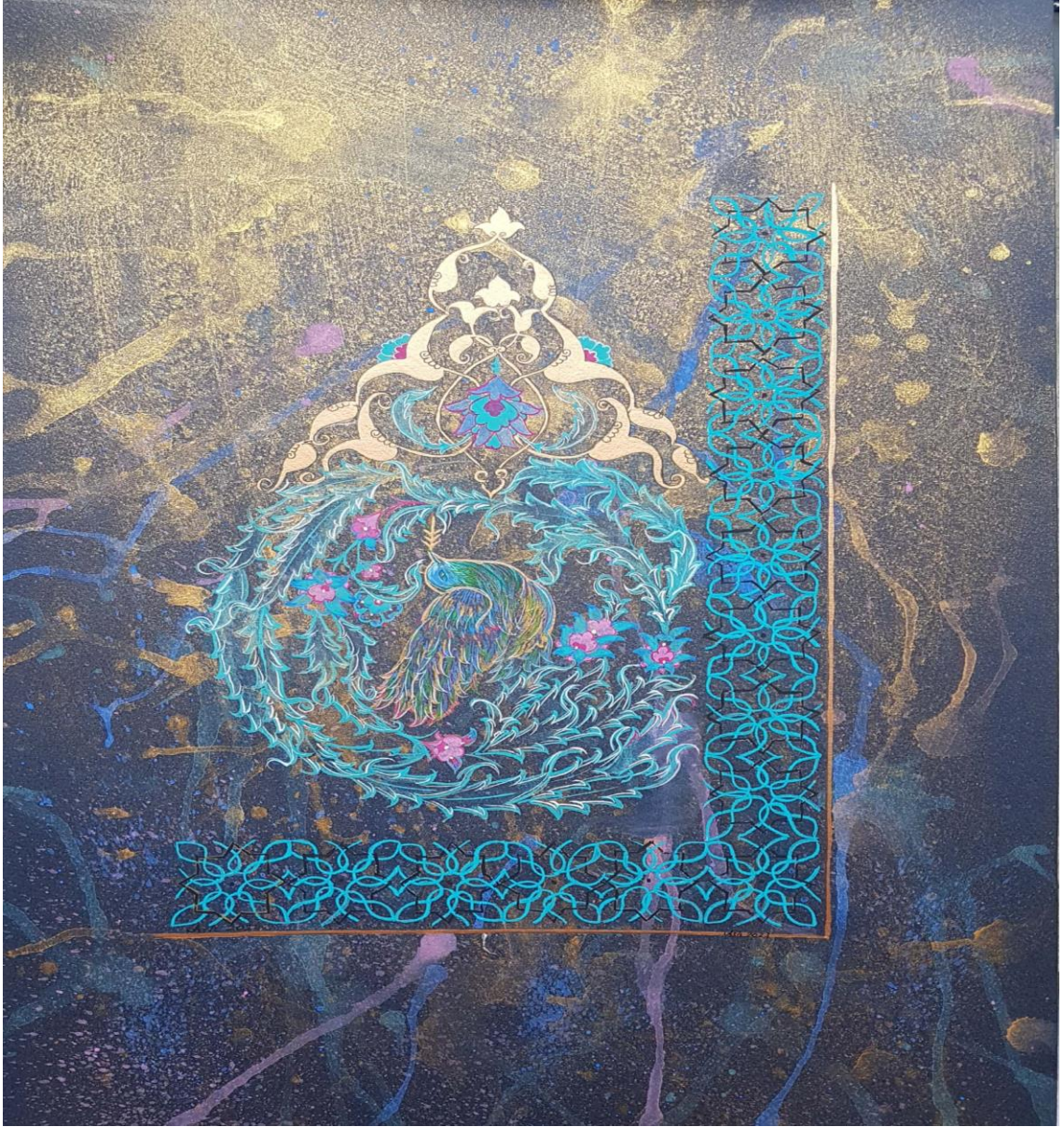
Şekil 3.12. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Eyvanı Sekizli Yıldız Sütün Süslemesi Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.13. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Eyvanı Sekizli Yıldız Sütün Süslemesi Detayının Analizi Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya 2023)

Şekil 3.14. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Eyvanı Sütün Süslemesi Detayının Tezhip Uygulaması
Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

*Şekil 3.15. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Eyvanı Sütün Süslemesi Detayının Tezhip Uygulaması
(Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)*

Eser Adı: Şahkulu

Tezhip Uygulaması: Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin giriş eyvanı sütununun süslemesinde, sekiz kollu yıldız motifinden ilham alınarak oluşturulan düzenleyim, serbest üslup saz yolu bezeme tarzıyla yapılmış ve yaprak motifleri, kuş figürleri ve rumi motifleri kullanılarak yeniden yorumlanmıştır. Düzenleyim, lacivert tezhip kartonu üzerine serpme tekniği kullanılarak altın, pembe ve mavi renklerle fırça yardımıyla uygulanmıştır.

Giriş eyvanı sütununda bulunan sekiz kollu yıldız motifinin özgünlüğüne sadık kalınarak aynı renklerle "L" şeklinde bir bordür oluşturulmuştur. İç kısmında, saz yolu üslubuyla

yapılmış sarmal düzende, iri dişli yapraklar bulunmaktadır. Bu yapraklar, renkli halka tarzında boyanmış ve turkuaz renkle tahrirlenmiştir. İri dişli yaprak motifleri arasında bulunan hatayi, goncagül ve penç motifleri de aynı şekilde boyanmış ve tahrirlenmiştir.

Sarmal düzen saz yolu deseninin iç kısmında yer alan kuş figürleri, ince fırça ve tarama tekniği kullanılarak renklendirilmiştir. Kuş figürleri, üst kısımda bulunan rumi desenli taç başlık bölümüne yönlendirilmiştir. Taç başlık bölümü altın kullanılarak renklendirilmiş ve siyah ile tahrirlenmiştir. İç kısımda bulunan hatayi motifleri ise düzenlemenin bütününe uygun olarak renklendirilmiştir.

Boyut: 50 x 38 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Altın, guaj boya, tezhip fırçaları, mühre, cetvel, trilin

Renkler: Altın tozu, turkuaz, beyaz ve siyah, eflatun ve pembe tonları,

Eserin Konusu: Şahkulu, Osmanlı Saray Nakışhânesi'nde gelişen yeni bir bezeme üslubu olan saz yolu üslubunun ilk temsilcisidir. Bu üslup, iri, kıvrak ve sivri uçlu dilimli yapraklar, çiçek motifleri, kuşlar ve rumi desenlerini içerir ([URL:15](#)). Düzenlemede, ortada yer alan iri dişli yapraklar ve kuş betisi, saz yolu üslubunu temsil eder ve bu nedenle esere Şahkulu adı verilmiştir.

3.1.3. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Taç Kapısı Düzenleyimi

Anadolu Selçuklu mimarisinde yapı cephelerinin ve hatta yapıların tümünün en ilgi çekici yanları şüphesiz taç kapılardır. Taç kapılar, binayı bütünüyle temsil edebilecek alanlardır. İçlerinde ve dışlarında hiçbir süsleme izi taşımayan yapılarda bile özellikle taç kapının büyüklüğü dikkati çekmektedir. Bu açıdan taç kapıların en belirgin özelliği, cephe yüzeyine az veya çok çıkıntılı şekilde yapılmış olmalarıdır. Bu özellikleri cephede bütün içinde doğrudan dikkatin çekilmesine yardımcı olmaktadır. Taç kapıların bu çıkıntılarla artan boyutları ve vurgu özellikleri geniş bir süsleme olanağı sağlamıştır (Önkol Ertunç: 2016a: 115).

Şekil 3.16'da ve 3.17'de görülen batı taç kapısı; Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin Batı kısmında bulunmakta ve günümüzde asıl giriş kapısı olarak kullanılmaktadır. Taç kapı dokuz sıra kademeli ve sivri kemerlidir. Her kademe, yan yana sıralanmış geometrik motiflerle bezenmiştir.

Şekil 3.16. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Taç Kapısı (Aslı Ümran Ulaş, Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

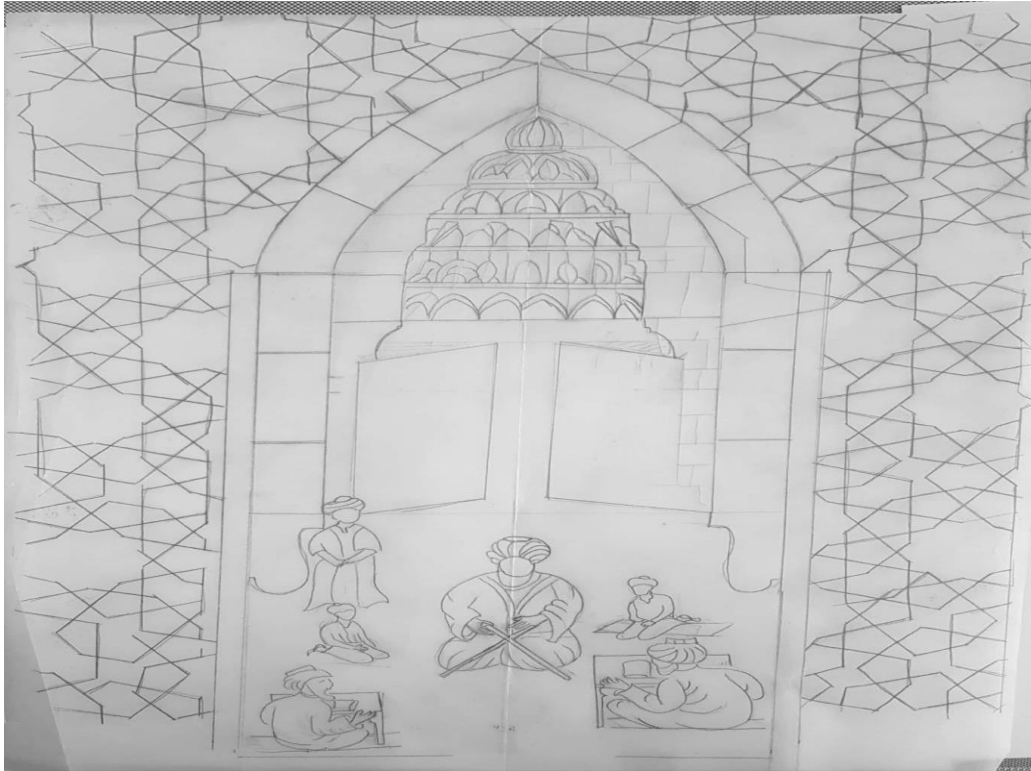

Şekil 3.17. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Taç Kapısı Mukarnas Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

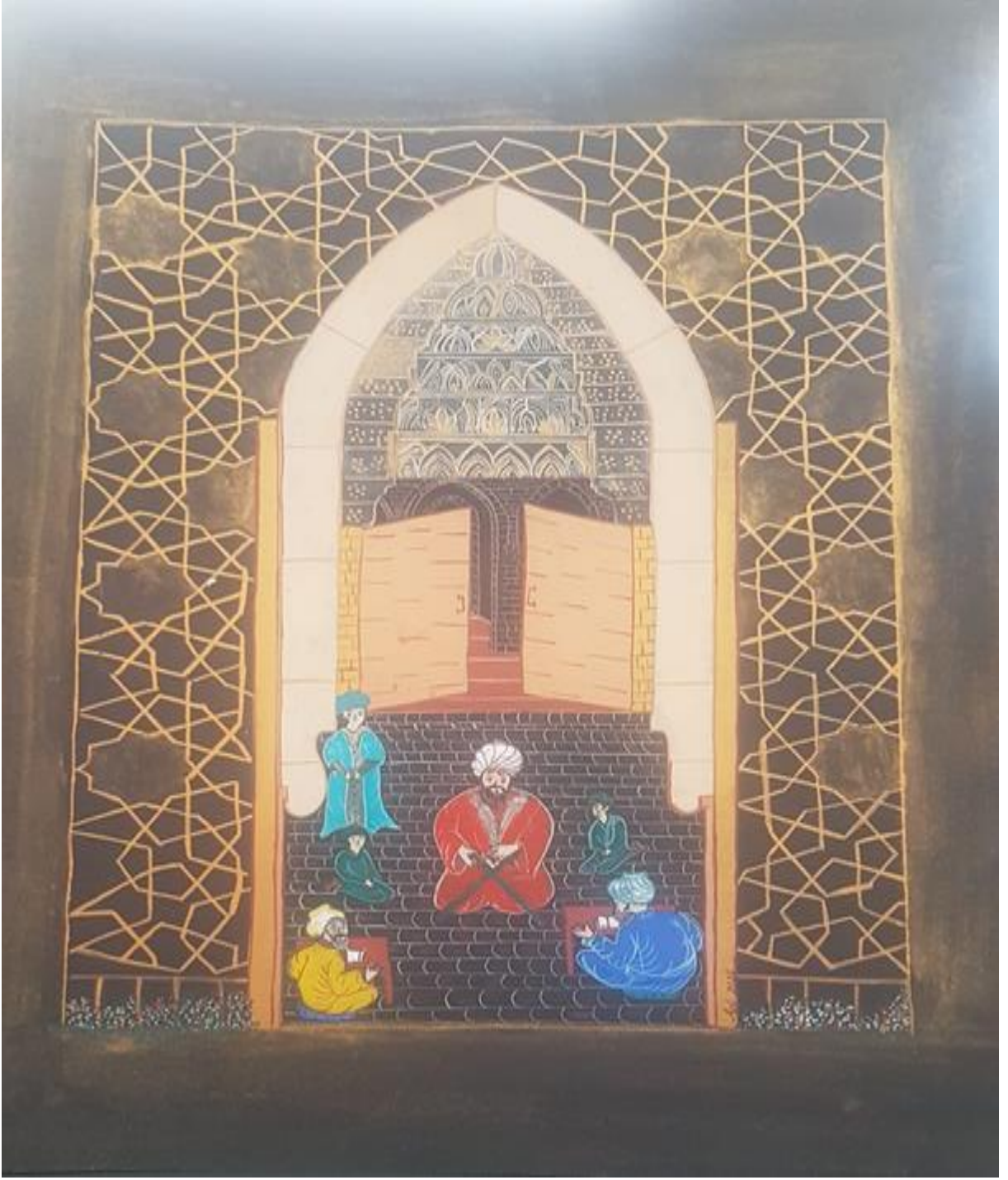

Şekil 3.18. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Taç Kapısı Eskiz Çizimi Detayı (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.18'de görülen Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin taç kapısı çizimi detayı, aslına sadık kalınarak minyatür sanatında kullanılan insan betimleri eklenerek tasvir edilmiştir.

Şekil 3.19. Malatya Battalgazi Batı Ulu Camii Taç Kapısı ile Oluşturulan Eskiz Çizimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.20. Malatya Battalgazi Ulu Camii Taç Kapısı Özgün Tasarımı (Aslı Ümran Ulaş, Malatya, 2023)

Eser Adı: Medrese-i Alem

Tezhip Uygulaması: Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin Taç Kapısı'nda bulunan dokuz sıra mukarnaslı kavsaranın altı sırası kullanılarak, tezhip kartonu üzerine minyatür sanatı kurallarıyla bir taç kapı düzenlemesi oluşturulmuştur. Bu düzenleme, etrafındaki kuşak kemeri yarım daire şekilli geçmelerden oluşturulmuştur. Bu bölümün her iki kenarında altın sütunlarla bir düzenleme yapılmıştır. Taç kapı düzenlemesinin önünde, medrese

eğitimi veren müderris, yardımcıları ve talebeleri temsil eden bir sahne bulunmaktadır. Dış kısımda kalan altın geometrik bezeme de cami süsleme unsurlarından biridir.

Boyut: 38 x 46 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Altın, guaj boya, tezhip fırçaları, mühre, cetvel, trilin

Renkler: Altın tozu, kırmızı, mavi, sarı, beyaz ve siyah, eflatun ve pembe, yeşil

Eserin Konusu: Malatya Battalgazi Ulu Cami Taç kapısında bulunan taş oyma işçiliği ile oluşturulmuş desenler, minyatür sanatı konularından medrese eğitiminden esinlenilerek tasarlanmıştır. Tasarıma “Medrese-i Alem” adı, Türk İslam mimarisinde cami, medrese ve türbe gibi benzeri yapıların yüksekte bulunan kısımlarının; kubbe, taç kapı ve minare başlıkları gibi süslemelerinden esinlenilerek verilmiştir.

3.1.4. On Altılı Yıldız Düzenleyimi

Şekil 3.21’de görülen Malatya Battalgazi Ulu Camii’nin kuzeyinde ikinci bir cami gibi işlev gören ek bölüm olan kaysariye kısmında, on altılı yıldız şeklinde süsleme yer almaktadır. Süsleme, kesme taş malzemeden yapılan duvarın avluya bakan cephe yüzeyinde bulunmaktadır. Taş malzeme ve oyma tekniği kullanılarak, caminin kaysariye kısmında bulunan form, eşit aralıklardaki paralel çizgilerin birbirini dik açılarla kestiği bir düzenleme ile oluşturulmuştur.

Şekil 3.21 Malatya Battalgazi Ulu Camii On Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.22.'de görülen on altılı yıldız motifi; birbirini belirli aralıklarla kesen paralel çizgilerin geometrik şekiller oluşturması sonucu ortaya çıkmaktadır. Düzenli aralıklarla merkez noktaların etrafında birbiriyle kesişen ve çeşitli sayıda uzantılar oluşturan sonsuz kırık hatlar yoluyla çoğaltılırlar. Bu hatlar ne kadar çoğaltılırsa, iç göbeğin geometrik yıldız kollarının sayısı da aynı oranda artar.

Şekil 3.22. On Altılı Yıldız Düzenleyimi Eskizi (Çizen, Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.23. ŞİMAL Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Eser Adı: Şimal

Tezhip Uygulaması: Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin kuzeyinde yer alan, ikinci bir cami gibi işlev gören ek bölümdeki kaysariye kısmının yüzeyinde bulunan on altı kollu yıldız motifi incelenerek eskizi çıkarılmıştır (Şekil 3.22). Bu eskiz üzerinden, tezhip sanatının karakteristik öğelerinden olan iri dişli yapraklarla oluşturulan saz yolu deseni uygulanmıştır. Uygulama sürecinde, altın ve turkuaz renklerin hakim olduğu görülmektedir; on altılı yıldız motifi açık kahverengi tonlarla boyanmıştır. Bu kompozisyon, zerefşan tekniği (Altın Serpme) kullanılarak oluşturulmuştur.

Zerefşan, tezhip sanatında sıkça kullanılan bir tekniktir ve varak altının sık delikli bir malzeme üzerine yerleştirilip, içindeki altın parçalarının kalburun deliklerinden aşağıya dökülmesiyle gerçekleştirilir. Bu işlem öncesinde, işlemin yapılacağı yüzeye, yapıştırma işlemlerinde kullanılan nişasta aheri sürülür ve ardından zerefşan tekniği uygulanır. Bu yöntem, tezhip sanatında detaylı ve incelikli desenlerin oluşturulmasında kullanılan bir tekniktir ve genellikle altın varaklarla süsleme işlemlerinde tercih edilir.

Boyut: 36 x 36 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Pergel, Altın, guaj boya, tezhip fırçaları, mühre, cetvel, trilin

Renkler: Altın tozu, turkuaz, beyaz ve kahverengi tonları.

Eserin Konusu: Şimal; kutup yıldızının adlarından biridir ve genellikle yön belirlemede kullanılır. Tezhipli özgün tasarımda kullanılan on altılı yıldız deseni gökyüzü ile ilişkilendirilmiştir ve kutup yıldızından ilham alınarak bu isim verilmiştir.

3.1.5. Malatya Battalgazi Ulu Cami Yedili Yıldız Düzenleyimi

Şekil 3.24'te görülen desen, Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin avlu revak kemerlerinde bulunan yedili yıldız geometrik desenidir.

Şekil 3.24. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.25 ve 3.26'da görülen yedili yıldız sistemleri, kırık çizgilerin iç içe girmesi ve kesişmesi sonucu veya geometrik şekillerin (kare, beşgen, altıgen, sekizgen, ongen ve on ikigen gibi çokgenler) kesişmesi sonucu oluşturulur. Ayrıca, bu kırık çizgilerin ve geometrik şekillerin birlikte oluşturduğu yıldız sistemleri de mevcuttur. Geometrik yıldızlı sistemlerde esas olan, daire ve içine çizilebilen temel geometrik şekillerin kesişmesidir (Ögel, 1994: 97).

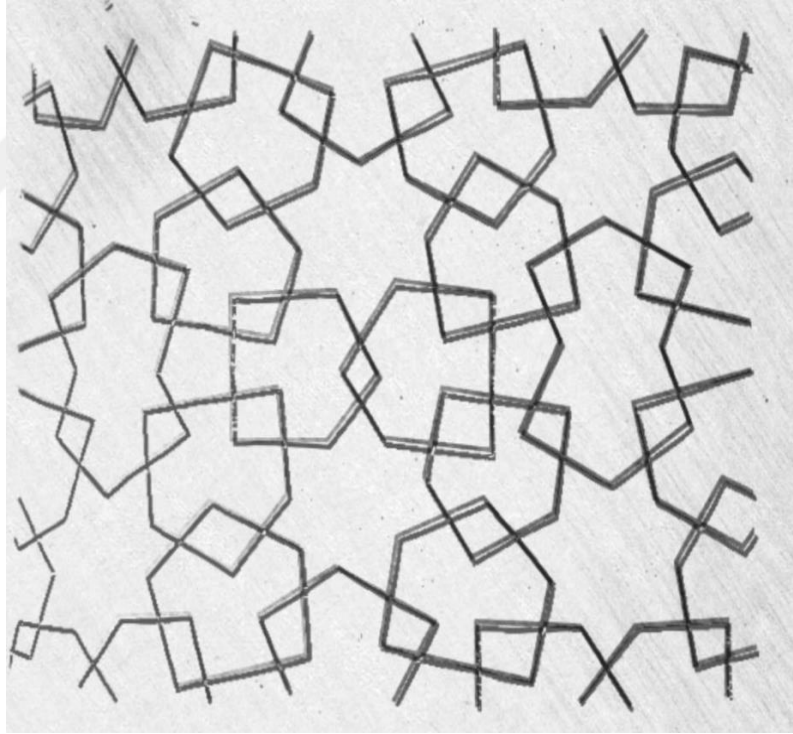

Şekil 3.25. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

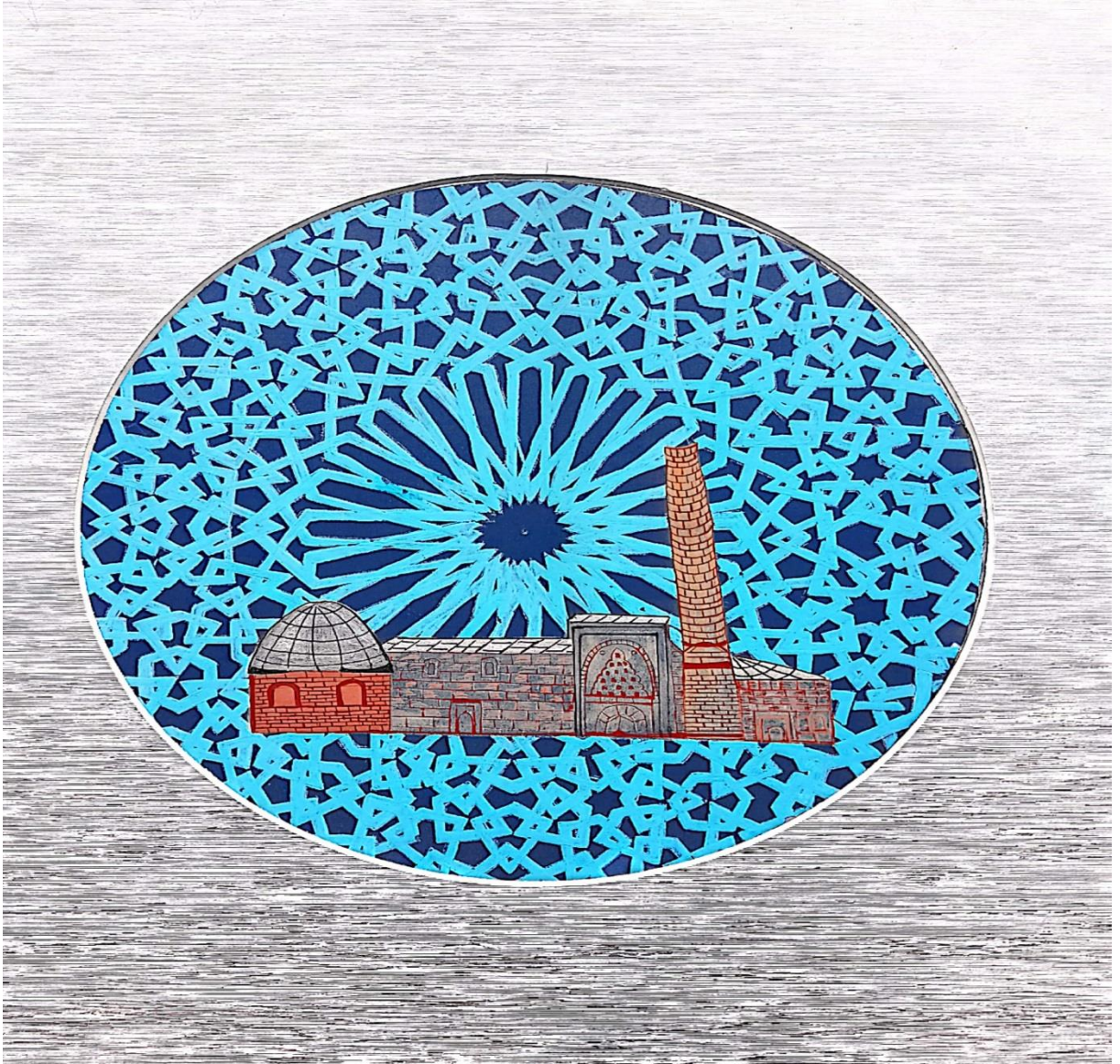

Şekil 3.26. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.27. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Yedili Yıldız Detayı Eskiz Çizimi (Çizen, Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.27’de görülen yedili yıldız desen düzenleyimi, kenar uzunlukları eşit altı adet eşkenar beşgenin birleştirilmesi ve simetri ile çoğaltılması sonucu oluşturulmuştur.

Şekil 3.28. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Yedili Yıldız Detayı ile Oluşturulmuş Minyatür Sanatı Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Eser Adı: Ulu

Tezhip Uygulaması: Malatya Battalgazi Ulu Camii avlusunda bulunan revak kemerlerinin üst kısmında yer alan yedili yıldız deseninin, fotoğraf çekimi yapılarak incelenmiş ve bu inceleme sonucunda bir eskiz çıkarılmıştır. Eskizde, caminin kaysariye kısmında bulunan on altılı yıldız motifi ile yedili yıldız motifi birleştirilerek bir tezhip tasarımı yapılmıştır. Yıldız motiflerinin birleştirilebilmesi için kolları çoğaltılarak bir düzen oluşturulmuştur.. Minyatür sanatı kurallarına göre hazırlanan cami formu, yedili yıldız düzenleyimi ile birleştirilerek farklı bir düzenleme oluşturulmuştur. Eskiz halindeki düzenleme, tezhip kartonuna aktarılmış ve Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin tezyinatındaki renklere uygun

olarak turkuaz renkte boyanmıştır. Cami formundaki dış yüzey duvarları ve minaresi, kızıl kahve ve guaj boya kullanılarak tarama fırça tekniği ile renklendirilmiştir.

Boyut: 34 x 34 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Guaj boya, tezhip fırçaları, mühre, cetvel, trilin

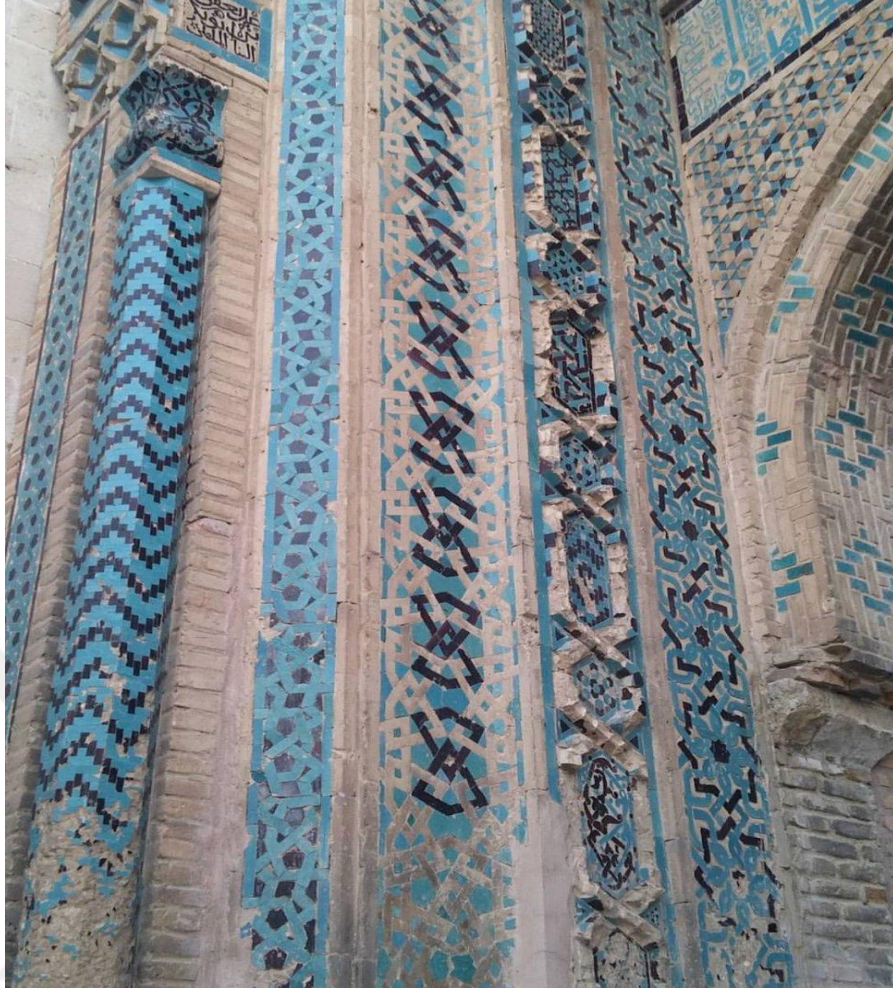
Renkler: Turkuaz, beyaz ve siyah, kahverengi ve krem tonları

Eserin Konusu: Ulu, İslâm beldelerinde erken dönemlerde inşa edilen şehrin en büyük camisine verilen addır (URL 16).

Malatya Battalgazi Ulu Cami isminin ilhamıyla hazırlanan düzenleyimde, cami formu merkezi bir rol oynamaktadır. Cami formunun arka ve alt kısımlarında yer alan geçme yıldız motifinin oval şekilde tasarlanması, görsel olarak güneşi temsil etmek amacıyla yapılmıştır. Bu tasarım tercihi, dünyamızı aydınlatan doğal ışık kaynağı olan güneşin sembolik olarak ne kadar önemli olduğunu vurgulamak amacını taşımaktadır. Bu sembolik anlamın ötesinde, güneşin yaşam için hayati bir rol oynadığı ve ışığının bolluğuyla birlikte güçlü bir enerji ve bereket kaynağı olduğu düşünülerek, "Ulu" ismiyle yapılan vurgu, caminin kutsallığı ve önemiyle de uyumlu bir şekilde bütünleşmektedir.

3.1.6. Malatya Battalgazi Ulu Cami Girişik Bordür Düzenleyimi

Şekil 3.29’da görülen Malatya Battalgazi Ulu Camii avlu eyvan kapısının her iki yan yüzeyinde çini mozaik tekniği ile süslenmiş bordürler bulunmaktadır. Bu bordürlerden bir tanesi de geometrik süsleme tezyinatında “girişik bezeme” olarak isimlendirilen bordürdür.

Şekil 3.29. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Eyvan Kapısı Sağında Bulunan Girişik Bordür (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

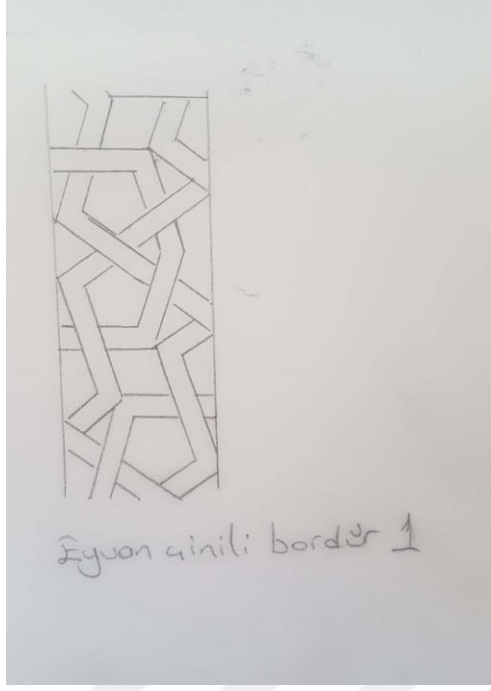
Şekil 3.29'da ve 3.30'da görülen girişik bezemede esas olan ritmik bir devamlılıktır. Kesin hatlarla belirlenmemiş ancak bakıldığında fark edilebilen dairesel şekillerin içerisine düzenli birçok şeklin yerleştirilmesi ile oluşan bu süsleme biçiminde daha sonra daire içerisindeki şekiller yıldız biçimli çokgenlere dönüşür. Daireler ritmik bir tekrarla eseri bezerken birleşme noktalarında da oluşan farklı düzenlemelerle yine dairenin ve çokgenlerin yer aldığı motifler ortaya çıkmaktadır (Etikan, 2011: 89)

Girişik bordür deseni, Malatya Battalgazi Ulu Camii'nde kullanılan belirgin geometrik desenlerden birisidir (Arslan ve Tuncel, 2018: 8).

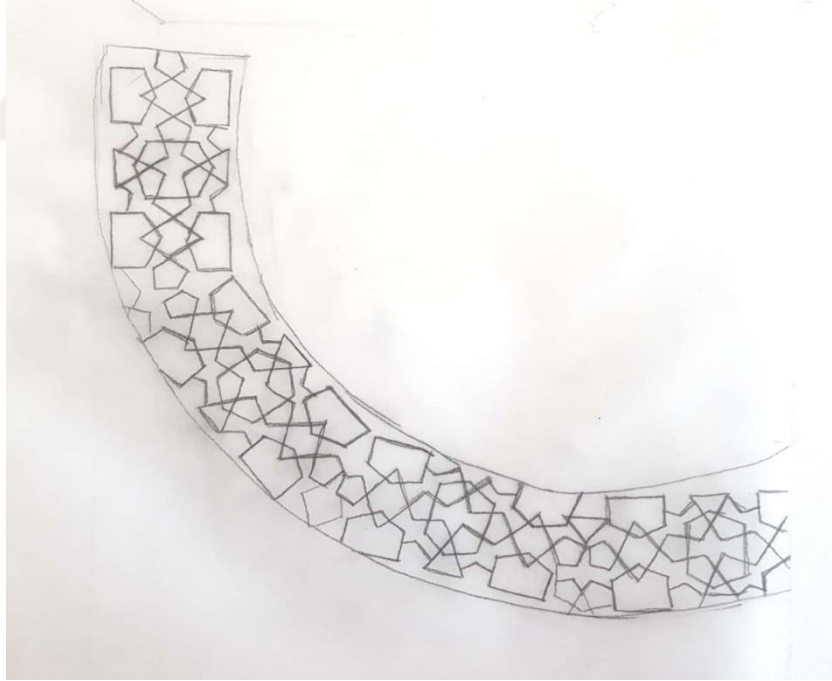

Şekil 3.30. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Eyvan Kapısı Sağında Bulunan Girişik Bordür (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.31’de görülen Malatya Battalgazi Ulu Camii süsleme çeşitli unsurlarından biri olan girişik bordür formunda çizilen eskizde, tek eksen üzerinde belirli aralıklarla çizilen iki kırık çizginin birbirini kesmesiyle oluşturulmuştur.

Şekil 3.31. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Eyvan Kapısı Sağında Bulunan Girişik Bordür Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.32. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Eyvan Kapısı Sağında Bulunan Girişik Bordür eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.32’de görülen düzenleyim, dairesel form içerisinde sarmal biçim halinde düzenlenmiş stilize bitki motifleri ve rumi motifleri kullanılarak tasarlanmıştır. Rumi motifi kullanılarak oluşturulan tepelik formu, taç başlık şeklinde çizilmiştir. Bu

bölümünde; desenin dış hatları çizgisel olarak belirlendikten sonra tepelik formu çizilmiştir. Tasarımda tepelik formunun 1\2 simetrisi alınarak rumi motifleri ile dengeli bir biçimde kurulmuştur. Üst kısımda tığ motifleri kullanılarak tasarıma estetik bir görünüm kazandırmak amaçlanmıştır.

Şekil 3.33. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Eyvan Kapısı Sağında Bulunan Girişik Bordür eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.34. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Revak Kapısı Sağında Bulunan Girişik Bordür Deseni ile Oluşturulmuş Tezhip Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Eser Adı: Lale ve Tavus kuşu

Tezhip Uygulaması: Malatya Battalgazi Ulu Cami desenlerinden girişik bezeme bordür deseni kullanılarak oluşturulmuş düzenleyimin orta iç kısmı, ulama düzende küçük yaprak ve çiçek motiflerinden oluşturulmuştur. Bu kısımda devamlılığı sağlaması için lale motifi kullanılmış ve renkli halkar (şikaf) boyama tekniği uygulanarak altın ezme boya ve turkuaz renk guaj boya ile renklendirilmiştir. Düzenleyimin üst taç başlık bölümü, oval formda simetrik rumi motiflerinden oluşturulmuştur. Bu kısım altın ile renklendirilmiştir.

Düzenleyimin, dış hattı tavus kuşu betisi ile süslenmiş olup tarama fırça boyama tekniği kullanılarak altın ve turkuaz, sarı, lacivert guaj bovalarıyla renklendirilmiştir.

Boyut: 37 x 46 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Altın, guaj boya, tezhip fırçaları, mühre, cetvel, trilin

Renkler: Altın tozu, turkuaz, beyaz ve siyah, eflatun ve pembe tonları, yeşil

Eserin Konusu: İslam sanatında tavus kuşları cennet kuşları olarak bilinmekte ve cenneti sembolize etmektedirler. Özellikle kuyruk tüylerinde İslamiyet'in sembol rengi olan yeşil renk ve olağanüstü güzelliği cennet kuşu olarak nitelendirilmesine neden olmuştur (Çetin, 2017:2). Bu anlamı ile düzenleyimin bütününe uyumlu görünümü sağlayabilmek için tavus kuşu formu ile tasarlanmış ve renklendirilmiştir. Lale motifinin düzenleyimde belirli bir ahenk ile estetik bir görüntü vermesi amacı ile tasarlanıp renklendirilen düzenleyime “Lale ve Tavus Kuşu” ismi verilmiş lalelerin ahengine dikkat çekilmek istenilmiştir.

3.1.7. Malatya Battalgazi Ulu Cami Avlu Revak Kemerleri Üzerinde Bulunan Yedili Yıldız Düzenleyimi

Şekil 3.35'te görülen Malatya Battalgazi Ulu Camii avlusunda yer alan revak kemerlerinin üst kısmında bulunmaktadır. Geometrik desenlerden, yedili yıldız deseni olarak isimlendirilmektedir.

Yedili yıldız deseni, Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin mimari süslemelerinde dikkat çeken bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu geometrik desen, caminin avlu revak kemerinde kullanılarak, yapıya estetik bir zenginlik katmaktadır. Anadolu Selçuklu dönemine özgü bir motif olan yedili yıldız, caminin kültürel ve sanatsal mirasını yansıtan önemli bir unsurlardandır. Bu desen, caminin mimari tarzına ve dönemin sanat anlayışına uygun olarak işlenerek ve yapıya özgün bir kimlik kazandırmaktadır.

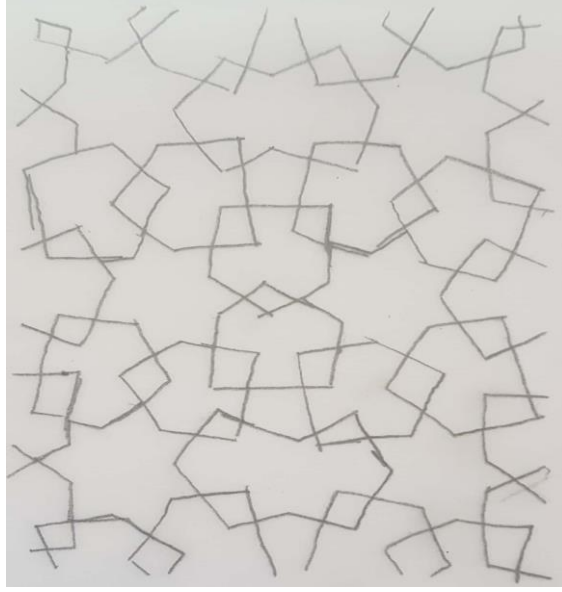
Şekil 3.35. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.36’da görülen görsel Malatya Battalgazi Ulu Camii avlusunda yer alan revak kemerleri alınlığında bulunan yedili yıldızın deseni detayıdır.

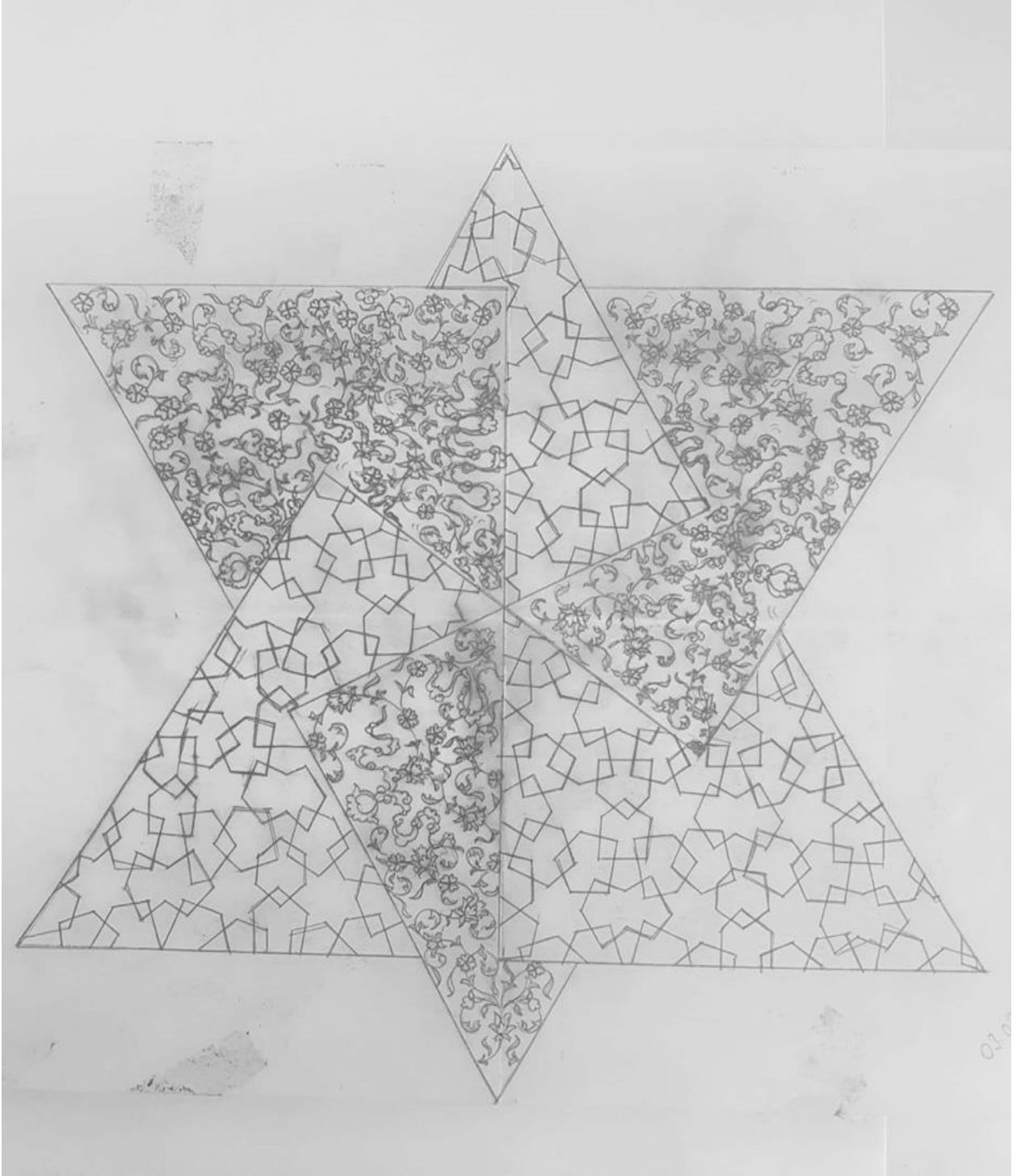
Şekil 3.36. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Yedili Yıldız Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.37’de görülen düzenleyim 1/4 eksen simetrisinde tasarlanan yedili yıldız formu iç içe geçmiş yedi eşkenar beşgen kullanılarak oluşturulmuştur. Birbirini alt ve üst köşelerinden kesen beşgenler merkezde yedili yıldız formunu oluşturur.

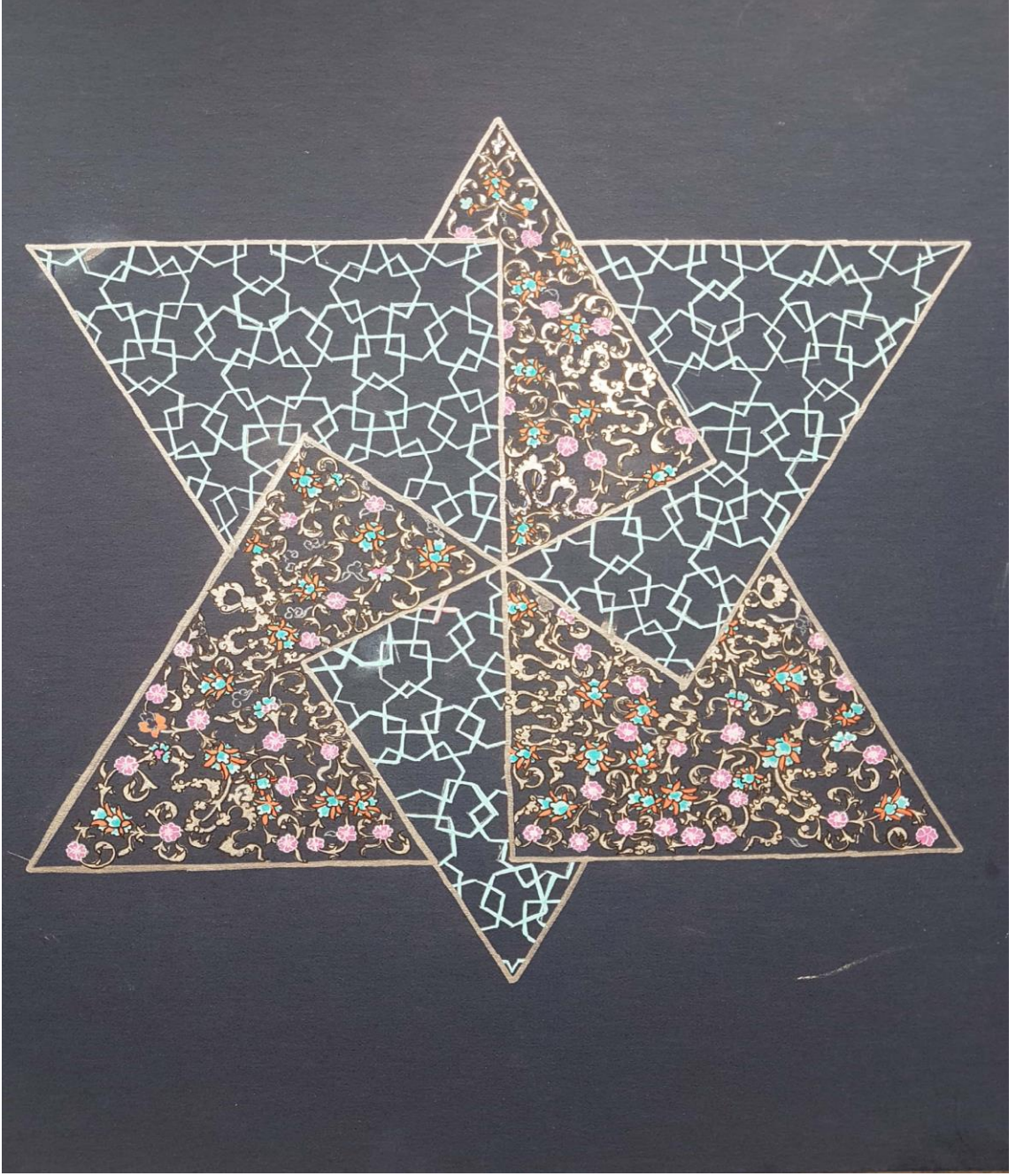

Şekil 3.37. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Yedili Yıldız Detayı Eskiz Çizimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.38’de görülen düzenleyim iç içe geçmiş iki eşkenar üçgen içinde oluşturulmuştur. Malatya Battalgazi Ulu Camii kubbe göbeğinde bulunan tezyinat ele alınarak, cami eyvanı kemerlerinin bir tanesinde bulunan yedili yıldız ile birleştirilerek tasarlanmıştır. Ana hattı oluşturan eşkenar üçgenlerin birbirini kesme noktaları devamlılığı sağlamak amacı ile yüzeyde farklı iki kompozisyon ile tasarlanmıştır. Geometrik yüzey tasarımının karşı simetrisi kısmı bitkisel serbest motifler kullanılarak oluşturulmuştur.

Şekil 3.38. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Detaylı Tezhip Düzenleyimi Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.39. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Detayı Tezhip Düzenliyimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Eser Adı: Mührü Süleyman

Tezhip Uygulaması: Düzenleyim, yedili yıldız formunun bir kenar uzunluğuna eşit uzunlukta yedi adet eşkenar beşgenin birleştirilmesi ve simetri ile çoğaltılması sonucu oluşturulmuştur. Genel hat olarak tasarımın sınırları oluşturan “Mührü Süleyman Yıldızı” içerisinde hatayi, gonca gül, penç ve bulut desenleri ile süslemesi yapılmış, klasik tarzda bir tezhip bir kompozisyonu oluşturulmuştur. Düzenleyimde klasik tarza oluşturulan

kompozisyon ince fırça tekniği ile renklendirilmiştir. Tasarımda bütüne ahenk katması amacı ile kullanılan stilize bulut motifleri; gümüş yıldız guaj boya ile renklendirilmiştir. Düzenleyimin geometrik bezeme şeklinde oluşturulan bölümü ince fırça tahrir tekniği kullanılarak turkuaz renk guaj boya ile renklendirilmiştir.

Boyut: 37 x 36 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Guaj boya gibi araçlar, tezhip fırçaları, mühre, cetvel, trilin gibi gereçler kullanılmıştır.

Renkler: Gümüş, turkuaz, beyaz siyah ve pembe tonları, yeşil

Eserin Konusu: Bu düzenleyim, Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin kubbe göbeğindeki "Mührü Süleyman" motifinden ve avlu revak kemerlerinde yer alan yedili yıldız formundan esinlenerek tasarlanmıştır. Bu motiflerin detaylı bir analizi sonucunda oluşturulan düzenleme, cami mimarisinin önemli sembollerinden ilham alınarak şekillendirilmiştir. Tasarımın adı, bu sembollerin birleşimi ve etkileşimi ile özdeşleştirilerek "Mührü Süleyman" olarak belirlenmiştir. Bu isim, tasarımın kökenlerine ve içeriğine gönderme yaparak, caminin kültürel ve tarihi bağlamını vurgulamaktadır.

3.1.8. Malatya Battalgazi Ulu Camii Çarkıfelek Deseni Düzenleyimi

Şekil 3.40'ta görülen Malatya Battalgazi Ulu Cami avluya açılan mihrap karşı kemeri üzerinde çarkıfelek deseni bulunmaktadır. Bu desene, Türk süsleme sanatlarında bir eksen etrafında çok kollu süslemelere çarkıfelek, fırıldak, pervane, yanardöner, gibi isimler verildiği bilinmektedir.

Şekil 3.40. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avluya Açılan Mihrap Karsı Kemerü Üzerinde Bulunan Çarkifelek Deseni (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.41’de ve 3.42’de görülen Malatya Battalgazi Ulu Camii’nde kullanılan çarkifelek deseni çizilirken, bir merkezden başlayarak oluşturulan dairesel çizgiler belirlenir ve genişleyerek kaç dilim olacağı tasarlanır. Eşit olarak dilimlendirilen parçalar, birbirinin simetrisi olarak çoğaltılır. Bu tür süslemeler aynı zamanda sonsuzluğu da ifade etmektedir.

Şekil 3.41. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avluya Açılan Mihrap Karşı Kemerinin Üzerinde Bulunan Çarkıfelek Desenini detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.42. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avluya Açılan Mihrap Karşı Kemerinin Üzerinde Bulunan Çarkıfelek Desenini detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.43'te ve 3.44'te gösterilen Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin mihrabının karşısında bulunan kemer köşelerinde yer alan çarkıfelek motifinin tasarımı, merkezden başlayarak oluşturulan çizgilerin çark şeklinde dairesel olarak genişlemesiyle gerçekleştirilmiştir. Çarkıfelek motifinin tasarlanması aşamasında ilk olarak, motifin kaç dilimden oluşacağı belirlenir. Ardından, eşit aralıklarla çizilen paralel çizgiler dilimlendirilir, daha sonra parçalar birbirinin simetrisi olarak çoğaltılır.

Şekil 3.43. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avluya Açılan Mihrap Karşı Kemerinin Üzerinde Bulunan Çarkıfelek Deseni Detayı Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.44. Malatya Battalgazi Ulu Camii Çarkıfelek Deseni Detayı Özgün Tasarımı Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.45. Malatya Battalgazi Ulu Camii Çarkıfelek Deseni Detayı ile Oluşturulan Tezhip Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Eser Adı: Gece ve Yıldızlar

Tezhip Uygulaması: Düzenleyim, ortada bulunan iri dişli yapraklardan oluşan saz yolu üslubu ile tasarlanmış ve çevresini dairesel formda fırıldak motifleri kullanılarak saran geometrik şekillerin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Tezhip kartonunun yüzeyi mavi ve altın kullanılarak serpmek tekniği ile boyanmıştır. Daha sonra iri dişli yaprakların kıvrımları boyama tekniklerinden akıtma denilen teknikle boyanmıştır. Bu teknikte guaj boya sıvı hale gelinceye kadar sulandırılır. Daha sonra yaprakların dış kısımlarından başlayarak fırça

ile aşağıya doğru çekilerek gölgeli bir nüans verilmiştir. Son olarak yaprağın etrafı aynı tonun koyusu ile tahrir adı verilen ince çizgiler ile ana hatları çekilir. Düzenleyimde, fııldak formunun dış çizgileri altın ile belirginleştirilerek renklendirilmiştir.

Boyut: 45 x 40 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Altın, guaj boya, tezhip fırçaları, mühre, cetvel, trilin

Renkler: Altın tozu, turkuaz, beyaz ve siyah, eflatun ve pembe tonları, yeşil

Eserin Konusu: Düzenleyim oluşturulurken tercih edilen karton mavi renk ve tonları, eserin estetik açıdan eserin genel atmosferini belirlemesi aynı zamanda sembolik bir anlam taşıması amaçlanmıştır. Çarkifelek motifinin sonsuzluğu ifade etmesi düşüncesi, eserin içerdđi derinlik ve zaman kavramlarını vurgulaması amacı ile kullanılmıştır. Bu nedenle, esere verilen "Gece" ismi, gökyüzünün sonsuzluğundaki yıldızları çağrıştıarak eserin anlamını zenginleştirmektedir.

3.1.9. Malatya Battalgazi Ulu Cami Batı Cephe Taç Kapısı Portalında Bulunan Onlu Yıldız Düzenleyimi

şekil 3.46'da ve 3.47'de görülen görselde, Malatya Battalgazi Ulu Camii batı taç kapısının yanında bulunan dış duvar yüzeyinde onlu yıldız motifi bulunmaktadır. Onlu yıldız formunda bulunan motif taş oyma tekniği ile yapılmıştır.

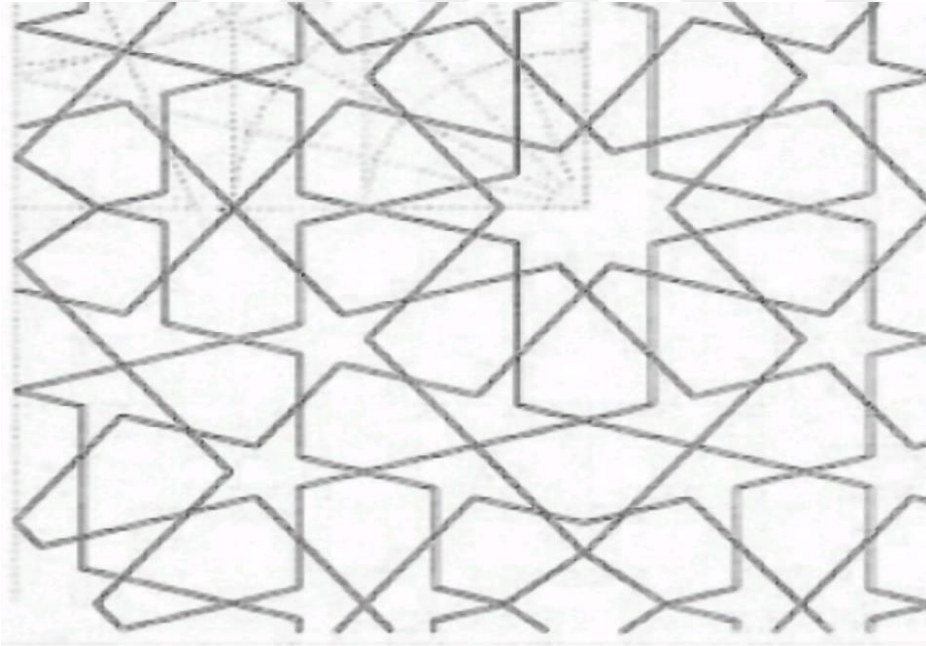

şekil 3.46. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Cephe Taç Kapısı Portalında Bulunan Onlu Yıldız Düzenleyimi (Arl Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

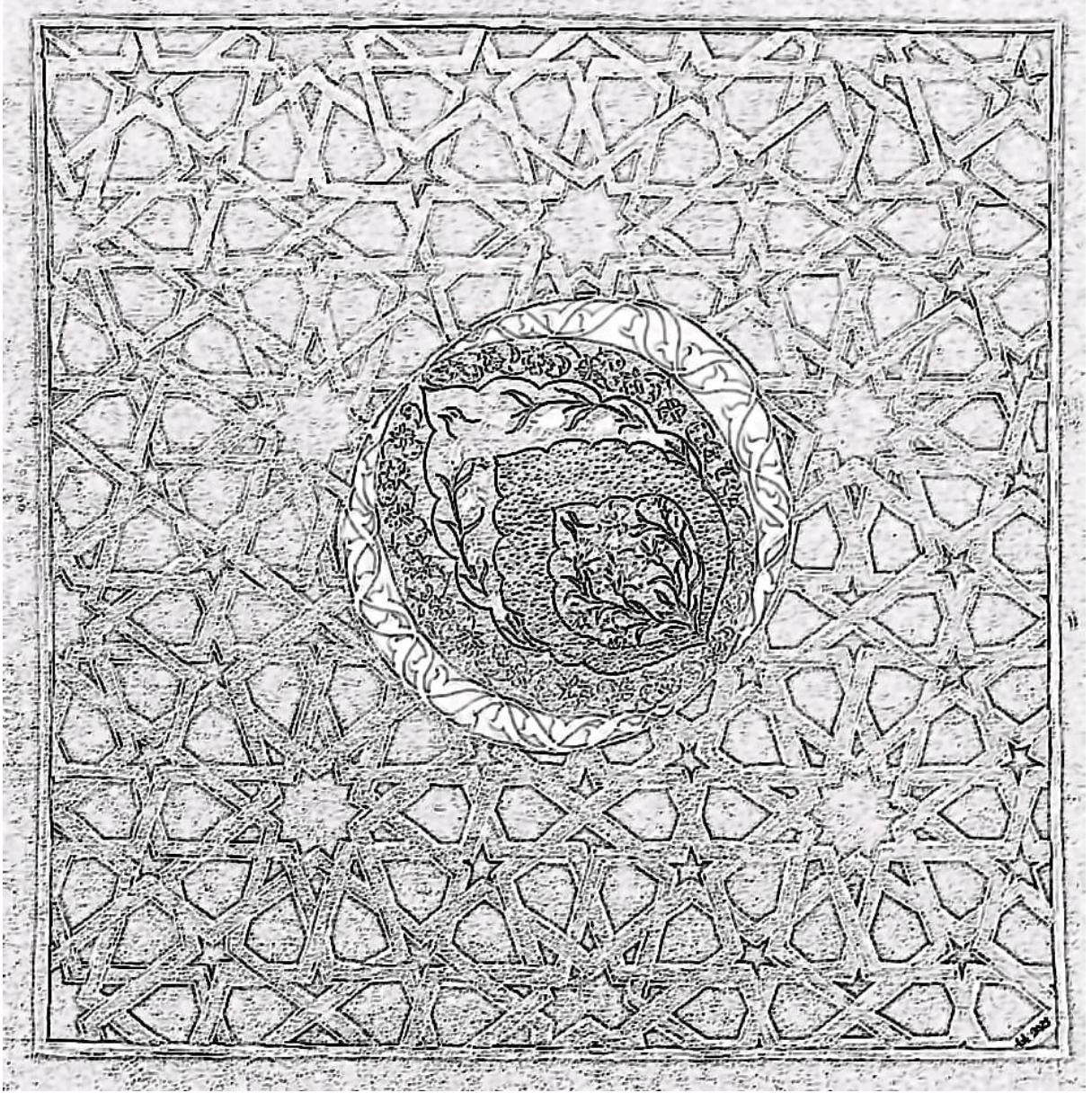
Şekil 3.47. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Cephe Taç Kapısı Portalında Bulunan Onlu Yıldız Düzenleyimi Detayı((Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil.3.48 de görülen düzenleyimin, orta kısmında bulunan onlu yıldız ile yıldızın etrafında birbirini paralel olarak kesen çizgilerin oluşturduğu küçük beş köşeli yıldızların simetrik olarak birleştirilmesi sonucu oluşturulmuştur.

Şekil 3.48. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Cephe Taç Kapısı Portalında Bulunan Onlu yıldız Düzenleyimi Eskiz Çizimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil.3.49’da görülen düzenleyimin, orta kısmında bulunan onlu yıldız ile yıldızın etrafında birbirini paralel olarak kesen çizgilerin oluşturduğu küçük beş köşeli yıldızların simetrik olarak birleştirilmesi sonucu oluşturulmuş yıldız motifi ile tasarlanmış tezhipli düzenleyim eskizidir.

Şekil 3.49. Malatya Battalgazi Ulu Camii Batı Cephe Taç Kapısı Portalında Bulunan Onlu Yıldız Düzenleyimi Eskiz Tasarımı (Çizen, Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.50. Malatya Battalgazi Ulu Camii Onlu Yıldız Tezhipli Levha Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Eser Adı: Yıldızın Sırrı

Tezhip Uygulaması: Bordo renkli tezhip kartonu üzerinde tasarlanmış olan düzenleyimde, onlu yıldız deseni, varak halinde bulunan altın'ın ezilerek boya haline getirilmesi ile elde edilen renk ile renklendirilmiştir. Yıldız motifinin dış kenar kısımları koyu mavi renk ile tahrirlenmiştir. Düzenleyimin merkezinde, çapraz eksenli ve üst kısmı sağ üst tarafa paralel bir şekilde tasarlanmış bir şemse bulunmaktadır. İç içe geçmiş iki şemse desenini takip eden bölüm, oval şekilli bir formdan oluşmaktadır. İç kısımda bulunan küçük boyuttaki şemsenin içi, stilize karanfil çiçekleriyle süslenmiş ve renklendirilmiştir. Bunu takip eden

ve deseninin arasında kalan bölüm ise iğne uçlu mührle ile iğne perdahı yapılarak işlenmiştir. Dış bölümdeki şemsenin içi, birbirini takip eden stilize lale motifleri ile süslenmiş ve renklendirilmiştir. Bu kısmın devamında yer alan oval kısım ise, çift tahrir şeklinde desenlendirilmiş ve koyu mavi ile renklendirilmiştir. Daha sonra, bu kısmın devamı olan dış oval kısım, üç iplik rumi motifleri ile süslenmiş ve turkuaz renkle renklendirilmiş zemin kısmı ise lacivert ile boyanmıştır. Desen kare şeklinde düzenlenmiş ve dış kısmı düz bordür halinde çerçeveleterek sonlandırılmıştır.

Boyut: 41 x 45 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Altın, guaj boya gibi araçlar tezhip fırçaları, mührle, cetvel, trilin gibi gereçler kullanılmaktadır.

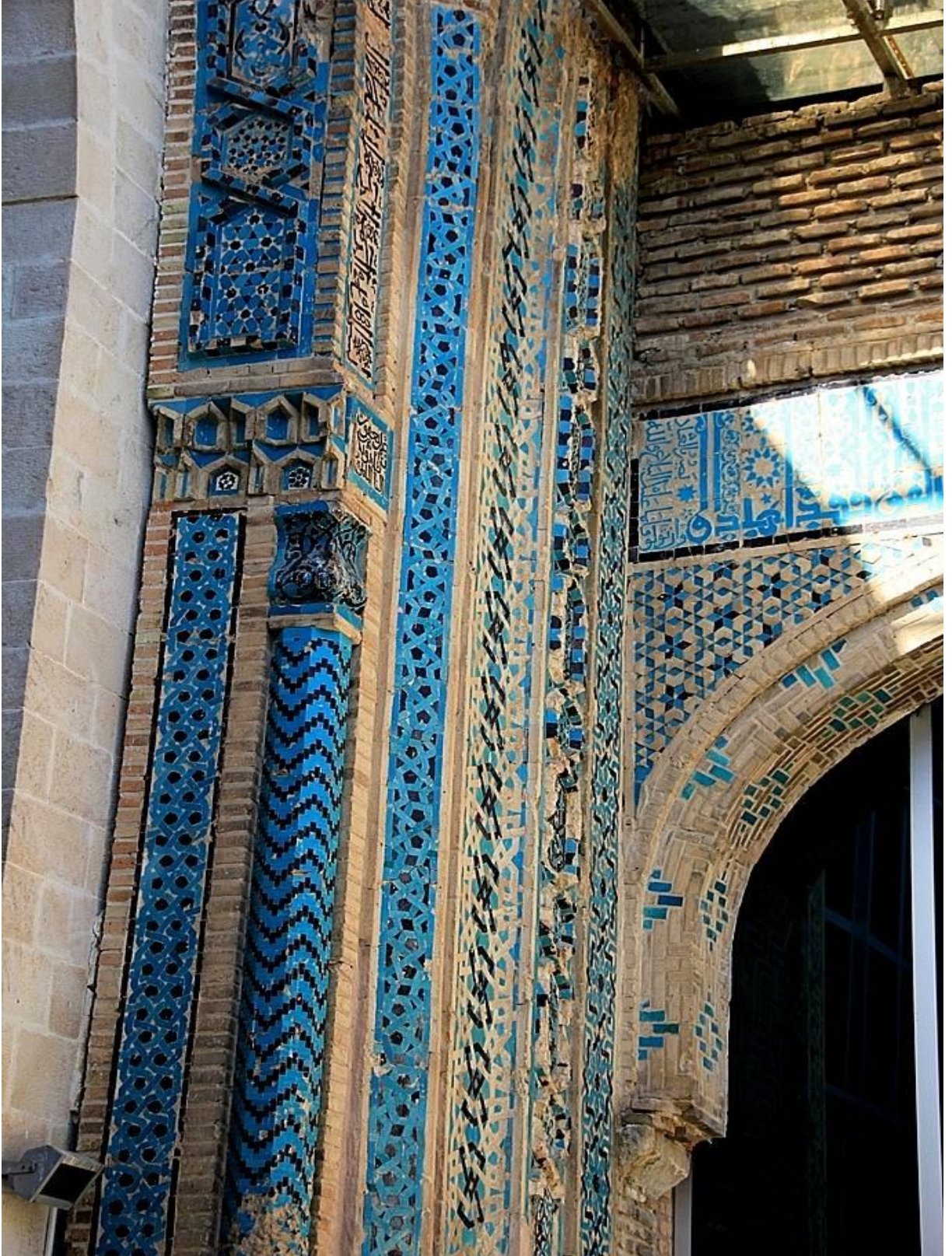
Renkler: Altın, turkuaz, koyu mavi, mavi, turuncu, beyaz, yeşil

Eserin Konusu: İç içe geçmiş yıldız desenlerinden oluşan düzenlemenin orta kısmında yer alan şemse içerisindeki desen, düzenleyim genelinde gizemli bir nitelik taşıyan bir özellik yaratmak amacıyla özenle tasarlanmıştır. Bu desenin içerdiği karmaşık yapısı ve derinlik hissi, sembolik olarak keşfedilmeyi bekleyen bir sırrın varlığını çağrıştırmayı amaçlanmıştır. Bu nedenle, esere "Yıldızın Sırrı" ismi verilmiştir.

3.1.10. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi

Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin avlu giriş kapısı üzerinde, şekil 3.51'de görülen görselde bulunan süslemeler, çini mozaik tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. Bu süslemelerde altılı yıldız ve altı köşeli yıldız şekilleri ön plana çıkmaktadır.

İki eşkenar üçgenin iç içe geçmesiyle oluşturulan altı köşeli yıldız motifinin kullanımı, Anadolu Selçuklu döneminde sıkça rastlanan bir motif olarak bilinmektedir. Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin süslemelerinde de bu motifin yoğun olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu süslemeler, caminin mimari özellikleriyle uyumlu bir şekilde, estetik ve sembolik değerlerin birleşimini yansıtmaktadır.

Şekil 3.51. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

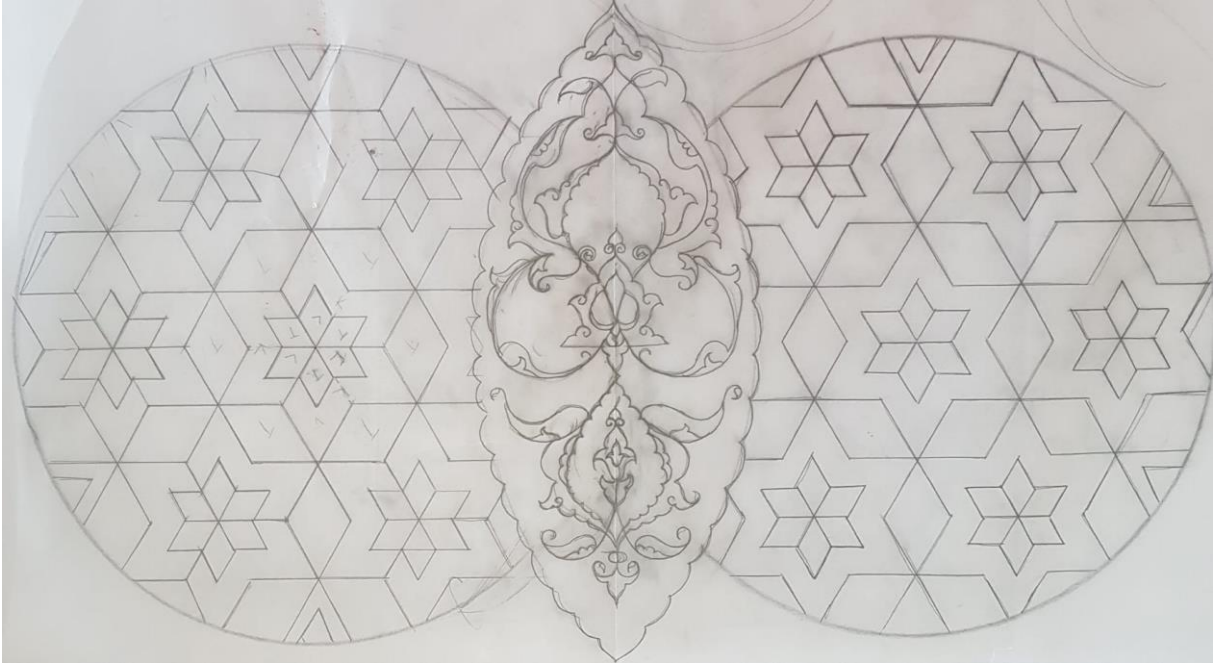

Şekil 3.52. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Üzerinde Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.53. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Üzerinde Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.54'te görülen Malatya Battalgazi Ulu Cami avlu giriş kapısının kemer kısmında bulunan altılı yıldız düzenleyimi, düzenli aralıklarla yerleştirilmiş dikey paralel çizgilerin, aynı şekilde aralıklı yatay paralel çizgilerle kesişmesiyle ortaya çıkan yıldızlardan oluşmaktadır. Bu yıldız desenleri, yan yana ve alt alta yerleştirilerek eşkenar dörtgen biçimli baklava dilimleriyle birbirlerine bağlanmıştır. Düzenleyimin ortasında, tezeyinat sanatlarında "şemse" olarak adlandırılan bir form bulunmaktadır. Şemse formunun her iki tarafında ve karşılıklı iki daire içerisinde, altıgen yıldızlar simetrik bir düzen içinde yerleştirilmiştir.

Şekil 3.54. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Üzerinde Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi Eskizi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.55. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Üzerinde Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Ash Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Eser Adı: KELEBEK

Tezhip Uygulaması: Malatya Battalgazi Ulu Cami avlu giriş kapısının kemerinde bulunan altıgen yıldız düzenleyimi incelenerek analiz edilmiş ve aslına uygun şekilde eskizi çıkarılmıştır. Çıkarılan eskiz çizimi, tezhip kartonu üzerine geçirilmiştir. Daha sonra kartona serpme tekniği kullanılarak altın serpme uygulanmıştır. Altın serpme olarak adlandırılan bu teknikte, altına batırılmış bir fırça elek teline sürtülerek altın zeminin üstüne püskürtülür veya ezilmiş altın fırça ile serpilerek kâğıt yüzeyine uygulanır. İki dairesel form içinde yer alan altılı yıldızlar, simetrik bir şekilde altıgenlerden oluşturulmuştur. Dairesel formların ortasına, tezhip sanatında "şemse" olarak adlandırılan form içinde yarım simetrik rumi motifi kullanılarak düzenleme oluşturulmuştur. Bu düzenleme, kelebek şeklinde tasarlanmıştır.

Boyut: 40 x 55 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Altın, guaj boya, gibi araçlar ve tezhip fırçaları, mühre, cetvel, trilin gibi gereçler kullanılmaktadır.

Renkler: Altın tozu, turkuaz, mavi ve beyaz

Eserin Konusu: İki dairesel form düzeninde hazırlanmış tasarımın arasında bulunan şemse formun ve altılı yıldız desenlerinin kelebek şeklinde tasarlanması sonucu oluşturulan esere bu simgesel olarak “Kelebek” ismi verilmiştir.

3.1.11. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Üzerinde Bulunan Yedili Yıldız Düzenleyimi

Şekil 3.56’da görülen Malatya Battalgazi Ulu Camii avlu girişi kapısı üzerinde, çini mozaik tekniği ile yapılmış, yedili yıldız desenli süslemeler yer almaktadır.

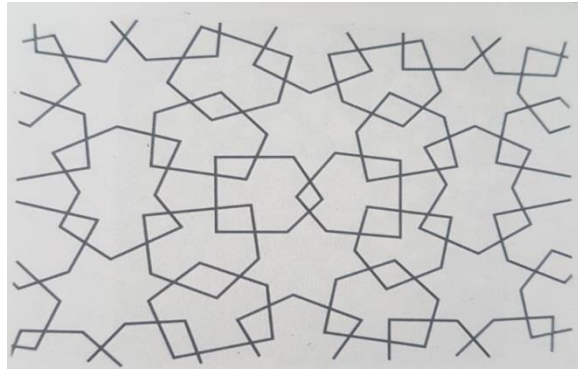
Şekil 3.56. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Üzerinde Bulunan Yedili Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.57’de görülen Malatya Battalgazi Ulu Camii avlu revak kemeri üzerinde bulunan yedili yıldız düzenleyiminde oluşturulan sistem, bir yedili yıldız deseninin bir kenar uzunluğuna eşit uzunlukta altı adet eşkenar beşgenin birleşmesi ve simetri ile çoğaltılması sonucu oluşmaktadır. Bir eşkenar beşgenin köşe kısımları içinden geçen diğer beşgenin yedi köşesi iç kısımdaki yedi kollu yıldızı oluşturmaktadır.

Şekil 3.57. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Üzerinde Bulunan Yedili Yıldız Düzenleyimi Detayı(Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

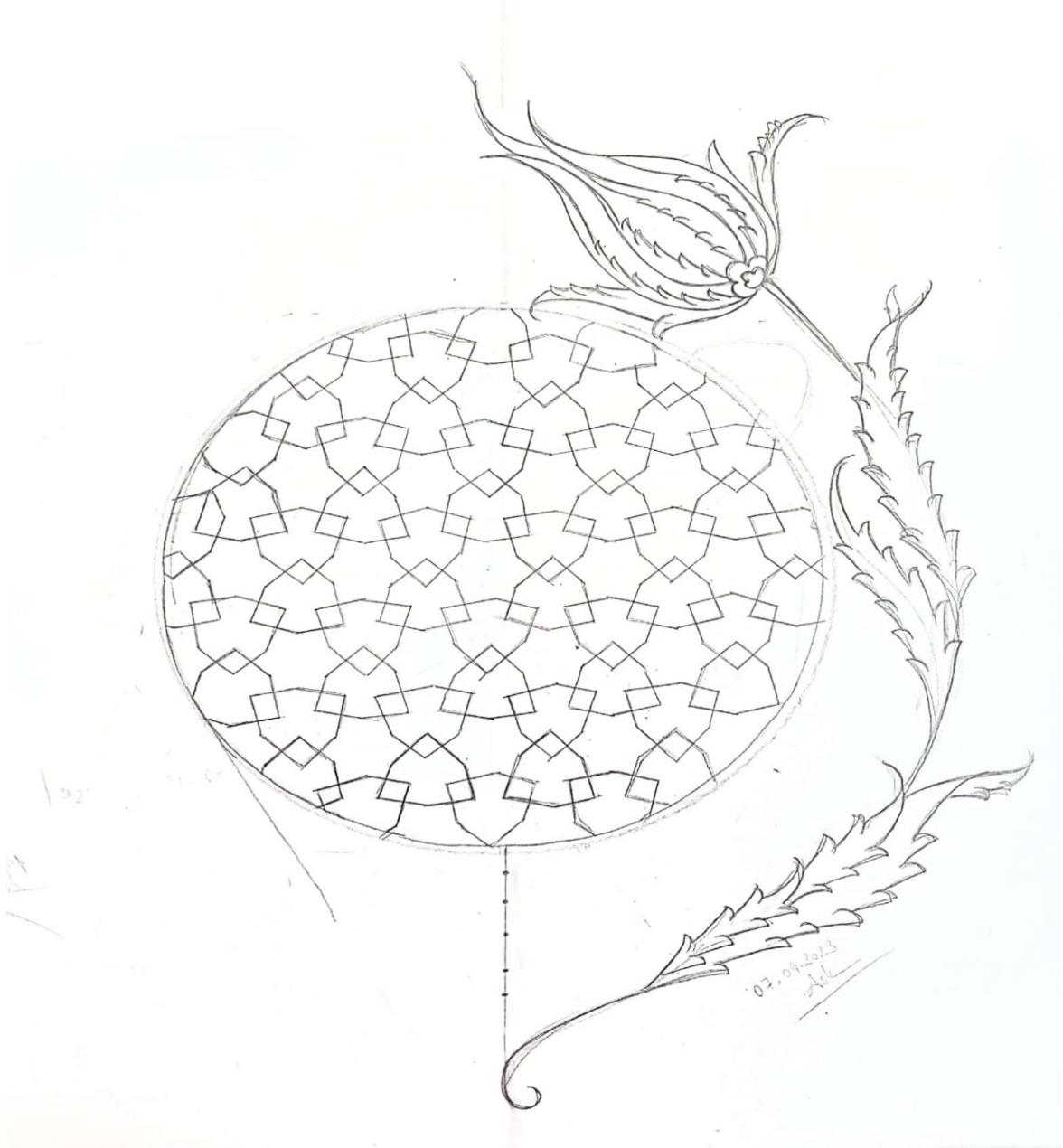
Şekil 3.58'de görülen görselde, Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin revak kemerlerinde bulunan yedili yıldız düzenlemesiyle oluşturulan eskiz, yedili yıldız sisteminin, kenar uzunlukları birbirine eşit altı adet eşkenar beşgenin köşe kısımlarının birleştirilmesi ve simetriye dayalı olarak çoğaltılmasıyla meydana getirilmiştir. Bir eşkenar beşgenin köşelerinden başlayarak iç içe geçen diğer beşgenlerin köşeleriyle birleşmesi sonucu toplamda yedi adet beşgenin oluşturduğu yedi kollu yıldız desenini içermektedir.

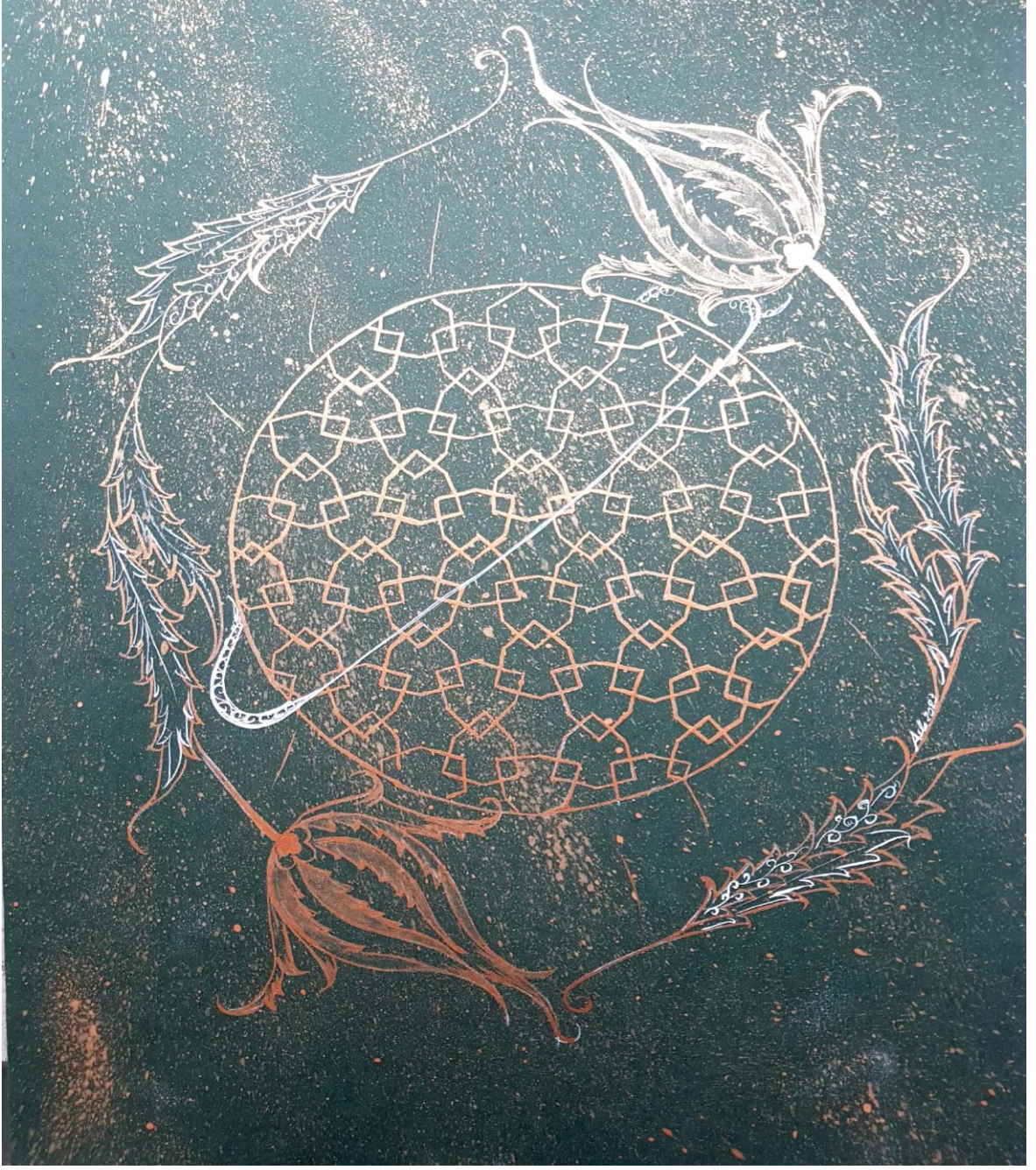
Şekil 3.58. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Üzerinde Bulunan Yedili Yıldız Detayı Eskiz Çizimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.59'da görülen eskiz çizimi; Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin revak kemerleri üzerinde bulunan yedili yıldız deseninden esinlenerek oluşturulmuştur. Daire

formunda çizilen yedili yıldız düzenlemesinin dış kenarlarına, karşılıklı olarak yerleştirilmiş lale formu ile yeni bir yorum getirilmiştir. Lale formundaki stilize çiçekler, iri dişli yaprak desenleriyle başlayarak oluşturulmuştur.

Şekil 3.59. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Üzerinde Bulunan Yedili Yıldız Detayı Eski Çizimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.60. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Yedili Yıldız Tezhip Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Malatya Battalgazi, 2023)

Eser Adı: Satürn

Tezhip Uygulaması: Daire formunda çizilen yedili yıldız düzenlemesi oluşturulmuştur. Bu düzenlemenin dış kısmına, karşılıklı olarak yerleştirilmiş lale formu ile yeni bir yorum eklenmiştir. Altın'ın hâkim olduğu düzenleme, "halkar" tekniği ile boyanmıştır. Bu teknik, altının sulandırılarak boyanacak yüzeye fırça ile akıtılması esasına dayanır. Desenin uç kısımlarından başlanarak akıtılan altın ile gölgeli bir görünüm elde edilmiştir. Ardından dış

hatları belirginleştirmek için tahrir işlemi uygulanmıştır. İri dişli yapraklar, aynı teknik kullanılarak renklendirilmiştir. Yaprakların iç kısımlarında beyaz boya ile, yaprağın formuna uygun şekilde, fırça ile çizgiler çekilmiştir. Desenin göbek kısmında bulunan dairesel formun dış kısmında, gezegeni çağrıştıran ince beyaz çizgiler fırça ile çekilmiştir.

Boyut: 38 x 49 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Altın, guaj boya gibi araçlar ve tezhip fırçaları, mühre, cetvel, trilin gibi gereçler kullanılmıştır.

Renkler: Altın, beyaz

Eserin Konusu: Desenin merkezinde bulunan dairesel formun dış kenarında çizilen ince beyaz çizgi, gezegenleri çağrıştırdığı için esere bu isim verilmiştir. Yıldız motiflerinin sonsuzluğu ifade etmesi, bu desende de gökyüzü formunda vurgulanmıştır. Halkalı gezegenlerden biri olan Satürn'e benzetilerek, eser bu ismi almıştır.

3.1.12. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Birbirinden Ayıran Ayakların Yüzeyinde Bulunan Dikey Hatlı Pano Düzenleyimi

Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin revak kemerlerini birbirinden ayıran ayakların yüzeyinde yer alan dikey hatlı panolar, girişik desenli bordürlerle süslenmiştir. Girişik, iki çift eř kenarı olan ve köşegenleri dik kesişen dörtgen şeklinde tanımlanır. Ayrıca, iki ikizkenar üçgenin taban tabana birleşimi sonucu oluşan dörtgen olarak da bilinir.

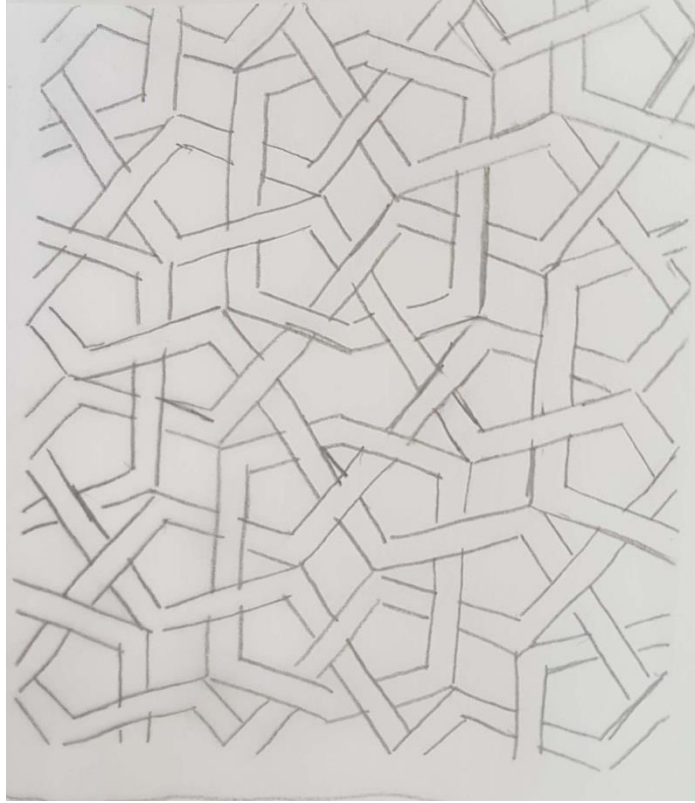

Şekil 3.61. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Birbirinden Ayıran Ayakların Yüzeyinde Bulunan Dikey Hatlı Pano (Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.62’de ve 3.63’te görülen görselde, Malatya Battalgazi Ulu Cami süsleme çeşitli unsurlarından biri olan geniş bordür formunda çizilen eskizde, tek eksen üzerinde belirli aralıklarla çizilen iki kırık çizginin birbirini kesmesiyle oluşturulmuştur.

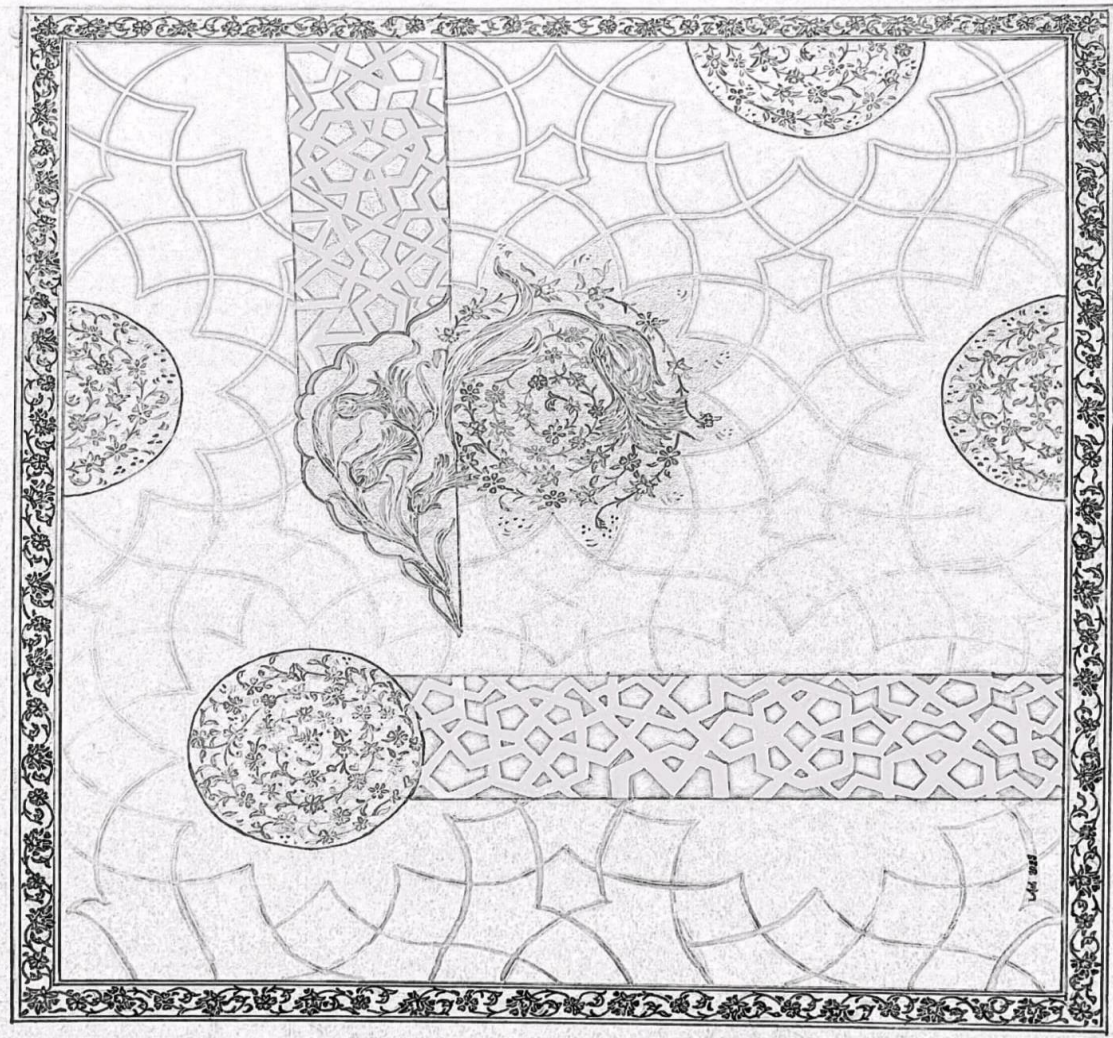

Şekil 3.62. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Birbirinden Ayıran Ayakların Yüzeyinde Bulunan Dikey Hatlı Pano detayı Eskiz Çizimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

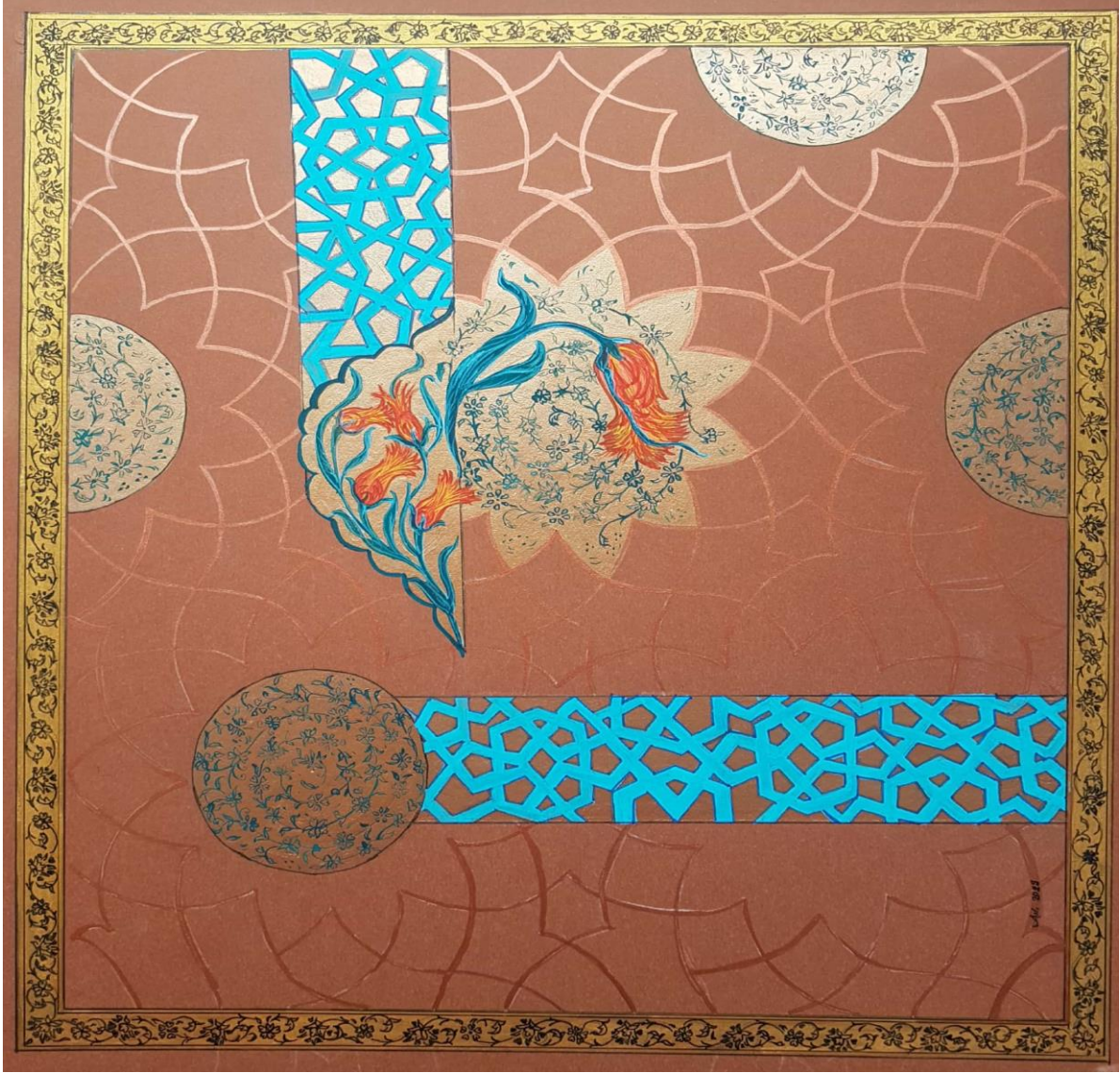

Şekil 3.63. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Birbirinden Ayıran Ayakların Yüzeyinde Bulunan Dikey Hatlı Pano Detayı Eskiz Çizimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil3.64'te görülen düzenleyim eskizi; Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin revak kemerlerini birbirinden ayıran ayakların yüzeyinde bulunan dikey hatlı girişik pano deseni, bir düzenleme için ele alınmıştır. Tasarım aşamasında, girişik desen formu kare şeklinde tasarlanmıştır ve eskizde dikey ve yatay düzende çizilmiştir. Çizilen desen, iç içe geçmiş dairelerden oluşan geometrik bir zemin üzerinde yer almıştır. Kağıdın sol dikey kenarına paralel çizilen desen, şemse formu içinde çizilen stilize lale motiflerinin arkasında kalmış şekilde tasarlanmıştır. Stilize lale motiflerinin iç orta kısmı, haliç işi adı verilen sarmal düzenli tezyinat motiflerinden esinlenilerek çizilmiştir. Bu tasarım eskizde, yarı simetri halinde üç kenarda ve tam olarak iki formda yer almıştır.

Şekil 3.64. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Birbirinden Ayıran Ayakların Yüzeyinde Bulunan Dikey Hatlı Pano Detayı ile Oluşturulmuş Tezhipli Levha Düzenleyimi Eskiz Çizimi (Çizen:Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi,2023)

Şekil 3.65. Malatya Battalgazi Ulu Camii Revak Kemerleri Birbirinden Ayıran Ayakların Yüzeyinde Bulunan Dikey Hatlı Pano Detayı ile Oluşturulmuş Tezhipli Levha Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Eser Adı: Yıldızların İçinde

Tezhip Uygulaması: Tezhip kartonu yüzeyine zemin olarak hazırlanan iç içe geçmiş yıldız motiflerinden oluşan kompozisyon, bakır yıldız ile renklendirilmiştir. Göbek ve göbek kısmının karşılıklı iki tarafı, alt ve üst kısımlarda, halıç işi adını verdiğimiz dairesel formda çift tahrir ile süslenmiştir. Çift tahrir, desenin tahrirlerinin birbirine eşit aralıklarla, paralel olarak fırça ile uygulandığı, küçük boyutlarda motiflerin kullanıldığı ve fırça nüansı verilerek çizilen bir tekniktir. Göbek kısmının dış sağ kısmında yarım şemse içerisinde stilize lale motifi, halıç işini içine alan şekilde tasarlanmış ve renklendirilmiştir. Bu kısmı takip eden üst kısımdan başlayarak "L" şeklinde tasarlanmış dikey pano, geometrik

şekillerden oluşan geoit adı verilen desenlerle turkuaz renkle renklendirilmiştir. Düzenleyimin dış bordür kısmında yine ulama çift tahrir deseni ile süslenecek dış hat cetvelleri çizilmiştir.

Boyut: 45 x41 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Altın, guaj boya gibi araçlar ve tezhip fırçaları, mühre, cetvel, trilin, pergel gibi gereçler kullanılmıştır.

Renkler: Bakır yaldız, turkuaz, turuncu, sarı, yeşil ve siyah

Eserin Konusu: Düzenleyim iç içe geçmiş yıldız desenlerinden oluşturulduğu için esere “Yıldızların İçinde” ismi verilmiştir.

3.1.13. Malatya Ulu Camii Kubbe Göbeği Düzenleyimi

Şekil 3.66’da görülen görselde, Malatya Battalgazi Ulu Camii kubbe göbeği, destek kasnak planı üzerinde yedi pencere açıklığı ile yapılmıştır. Kubbe içi, yatay istif düzeninde tuğlaların arasına kare kabartma şeklinde turkuaz renkli taşlar yerleştirilerek spiraller oluşturulmuştur.

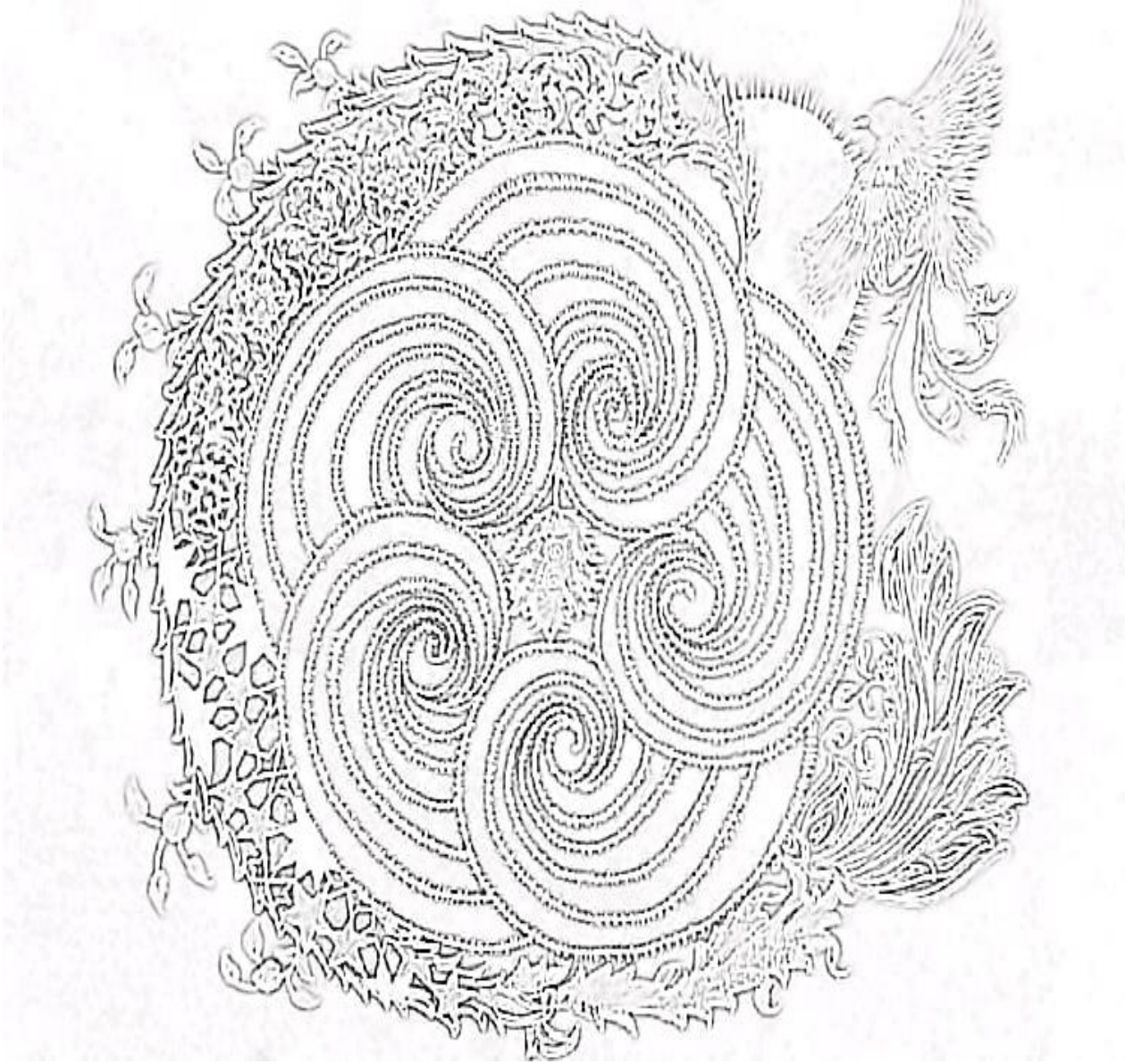
Şekil 3.66. Malatya Battalgazi Ulu Camii Kubbe Göbeği (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Evrende bulunan her şeyin oran ve orantıya dayalı bir şekilde oluştuğunu bilmekteyiz. Birçok varlığın yapısında bulunan helezonlar da bu oranı kendi içerisinde barındırarak spiral bir yapı oluşturabilirler. Sanatçılar da eserlerinde bu mükemmelliği aramış ve altın oranı eserlerine uygulamaya çalışmışlardır. Dini yapı mimarilerinde daha belirgin olarak karşımıza çıkan bu oran, Malatya Battalgazi Ulu Camii kubbe göbeğinde de bulunmaktadır. Şekil 3.67'de görülen görselde altın oranla oluşturulmuş kubbe göbeğinde, tek bir merkezden çıkan helezon formlarıyla şekillenmiştir.

Şekil 3.67. Malatya Battalgazi Ulu Camii Kubbe Göbeği Detayı (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.68'de gösterilen Malatya Battalgazi Ulu Camii Kubbe Göbeği desen eskizi, caminin kubbe içindeki yatay sarmal düzeninden ilham alınarak tasarlanmıştır. Sarmal çizgiler arasına kubbe içindeki kare kabartmalar çizgiler şeklinde yerleştirilmiştir. Sarmal spirallerin ortasında avize görünümü kazandırmak amacıyla hatayi motifi çizilmiştir. Düzenlemenin sol üst bölümünde aşağıya doğru yay görünümlü iri dişli yaprak motifine halkar deseni çizilmiştir. Halkar deseni, alt bölümünde Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin batı cephe taç kapısı portalında bulunan madalyon formundaki onlu yıldız deseni ile tasarlanmıştır. Yay görünümlü iri dişli yaprak motifinin dış kısmına belirli aralıklarla altı küçük stilize gül motifleri eklenmiştir. İri dişli yaprak motifinin başlangıç noktası güneş formunda tasarlanmış olup, yanında bulunan mitolojik kuş "Zümrüd-ü Anka" betisi ile farklı bir görünüm elde edilmiştir.

Şekil 3.68. Malatya Battalgazi Ulu Camii Kubbe Göbeği Detayı ile Oluşturulmuş Düzenleyim Eskizi (Aslı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.69. Malatya Battalgazi Ulu Camii Kubbe Göbeği Detayı Tezhip Düzenleyimi (Aşlı Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Eser Adı: Zümrüd-ü Anka

Tezhip Uygulaması: Malatya Ulu Cami kubbe göbeğinde bulunan, yatay istif düzenindeki helezonlar incelenerek oluşturulan bu düzenlemede; orta iç göbekte kandili tasvir eden bir hatayi motifi kullanılmıştır. Bu kısmı oluşturan helezonlar kendi içinde iç içe altı sıra helezon şeklinde düzenlenmiştir. Altın şeritler şeklinde renklendirilen helezonlara eşit aralıklarla turkuaz renkte dikey çizgiler eklenmiştir. Düzenleyimin dış kısmı, halkar adını verdiğimiz motiflerden oluşan bir kompozisyon ve yine camide bulunan yıldız motifleri kullanılarak tasarlanmıştır. Bu kısmın dışında kalan iri dişli yaprak formunu küçük stilize gül motifleri ile tamamlanmıştır. Güneş formu ve zümrüd-ü anka kuşu düzenleyimin sağ üst kısmında yer almaktadır.

Boyut: 41 x 39 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Altın, guaj boya gibi araçlar ve tezhip fırçaları, mühre, cetvel, trilin gibi gereçler kullanılmıştır.

Renkler: Altın tozu, turkuaz, beyaz, eflatun ve pembe tonları, yeşil

Eserin Konusu: Zümrüd-ü Anka (Simurg) hakkında bilinen sembolik anlamına göre, bazen iyilik timsali, cesur, yardımsever bir kahraman olarak kabul edilirken, bazen de huzur bozan, kötülük ve dehşet saçan bir canavar olarak betimlenmiştir. Minyatür kompozisyonlarda bu efsanevi mitolojik kuşun birçok yorumu bulunmaktadır ve bu yorumlar Zümrüd-ü Anka'nın iyi veya kötü karakter taşımasıyla doğru orantılıdır (URL: 17). Bu sebeple, düzenleyimde bu kuşun iyi ve ışık saçan anlamı vurgulanarak yer almış ve esere bu isim verilmiştir. Düzenleyimin bütününde Malatya Battalgazi Ulu Cami kubbe göbeği desenleri incelenerek bir kompozisyon oluşturulmuş ve renklendirilmiştir.

3.1.14. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Eyvan Kapı Kemerinin Yan Sütunçede Kısmında Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi

Şekil 3.70'te görülen Malatya Battalgazi Ulu Camii avlu giriş eyvan kemer kısmının sağ sütun kısmında bulunan bordüründe zencerek formunda bir tezini süsleme bulunmaktadır. Zencerek deseninin iç kısımlarının her bölümünde farklı desenler kullanılarak süslemesi yapılmıştır.

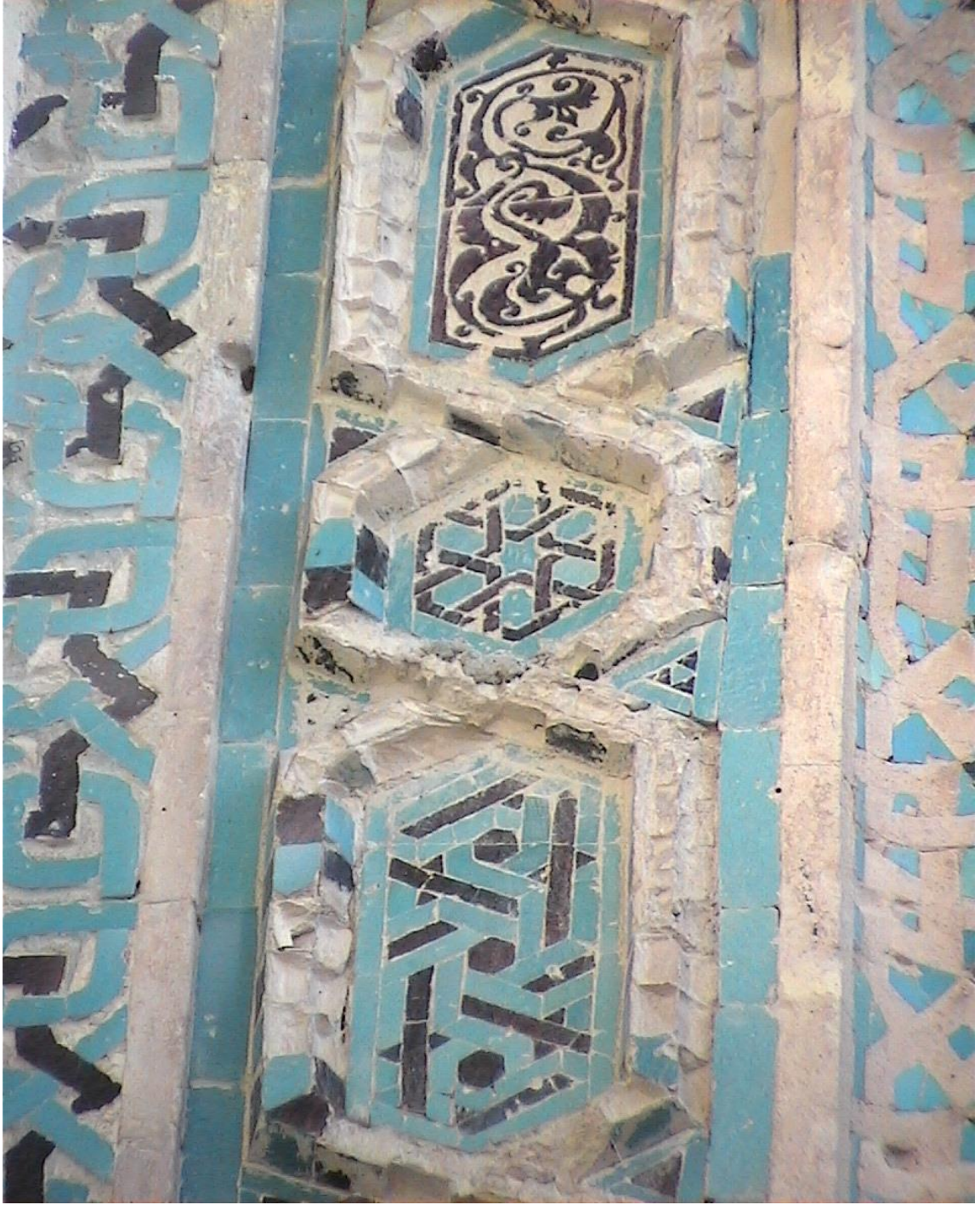
Şekil 3.70. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Eyvan Kapı Kemerinin Yan Sütunçede Kısmında Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aşlı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin zencerek deseni, Şekil 3.71'de görülen düzenlemelerin iç kısımlarında farklı desenler kullanılarak süslenmiştir. Zencerek bordürünün üst kısmından alt kısmına doğru sekizinci süsleme deseni, yıldız motiflerinden oluşmuş altılı yıldız desenine örnek teşkil etmektedir.

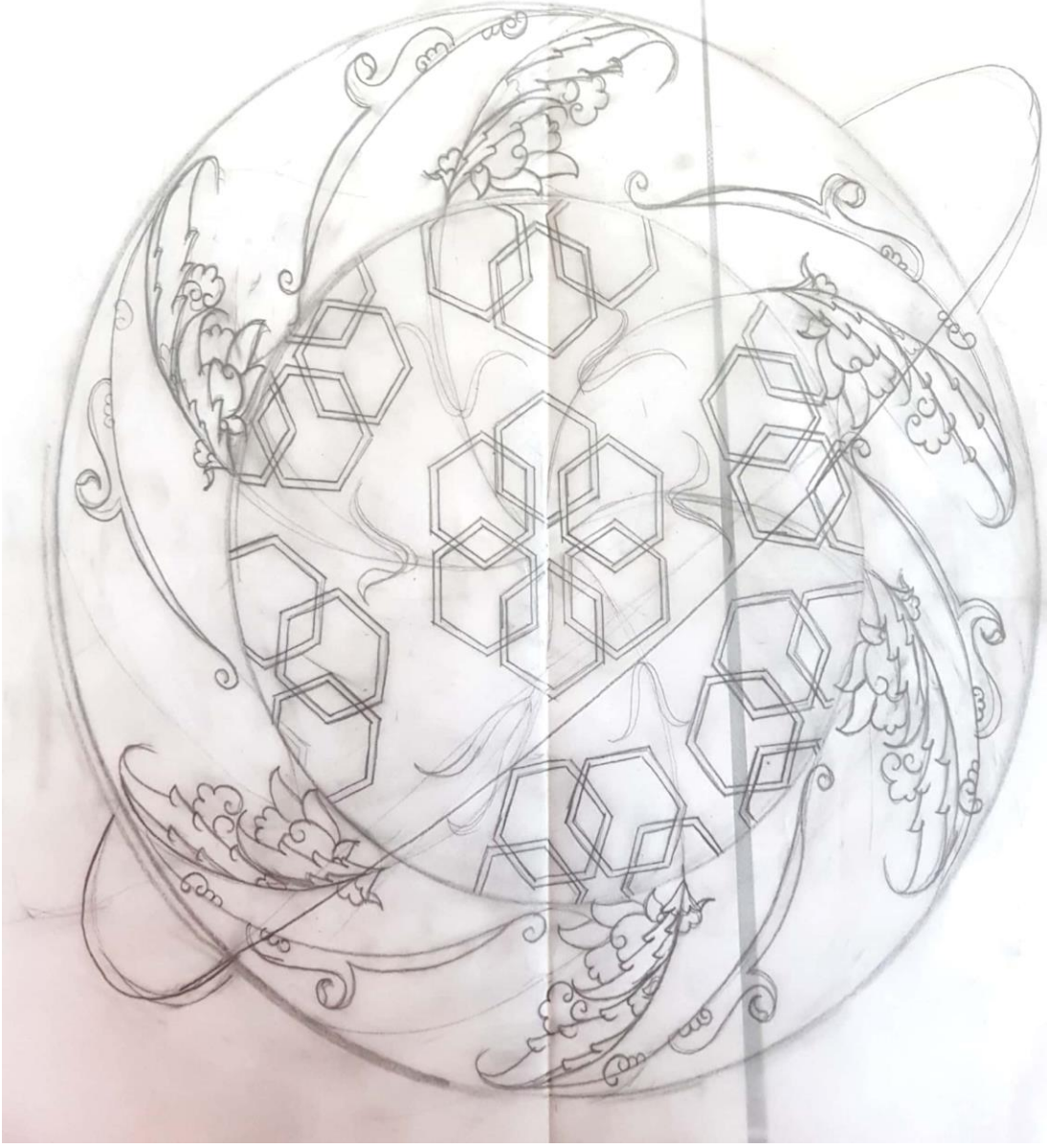
Şekil 3.71. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Yan Sütunçede Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aşlı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.72'de görülen yıldız sistemi, eşit uzunluktaki eşkenar altıgenlerin iç içe geçmesi ile iç kısımda bir altılı yıldız oluşturulur. Bu yıldız formu yan yana, alt alta ve üst üste düzenlenerek sonsuza uzanan yıldız motifleri oluşturulabilir.

Şekil 3.72. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Yan Sütunçede Bulunan Altılı Yıldız Düzenleyimi (Aslı Ümran Ulaş Arşivi Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.73'te görülen altılı yıldız düzenleyim eskizi, iç içe geçmiş iki halka şeklinde tasarlanmıştır. Düzenleyimin dış halkası, hurdeli rumi motifleri, iri dişli yaprak motifleri ve yarım hatayi motifleri ile süslenmiştir. Düzenleyimin dış kısmında, iç içe geçmiş iki halkaya paralel yay şeklinde bir hat çizilerek, tasarıma gezegen görüntüsü verilmek istenmiştir.

Şekil 3.73. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Yan Sütunçede Bulunan Altlı Yıldız
Eskiz Düzenleyimi (Çizen: Aslı Ümran Ulaş Arşivi, Malatya Battalgazi, 2023)

Şekil 3.74. Malatya Battalgazi Ulu Camii Avlu Giriş Kapı Kemerinin Yan Sütunçede Bulunan Altılı Yıldız Tezhipli Levha Düzenleyimi (Çizen: Ash Ümran Ulaş, Malatya Battalgazi, 2023)

Eser Adı: Uranüs

Tezhip Uygulaması: Düzenleyim yeşil renk tezhip kartonu üzerine altın serpme tekniği uygulanarak renklendirilmiştir. Altılı yıldız deseni ayrı bölümler halinde daire formunun içerisinde düzenlenerek altın boya ile ince fırça tekniği uygulanmıştır. İç içe geçmiş iki halka şeklinde tasarlanmış eserin dış halka kısmında; birbirini takip eden rumi motifleri, iri dişli yaprak motifleri ve yarım hatayi motifleri bulunmaktadır. Altılı yıldız desenlerinin iç

göbek kısmı ve eşkenar altıgenler altın ile boyanmıştır. Rumi motifleri bordo renk guaj boya ile boyanmış dış hatları turkuaz renkle tahrirlenmiştir. Bu desenin iç kısmında yer alan iri dişli yaprak motifleri altın halkar tekniği kullanılarak boyanmış ve bordo renkte tahrirler çekilmiştir. Yaprakların iç kısımlarındaki yarım hatayı motifleri yine altın halkar tekniği ile boyanmış ve dış hatları turkuaz renkle tahrirlenmiştir. Düzenlemenin dış kısmına beyaz boya ile yay biçiminde tahrir çekilerek tasarım tamamlanmıştır.

Boyut: 43 x 43 cm

Kullanılan Araç Gereçler: Altın, guaj boya gibi araçlar ve tezhip fırçaları, mühre, cetvel, trilin gibi gereçler kullanılmıştır.

Renkler: Altın, turkuaz, beyaz ve bordo

Eserin Konusu: Düzenleyim, iç içe yer alan iki halkadan oluşmuş ve yıldız motifinin sonsuzluğunu temsil etmekle birlikte gezegen çağrışımı yapmayı amaçlamıştır. İkinci halkanın, halkalı gezegenlerden biri olan Uranüs'ü çağrıştırmısından esinlenilerek esere "Uranüs" adı verilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Malatya ili Battalgazi ilçesinde bulunan, Malatya Battalgazi Ulu Camii taş yüzey süslemeleri Selçuklular döneminin günümüze ulaşmış en güzel örneklerinin bulunduğu dini mimari yapı öğelerinden bir tanesidir.

Araştırma kapsamında, Malatya ili Battalgazi ilçesi sınırları içerisinde bulunan Ulu Camii süslemelerinin, fotoğraf çekimleri yapılmış; bezeme özellikleri, malzeme, teknik ve süsleme özellikleri açısından ayrıntılı olarak incelenmiştir. İncelenen verilerin ayrıntılı tanımlamaları yapılmıştır. Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin süslemeleri, estetik açıdan daha gelişmiş tasarım ve tekniklerin belirlenmesi amacıyla kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. İnceleme sürecinde, caminin yüzeylerinde bulunan süslemeler detaylı bir şekilde analiz edilerek, tezyin sanatında daha etkileyici ve estetik açıdan zenginleştirilmiş bir tasarım için fırsatlar aranmıştır. Analizler sonucunda, geometrik ve tezyinî motifler kullanılarak yeni düzenlemeler oluşturulmuş ve bu motiflerin cami süslemelerinin tezhip sanatına nasıl uyarlanabileceği üzerinde çalışılmış eskizler yapılmıştır. Eskizler çıkarılarak, iri dişli yapraklar, tezhip sanatında sıkça kullanılan motifler, şemse formları, stilize çiçek motifleri, minyatür sanatında görmeye alışık olduğumuz insan ve hayvan betimlemeleri ile cami mimarisine özgü unsurlar bir araya getirilerek yeni düzenlemeler ortaya konmuştur. Bu yeni düzenlemeler, sadece caminin taş yüzeylerinde değil, aynı zamanda ince işçiliklerde de kullanılabilirliği göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Bu şekilde, geleneksel tezyin sanatının sınırlarını genişletmek ve Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin estetik potansiyeli geliştirilmiş olacaktır.

Tezhip sanatı günümüzde, geleneksel ilkelerine bağlı kalarak çağın gerektirdiği değişimlere ve yeniliklere uyum sağlamaktadır. Bu geleneksel sanat formu, modern çağın dinamiklerine uygun olarak çeşitlenen ve evrilen bir şekilde gelişmektedir. Tezhip sanatının günümüzdeki farklı tasarım ve ifade biçimleri, eski motiflerin yeniden yorumlanması ve yeni stillerin keşfiyle hızla çeşitlenmektedir. Bu bağlamda, Malatya Battalgazi Ulu Cami gibi tarihi eserlerin seçilmesi, geçmişimizi ve kültürel mirasımızı günümüz sanatına taşıyarak gelecek kuşaklara ışık tutacaktır.

İslam sanatının ayrılmaz bir parçası olan tezyinat, sadece kitap sanatlarını değil, aynı zamanda İslam mimarisini de belirleyen önemli unsurlardan biridir. Bu sanat formu, camilerin yanı sıra medreselerden hanlara ve hatta evlere kadar geniş bir yelpazede görülebilir. Ancak, en zengin örnekler genellikle cami mimarisinde bulunur. Tezyinatın

çeşitli biçimleri, camilerin duvarlarını süsleyen levha şeklindeki süslemelerden, iç mekânın her köşesini kaplayan detaylı desenlere kadar uzanır. Bu sanatın varlığı, sadece mimariyi süslemekle kalmaz, aynı zamanda mekânın ruhunu ve karakterini belirler. Tezyinat, İslam mimarisinin estetik değerini ve derinliğini yansıtarak, inşa edilen yapıların anlamını ve güzelliğini artırır. Bu nedenle, tezyinatın İslam sanatındaki yeri ve önemi büyüktür ve bu sanatın çeşitli formları, Müslüman toplumlar tarafından uzun yıllar boyunca değer ve anlam taşımıştır.

Malatya Battalgazi Ulu Camii, genel özellikleriyle sadece bir ibadet mekânı olmanın ötesinde tam anlamıyla bir sanat eseridir. Anadolu'da Büyük Selçuklu İmparatorluğu dönemine ait cami geleneğini temsil eden tek örnektir. Cami'nin süslemelerine odaklanan araştırmalarda, mimari alandaki tezyinat ile ilgili kapsamlı kaynaklar oldukça sınırlıdır. Bu kaynaklar genellikle caminin planı, mimari özellikleri ve süsleme unsurlarında kullanılan tekniklerle ilgili genel bilgiler içermektedir. Ancak, cami tezyinatının işçiliği hakkında detaylı bilgilere ulaşmak oldukça zordur ve mevcut kaynaklarda bu konuda yeterli içerik bulunmamaktadır.

Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin mimari detayları ve süslemeleri üzerine yapılan araştırmalarda, genellikle caminin genel mimari yapısı ve süsleme motiflerinin tanıtımıyla sınırlı kalınmaktadır. Ancak, cami tezyinatının incelenmesi ve işçiliği hakkında daha derinlemesine bir anlayışa ulaşmak için detaylı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tür araştırmalar, caminin süsleme teknikleri, kullanılan malzemeler, desenlerin sembolik anlamları gibi konuları ele alarak daha kapsamlı bir değerlendirme sunabilir.

Bu nedenle, Malatya Ulu Camii'nin tezyinatıyla ilgili eksiklikleri gidermek ve daha fazla bilgi sağlamak için daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Bu araştırmaların sonuçları, cami tezyinatının önemli bir parçası olan sanat ve kültürel mirasın daha iyi anlaşılmasına ve korunmasına katkı sağlayabilir.

Malatya Battalgazi Ulu Camii süsleme prensiplerinin, mimari alandaki tezyinatı açısından incelenerek yapılan bu çalışma, diğer araştırmalardan farklılık göstermektedir. Çalışmanın odak noktası olan caminin bazı bölümlerinin 6 Şubat'ta meydana gelen ve 11 ilimizi etkileyen deprem felaketi sonucunda hasar alması, bu çalışmanın önemini daha da artırmıştır. Malatya ilimizi de etkileyen bu felaket, caminin restorasyon ve konservasyon çalışmaları açısından daha fazla önem kazanmasını sağlamıştır.

Bu çalışma uygulama ve araştırma süreci devam ederken meydana gelen 6 Şubat

depremi, Malatya Battalgazi Ulu Cami'nin tezyinatındaki süsleme unsurlarının detaylı bir şekilde incelenmesini amaçlamıştır. Özellikle deprem sonrası meydana gelen hasarların giderilmesinde caminin restorasyon sürecinde kullanılacak verilerin elde edilmesine yardımcı olacaktır. Caminin mimari yapısının ve süslemelerinin detaylı bir şekilde incelenmiş olması, restorasyon çalışmalarının daha sağlıklı ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak tanıyacaktır. Bu sayede, Malatya Battalgazi Ulu Camii'nin kültürel mirasının korunması ve gelecek nesillere aktarılması sağlanacaktır.

Kuşkusuz, sanatçıların yapı, uygulamayı ve gereçlere müdahalesiyle oluşturdukları estetik anlayışların mimari alanlarda farklı yüzeylere uygulanabilmesi, tezhip sanatını gelecekte yapılacak olan farklı eserlerle önemli zirvelere taşıyacaktır. Bu, sanatın sürekli evrimi ve yenilenmesiyle doğrudan ilişkilidir. Tezhip sanatının, farklı mimari yapı ve yüzeylerde kullanılabilmesi, sanatın geniş bir perspektifte yayılmasını sağlar ve bu da tezhip sanatının geniş bir kitleye ulaşmasına ve daha fazla tanınmasına olanak tanır.

Tezhip sanatının devamlılığını korumak, kültürel tarihimize hizmet etmekle kalmaz, aynı zamanda gelecek nesillere aktarılmasını ve gençlerin bu alanda bilinçlendirilmesini sağlar. Geçmişten günümüze kadar gelen bu sanat geleneğinin korunması, kültürel mirasımızın sürdürülebilirliğini sağlar ve sanatın değerini gelecek nesillere aktarmamızı sağlar. Bu nedenle, tezhip sanatının gelecekteki kullanım alanlarının genişletilmesi ve çeşitlendirilmesi, sanatın canlılığını ve önemini devam ettirmemize yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akın, A. (2016). *Tarihi Süreç İçinde Cami ve Fonksiyonları Üzerine Bir Deneme*. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 15/(29), 179-211.
- Anonim, (1993). *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c/26,Ankara.
- Anonim, (2010). *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c/27,Ankara
- Anonim, (2003). *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c/28, Ankara.
- Anonim, (2014), Malatya Kültür Envanteri, Malatya Valiliği Kollektif Yayınları, 278.
- Arık, M. O. (1969). “Malatya Ulu Camiinin Aslı Plânı ve Tarihi Hakkında”, *Vakıflar Dergisi*, VIII, Ankara, 141-148.
- Arseven, E. C. (1983). *Sanat Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul.
- Arslan, M. (2017). *Anadolu’da Selçuklu Çağı Cami Ve Mescit Mimarisi (Plan-Mimari-Süsleme)*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı / Türk İslam Sanatları Bilim Dalı
- Arslan, M. ve Tuncel, Y. (2018). Battalgazi Ulu Camii Ve Geometrik Analizler, Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi, 2/(5), 104 – 123, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/479354>,
- Arslan, Ö. (2006). *Battalgazi İlçesinin(Malatya)Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elâzığ.
- Aslanapa, O. (1984). *Türk Sanatı II*. Kervan Yayınları, Sanat tarihi dizisi, İstanbul,
- Aslanapa, O.(1996). Türk Sanatına Hizmet Eden Yabancı İlim Adamları, : Prof.Dr. Oktay ASLANAPA’nın Hayatı ve Eserleri Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi 11 Journal of the Fine Arts Institute [GSED], Sayı /Number 32, ERZURUM 2014, 11-24
- Baysal, A. F. (2018a). *Kalem İşi Sanatında Yeni Tasarım Ve Teknikler: Ahmet Hamdi Akseki Camii Örneği*, İstem Dergisi, Sayı:31, 2018:s. 21-33 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/500589>
- Baysal, A. F. (2018b). Geçmişten Günümüze Cami Tezini, The Journal of Turk-Islam World Social Studies, 5 (19), 178-186
- Curaolta, G. (2010). *Türkiye Selçuklulardan Osmanlılara Sanat*, (Çev. K. Atakay), YKY, İstanbul.
- Çaycı, A. (2017). *İslam Mimarisinde Anlam ve Sembol*. Konya: Palet Yayınları.

- Çelebi, A. (1976). *İslâm'da Eğitim Ve Öğretim Tarihi*, (Çev. A. Yardım), Damla Yayınevi, İstanbul.
- Çelebi, A. G. ve Tuna, A. (2022). Tarihi Çevrelerde Yaşanan Mekânsal Değişim: Battalgazi (Eski Malatya) Tarihi Kent Merkezi Örneği. *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi*, 18(2), 353-372.
- Çobanoğlu, A. V. (2012). "Ulucami (Malatya Ulu Camii)", *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, XXXXII, 108-109.
- Darkot, B. (1988). "Malatya". MEB Yayınları. *İslam Ansiklopedisi*, 7, İstanbul.
- Demiriz, Y. (1979). *Osmanlı Mimarisinde Süsleme I Erken Devir 1300-1453*. Kültür Bakanlığı Yayınları Türk Sanat Eserleri Serisi.
- Düzaratoğlu, V. (1997). *Anadolu Selçuklu devri çini desenlerinin günümüz yer ve duvar karosuna yansımaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eryılmaz, H. İ. ve Selimgil, B. (2021). İslam Eserlerinde Kullanılan Altıgen Tabanlı Geometrik Desenlerin Çözümlemesine Yönelik Yeni Bir Yaklaşım. *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, (12), 217-254.
- Eskici, B. (2013). *Malatya Türk-İslam Dönemi Mimari Eserleri I (Battalgazi (Eski Malatya))*. İstanbul: Promat Basım Yayın San.Ve.Tic.A.Ş. ,247.
- Etikan, S. (2011). İslam Sanatı Süsleme Prensipleri Ve Bu Prensiplerin Türk Halı Sanatına Etkileri, *Current Research Journal Of Social Siciences*, 89.
- Hacıgökmen, M. A. (2011). Türkiye Selçukluları Zamanında Konya'nın Devlet Merkezi Oluşu. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 29, 231-260.
- Kabakcı, B. (2013). Cami Tezyinatının Yapılış Amacı, Günümüzdeki Uygulamaların Sorunları, Beklentiler Ve Çözüm Önerilerine İlişkin Bir Deneme. *Kalemîşi Geleneksel Türk Sanatları Dergisi*, 1, 28-39, DOI: 10.7816/kalemisi-01-01-03
- Kazıcı Ziya "Tarih Boyunca Cami ve Gördüğü Hizmetler" Diyanet Dergisi C.XXII, sayı.4,s.8-10 Kazıcı, Ana Hatlarıyla İslam Eğitim Tarihi, MÜİF Yay. İstanbul 1995
- Keskiner, C. (2002). *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler -Hatai-*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kuban, D. (1982a). *İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları
- Kuban, D. (1982b). *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yayınları, İstanbul.
- Merçil, E. (1991). *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, TTK, Ankara.

- Mutlu, H. S. (2006). *Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uluslar Arası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu Bildiri Kitabı*.
- Mülayim, S. (1982). *Anadolu-Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Mülayim, S. (1991). "Anadolu Beylikleri, Sanat", *DİA*, C. III, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul.
- Oral, M. Z. (1948). "Malatya Kitabeleri ve Tarihi". *III. Türk Tarih Kongresi*, Kongreye Sunulan Bildiriler, 1943, Ankara, 51
- Ödekan, A. (1998). *Bezeme, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. Yapı- Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Ögel, S. (1994). *Anadolu'nun Selçuklu Çehresi*, Akbank Yayınları Kültür ve Sanat Kitapları No:58, İstanbul.
- Öney, G. (1992). *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*, Türkiye İş Bankası Kültür yayınları
- Öney, G. ve Çobanlı, Z. (2007). *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı*, Ankara : Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü
- Önkol Ertunç, Ç. (2016a). *Anadolu Selçuklu Dönemi Taş Kapıları Süsleme Şeritlerinde Tezyinat*, Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 3(5), 114-131.
- Önkol Ertunç, Ç. (2016b). *Anadolu Selçuklu Dönemi Taş Kapılarında Tezyinat*, Doktora Tezi.
- Özbek, Y. (2002). *Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme (1300-1453)*, Kültür Bakanlığı Yayınları 423, Ankara.
- Özbenim, M. N. (2021). *Sivas Divriği Ulu Camii Ve Şifahanesi'nin Rumi Motiflerinin Yorumlanarak Tezhip Sanatında Uygulanması*, Yüksek Lisans Tezi.
- Özkeçeci, İ. (2006). *Doğu Işığı VII.-XIII. Yüzyıllarda İslam Sanatı*. Graphis Matbaa
- Özkeçeci, İ. ve Özkeçeci, Ş. B. (2007). *Türk Sanatında Tezhip*. Seçil ofset
- Sağlam, T. (2020). İslam Mimarisinin Sembolik Anlatıları Üzerine Bir Deneme, *Journal Of Interdisciplinary And Intercultural Art*, 5(10).
- Şentürk, A. Gülseren, M. Helvacı, A.(1992). "Malatya Camileri", Yeni Malatya Gazetesi, 80
- Turani, A. (1995). *Sanat Terimleri Sözlüğü*, 6. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yazıcı, T. (1995). "Emeviyye Camii", *TDV İslâm Ansiklopedisi*.
- Yıldırım, M. (2015). İlk Dönem İslam Sanatının Oluşumu, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 4/(10).

İnternet Kaynakları

- URL 1: <https://avem.vgm.gov.tr/eser-ve-bilgiler/ahsap-sanati>, (erişim tarihi:11.08.2023)
- URL 2: <https://islamansiklopedisi.org.tr/cami-Anonim A:1993>, (erişim tarihi 21.02.2023)
- URL 3: <https://sanattarihi.wordpress.com/gaznelilerde-cami-mimarisi/>(erişim tarihi: 09.05.2023)
- URL 4: <https://www.cokbilgi.com/yazi/buyuk-selcuklularda-cami-kulturu-ve-mimarisi/>), (erişim tarihi: 15.04.2023)
- URL 5: Malatya Battalgazi Belediyesi 2015-2019,Stratejik Plan Dergisi, <http://www.malatya.gov.tr/battalgazi> (erişim tarihi: 09.04.2023)
- URL 6: <https://malatya.ktb.gov.tr/> <http://battalgazi.gov.tr/harita> (erişim tarihi: 17.04.2023)
- URL 7: <https://www.eski-eser.com/restorasyon-temel-kavramlari-sozlugu/> (erişim tarihi: 24.07.2022)
- URL 8: file:///C:/Users/Probook/Downloads/Malatya/Ulu/Cami/ÖZET/(1).pdf. (erişim tarihi: 15.04.2023)
- URL 9: <https://islamansiklopedisi.org.tr/muhr-i-suleyman> (erişim tarihi: 15.04.2023)
- URL 10: <https://malatya.ktb.gov.tr/TR-58318/battalgazi-ulu-cami.html/EYVAN> (erişim tarihi: 15.12.2022)
- URL 11: <https://www.battalgazi.bel.tr/p/ulu-cami-1600763761004> (erişim tarihi: 12.03.2023)
- URL 12: <https://malatya.ktb.gov.tr/TR-58318/battalgazi-ulu-cami> (erişim tarihi: 27.04.2023)
- URL 13: <https://okuryazarim.com/malatya-ulu-camii/> (erişim tarihi: 12.03.2023)
- URL 14: <https://islamansiklopedisi.org.tr/muhr-i-suleyman> (erişim tarihi: 15.04.2023)
- URL 15: <https://islamansiklopedisi.org.tr/sahkulu> (erişim tarihi: 03.03.2023)
- URL 16 : <https://islamansiklopedisi.org.tr/ulucami> (erişim tarihi: 11.03.2023).
- URL 17: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/350898/minyatur-sanatinda-zumrudu-anka-kusu-ve-bir-tasarim-orneği> (erişim tarihi: 12.03.2023)
- URL 18: <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/sure/3al-i-imran-suresi> (erişim tarihi: 09.04.2023)
- URL 19: <https://islamansiklopedisi.org.tr/kaysariyye> (erişim tarihi: 12.03.2023)

EKLER
SERGİ AFIŞI

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA
YALVAÇ
SEMPOZYUMU & ÇALIŞTAYI

13-14 ARALIK 2023

Öğr. Gör. Aslı Ümran Ulaş
Kişisel Sergisi

**«Malatya Battalgazi Ulu Cami
Taş Yüzey Süslemeleri
Tezhip Sergisi»**

Bu sergi Malatya Battalgazi Ulu Cami Taş İşçiliği konulu Yüksek lisans tezi kapsamında düzenlenmiştir.

SERĞİ DAVETİYESİ

ASLI ÜMRAN ULAŞ KİŞİSEL SERĞİSİ

Malatya Battalgazi Ulu Cami
Taş Yüzey Süslemeleri Tezhip
Sergisi

Davetlisiniz

13.12.2023

Açılış: 11:00

Adres: Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Yalvaç Kılıçarslan Yerleşkesi
Isparta/Yalvaç

Bu sergi, Malatya Battalgazi Ulu Cami Taş İşçiliği Konullu
Yüksek Lisans Tezi kapsamında düzenlenmektedir.

KATILIM BELGESİ

The certificate is framed with a decorative border of red, white, and blue diagonal stripes. It features the logos of Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi and the 100th anniversary of the Republic of Turkey. The text is centered and includes the name of the participant, the dates and location of the event, and the name of the organizing committee member.

 CUMHURİYET'İN 100. YILINDA
YALVAÇ
SEMPOZYUMU & ÇALIŞTAYI

Katılım Belgesi

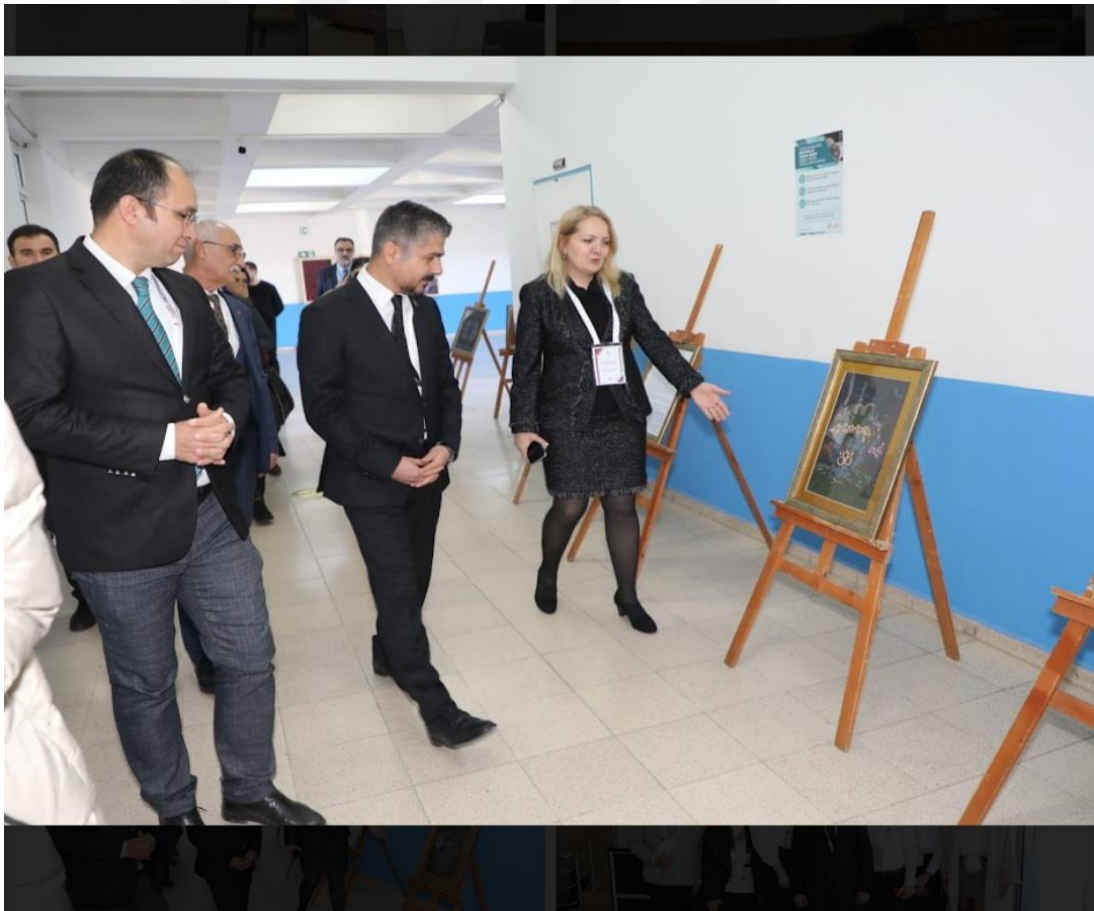
Sayın; Öğr. Gör. Aslı Ümran Ulaş

12-13 Aralık 2023 tarihlerinde Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi tarafından Yalvaç'ta düzenlenen "Cumhuriyet'in 100. Yılında YALVAÇ Sempozyumu & Çalıştayı" kapsamında "Malatya Battalgazi Ulu Cami Taş Yüzey Süslemeleri Tezhip Sergisi" temalı sergisi ile katılmış ve bu belgeyi almaya hak kazanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Kürşad TÜFEKÇİ
Sempozyum & Çalıştayı
Organizasyon Komitesi adına

SERGI FOTOĞRAFLARI

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Aslı Ümran ULAŞ

Eğitim Durumu

Lisans: Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü/Geleneksel Türk El Sanatları Programı Tezhip Ana Sanat Dalı

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı

Mesleki Deneyim

İnönü Üniversitesi Geleneksel El Sanatları Bölümü 2015-2019
Malatya Turgut Özal Üniversitesi/Arapgir Meslek Yüksekokulu/Mimarlık Ve Şehir Planlama Bölümü/Mimari Restorasyon Programı Bölüm Başkanlığı Öğr. Gör. 2019-2023
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama Ve Araştırma Merkezi 2023 (Halen)

Yayımlar

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler :

Ulas Murat,Ulas Aslı Umran,Bulur Nacı (2108). Malatya Bervanik Baskıcılığı. 5. Uluslararası Geleneksel Ve Yöresel Değerler Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:4789665)

Ulas Murat, Ulas Aslı Ümran, Bulur Nacı (2018). Malatya İli Yeşilyurt İlçesi Mekikli El Dökümanları. 3. Uluslararası Akdenizde Güzel Sanatlar Sempozyumu Ve Kültür Sanat Çalıştayı (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:4747670)

Bulur Nacı,Ulas Murat,Ulas Aslı Umran (2017). Tekstil Sektörünün Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinden Beklentileri. 8th International Congress On New Trends In Education 8. Uluslararası Eğitimde Yeni deneyimler Kongresi, 6(1), 59-71. (.Zet Bildiri/S.Zlü Sunum)(Yayın No:4116106)

Ulusal Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler :

Ulas Aslı Ümran, Bulur Nacı,Ulas Murat,,Zguler Derya (2018). Malatya İli Halk Eğitim Merkezi Kursiyerlerinin Kurs Kazanımlarının Değerlendirilmesi. Eğitim Öğretim Araştırmaları Dergisi, 7(3), 146-154. (Kontrol No: 4724211)

Bulur Nacı, Ulas Aslı Ümran, Ulas Murat,. Özgüler Derya (2018). Malatya İli Halk Eğitim Merkezi Usta Öğreticilerin Kurs Programı Kazanımlarının Değerlendirilmesi. Eğitim Öğretim Araştırmaları Dergisi, 7(3), 140-145. (Kontrol No: 4724130)

Bulur Nacı, Ulas Murat, Ulas Aslı Umran, Özguler Dursun (2017). Arapgir Meslek Yüksekokulu Geleneksel El Sanatları Programı Öğrencilerinin Kariyer Beklentileri Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal Of Research İn Education And Teaching, ((Kontrol No: 4165202)

Bulur Nacı, Ulas Murat, Ulas Aslı Umran (2017). Tekstil Ve Giyim Üretim Teknolojisi Programı Öğrencilerinin Sektörden Beklentileri (Inönü Üniversitesi Yeşilyurt Myo Örneği). Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal Of Research İn Education And Teaching, (Kontrol No: 4165741)

Sanat Ve Tasarım Etkinlikleri :

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan Ve Bildiri Kitaplarında (Proceedings) Basılan Bildiriler :

Ulas Murat, Ulas Aslı Ümran, Bulur Nacı (2108). Malatya Bervanik Baskıcılığı. 5. Uluslararası Geleneksel Ve Yöresel Değerler Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:4789665)

Ulas Murat, Ulas Aslı Ümran ,Bulur Nacı (2018). Malatya İli Yesilyurt İlçesi Mekikli El Dokumaları. 3. Uluslararası Akdenizde Güzel Sanatlar Sempozyumu Ve Kültür Sanat Çalıştayı (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:4747670)

Bulur Nacı,Ulas Murat,Ulas Aslı Ümran (2017). Tekstil Sektörünün Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinden Beklentileri. 8th International Congress On New Trends İn Education 8. Uluslararası Eğitimde Yeni Yönelimler Kongresi, 6(1), 59-71. (Özet Bildiri/Sözlü Sunum) (YayınNo:4116106)

Uluslararası Sergiler

26.10.2018-28.10.2018, 5. Uluslararası Geleneksel Ve Yöresel Değerler Sempozyumu Kültür Sanat Etkinlikleri , (No: 245448)

20.04.2018-23.04.2018, 3. Uluslararası Akdeniz'de Güzel Sanatlar Sempozyumu Ve Kültür Sanat Çalıştayı , (No: 245444)

19.05.2022, Serbest Konulu Tezhip Levha, Marmara Üniversitesi Geleneksel El Sanatları Ve Tasarım Uygulama Araştırma Merkezi Ev Sahipliğinde; Selçuk Üniversitesi Mimarlık Ve Tasarım Fakültesi El Sanatları Bölümü, El Sanatları Derneği İşbirliği, (No: 374496)

Ulusal, Kuratörlük /, 12.05.2017-14.05.2017, Geleneksel El Sanatları Karma Sergisi , (No: 192477)

Ulusal, Kuratörlük /, 09.06.2018-10.06.2018, Geleneksel El Sanatları Karma Sergisi , (No: 245457)

09.06.2018-10.06.2018, Geleneksel El Sanatları Karma Sergisi , (No: 245460)

Ulusal, Workshop /, 01.04.2018-01.04.2018, Toprağım Benim Belgesel , (No: 246803)

29.04.2017-01.05.2017, Uluslararası Akdeniz' de Güzel Sanatlar Sempozyumu Ve Kültür Sanat Çalıştayı Ve Sergisi (No: 190079)

